

Landelijke monitoringsrapportage Natura 2000 en Stikstof 2020

maart 2021

Inhoudsopgave

1	Samenvatting en conclusies	3
1.1	Omvang habitat- en leefgebiedentypen	3
1.2	Herstelmaatregelen.....	3
1.3	Veldbezoek	4
1.4	Aanvullend onderzoek.....	4
2	Inleiding	5
2.1	Doel en werking van het PAS: een korte terugblik	5
2.2	Monitoring Natuur en Stikstof.....	5
2.3	Inhoud Landelijke PAS-Monitoringsrapportage Natuur 2019.....	6
2.4	Leeswijzer	6
3	Natuurkwaliteit	7
3.1	Inleiding	7
3.2	Wat zijn habitat- en leefgebiedtypen?.....	7
3.3	Habitattypenkartering	7
3.4	Omvang habitattypen	8
3.5	Habitattypen per landschapstype	8
3.6	Habitattypen per voortouwnemer	9
3.7	Natuurkwaliteit	11
3.8	Trend natuurkwaliteit.....	12
4	Herstelmaatregelen	14
4.1	Inleiding	14
4.2	Methodiek.....	15
4.3	Resultaten	16
4.4	Effectiviteit herstelmaatregelen	29
5	Veldbezoek	34
5.1	Inleiding	34
5.2	Resultaten veldbezoek 2020.....	34
6	Aanvullend onderzoek	44

Bijlagen

- 1 Natura 2000 gebieden met stikstofgevoelige natuur
- 2a Tabel met landelijk aantal herstelmaatregelen per habitatype
- 2b Tabel met landelijk aantal herstelmaatregelen per leefgebied
- 3a Tabel met oppervlakte stikstofgevoelige habitattypen per landschapstype
- 3b Tabel met oppervlakte stikstofgevoelige leefgebieden per landschapstype
- 4a Tabel met oppervlakte stikstofgevoelige habitattypen per voortouwnemer
- 4b Tabel met oppervlakte stikstofgevoelige leefgebieden per voortouwnemer
- 5 Tabel met landelijk aantal herstelmaatregelen per habitat- of leefgebiedtype
- 6a Maatregelen waarbij tijdigheid onder druk staat
- 6b Maatregelen die volgens de prognose niet tijdig gereed zijn
- 7 Overzicht complexe inrichtingsprojecten 2019

1 Samenvatting en conclusies

De Landelijke Monitoringsrapportage Natuur en Stikstof, de voorzetting van de Landelijke PAS Monitoringsrapportage Natuur, brengt de stand van zaken in de uitvoering en resultaten van natuuropgave in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in beeld. Het doel van deze monitoringsrapportage is:

- Zicht geven en houden op de ontwikkeling van de stikstofgevoelige natuur, met het oog op de instandhoudingsdoelstellingen;
- Zicht geven en houden op de voortgang van de uitvoering van de natuurherstelmaatregelen voor stikstofgevoelige natuur en op de effecten daarvan.

De Landelijke Monitoringsrapportage Natuur en Stikstof 2020 bevat gegevens over de omvang van stikstofgevoelige habitattypen en stikstofgevoelige leefgebieden van soorten, de uitvoering van herstelmaatregelen, veldbezoek en aanvullend onderzoek.

1.1 Omvang habitat- en leefgebiedentypen

Een habitat- of leefgebiedtype is een ecosysteem op het land of in het water met karakteristieke geografische, abiotische en biotische kenmerken. De monitoring heeft uitsluitend betrekking op de beschermde stikstofgevoelige habitattypen en stikstofgevoelige leefgebiedtypen van soorten in de aangewezen Natura 2000-gebieden.

De totale oppervlakte van stikstofgevoelige habitat- en leefgebiedtypen in de stikstofgevoelige Natura2000-gebieden bedraagt in 2020 170.454 hectare. Het areaal waarvoor geldt dat het habitat- of leefgebiedtype onduidelijk/onzeker (zoekgebieden) is, is kleiner dan 0,5% van het stikstofgevoelige areaal.

In 2019 de landelijke kwaliteit van habitattypen aan de EU gerapporteerd. Dit leverde het beeld op dat in Nederland bij de 7 aanwezige habitatgroepen gemiddeld 40% van goede kwaliteit is per groep en 46% dit niet is. Dit is lager dan het Europese gemiddelde in de periode van 2006-2012 heeft het PBL de ecosysteemkwaliteit in Nederland per provincie in beeld gebracht. Deze is over het algemeen achteruit gegaan. De lerende evaluatie van het natuurpact 2020 (PBL 2020) geeft aan dat herstelmaatregelen voor natte natuur werken maar dat voor droge natuur effecten uitblijven. Dit betreft overigens maatregelen van voor de invoering van het PAS. De effecten van maatregelen uitgevoerd in het kader van het PAS zijn nog niet in beeld in dit Rapport. De trend van de faunarijksdom in natuurgebieden is sinds 2005 stabiel.

1.2 Herstelmaatregelen

Tot 2021 zijn ongeveer 1750 ecologische herstelmaatregelen gepland. De herstelmaatregelen worden uitgevoerd om de natuur bestendiger te maken tegen een overbelasting met stikstof. Er zijn verschillende typen herstelmaatregelen: hydrologische en inrichtingsmaatregelen, beheermaatregelen en maatregelen voor onderzoek en monitoring. Deze laatste twee dragen niet direct bij aan natuurherstel, maar vormen de basis voor de vraag of en welke maatregelen uitgevoerd kunnen worden om het behoud te borgen.

Op peildatum 31 maart 2020 was 38% van de uit te voeren herstelmaatregelen tot 2021 afgerond. Voor 93% van de resterende herstelmaatregelen is de verwachting dat deze tijdig uitgevoerd zullen zijn. Voor de helft van de resterende herstelmaatregelen geldt dat de tijdige uitvoering onder druk staat. Voor deze maatregelen geldt dat het, voor de uitvoering, bevoegde bestuursorgaan beheersmaatregelen getroffen

heeft om tijdige uitvoering te bewerkstelligen. Voor de rest van de maatregelen (3,5%) is aangegeven dat ze pas na 1 juli 2021 worden afgerond. De voortgangsmonitoring van de herstelmaatregelen geeft geen aanleiding om te constateren dat de uitvoering niet op koers ligt.

1.3

Veldbezoek

In 2020 zijn veldbezoeken afgelegd in 92 Natura 2000-gebieden. De provincie Limburg heeft geen veldbezoeken afgelegd in 2020. In het veldbezoek wordt gekeken naar opvallende zichtbare (indicaties voor) ontwikkelingen in de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten. Doel is om hiermee jaarlijks vinger aan de pols te houden ten behoeve van het oordeel of de kwaliteit van de habitattypen en leefgebieden van soorten behouden blijft, dan wel zich ontwikkelt op de wijze waar in de gebiedsanalyse van is uitgegaan.

In vrijwel alle bezochte gebieden (81) wordt geconstateerd dat er geen aanleiding is om het natuurbeheer bij te stellen. In elf gebieden worden opvallende ontwikkelingen geconstateerd. De voortouwnemers en terreinbeheerders nemen in deze gebieden aanvullende maatregelen om het behalen van de Natura2000-doelen te garanderen.

1.4

Aanvullend onderzoek

Aanvullend onderzoek en monitoring zijn van belang om in specifieke gebieden ontwikkelingen te volgen en herstelmaatregelen voor te bereiden. De opgave voor aanvullende monitoring en onderzoek is opgenomen in de gebiedsanalyses. De monitorings- en onderzoeksopgaven zijn opgenomen als herstelmaatregelen. Er is een overzicht opgesteld van 25 landelijke prioritaire kennisvragen op het gebied van landschappelijk ecologische systeemanalyse en effectiviteit van herstelmaatregelen. Provincies en Rijk werken gezamenlijk aan de programmering en beantwoording van deze kennisvragen.

2 Inleiding

In het kader van het Programma Aanpak Stikstof werkten de PAS-partijen (de 12 provincies en de ministeries van LNV, IenW en Defensie) sinds 2015 gericht aan het herstel van stikstofgevoelige natuur in 118 Natura 2000-gebieden. Deze rapportage toont de resultaten van de natuurmonitoring in 2020 in de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden.

Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State uitgesproken dat het PAS niet voldoet aan de vigerende natuurwetgeving en niet langer gebruikt mag worden voor toestemmingsverlening van projecten met stikstofeffecten op de natuur. Onderdeel van het PAS was het realiseren van de natuuropgave per Natura 2000-gebied. Ook met het vervallen van het PAS blijft de noodzaak bestaan deze natuuropgave te realiseren. De wettelijke bescherming van de gebieden geldt immers onverkort. Kort na de uitspraak van de Raad van State hebben de PAS-partijen daarom besloten om de uitvoering van de natuuropgave en de monitoring daarvan voort te zetten.

2.1 Doel en werking van het PAS: een korte terugblik

Het Programma Aanpak Stikstof 2015-2021 (PAS) was op 1 juli 2015 in werking getreden. Het PAS verbond economische ontwikkeling met het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van de voor stikstof gevoelige habitattypen en (leefgebieden van) soorten in de Natura 2000-gebieden die zijn opgenomen in dit programma. Bij de instandhoudingsdoelstellingen gaat het om het voorkomen van achteruitgang (behoud) en om het op termijn realiseren van de Natura 2000-doelstellingen uitbreiding en verbetering kwaliteit om op landelijk niveau een gunstige staat van instandhouding voor deze habitattypen en soorten te bereiken. Het programma steunde op twee pijlers om de doelen van Natura 2000 zeker te stellen:

- 1) Daling van stikstofdepositie door bronmaatregelen.
- 2) Ecologische herstelmaatregelen voor de stikstofgevoelige natuur in de Natura 2000-gebieden.

Ondanks dat het programma aanpak stikstof niet meer in werking is, moeten de doelen die volgen uit de VHR onverminderd gehaald worden. Het voortzetten van de uitvoering van de maatregelen is ook door de minister toegezegd (oktober 2019; DGNVLG-NP / 19226115). Een daling van de stikstofdepositie en het nemen van herstelmaatregelen zijn daarvoor noodzakelijk. Dit wordt nu opgepakt in het interprovinciale programma stikstof in samenwerking met het programma-DG Stikstof van het ministerie van Landbouw. De verplichting is opgenomen in de Wet Stikstof en Natuurverbetering. De aanvullende natuurherstelmaatregelen worden uitgewerkt in het Programma Natuur in een uitvoeringsprogramma voor de periode 2021-2030.

2.2 Monitoring Natuur en Stikstof

De natuur monitoring kent verschillende onderdelen:

- *Metten van (trends van) areaal en van kwaliteit stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden.* De gedurende een tijdvak (van zes jaar) van het programma geactualiseerde informatie over natuurkwaliteit en omvang is een belangrijke parameter voor het onderbouwen van de behoud- en hersteldoelstelling voor de Natura 2000-gebieden. Deze informatie zou in het zesde jaar van het tijdvak van het PAS gebruikt worden voor de evaluatie van de herstelstrategieën op landelijk niveau en voor de afzonderlijke Natura2000 gebieden.
- *Visuele inspectie – veldbezoek.* Een jaarlijks veldbezoek met (in ieder geval) de beheerder en een medewerker van het bevoegd gezag, op basis van een

bezoek aan representatieve veldlocaties bepaald door beschikbare monitoringsinformatie en expertise.

- *Monitoring voortgang uitvoering van ecologische herstelmaatregelen*. De uitvoering van de ecologische herstelmaatregelen was één van de pijlers onder het Programma Aanpak Stikstof 2015-2021. De voorbereiding en uitvoering van de maatregelen wordt jaarlijks gemonitord.
- *Monitoren effect herstelmaatregelen - Procesindicatoren*. Het volgen van het ecologisch herstelproces en de (beoogde) effecten van de herstelmaatregelen (vooral op de abiotiek en standplaatsfactoren), nog voordat het ecologisch herstel zelf betrouwbaar te meten is.
- *Aanvullende monitoring en onderzoek*. Maatregelen voor aanvullende monitoring en onderzoek volgen uit de PAS-gebiedsanalyses en zijn gebied specifiek of maatregel specifiek. Deze maatregelen zijn gericht op het invullen van kennisleemtes en het versterken van de kennis over herstelmaatregelen en herstelstrategieën.

Voor meer gedetailleerde informatie over de monitoring in het kader van het PAS, zie [Monitoringsplan bij het Programma Aanpak Stikstof 2015-2021](#).

2.3

Inhoud Landelijke Monitoringsrapportage Natuur en Stikstof 2020

De Landelijke Monitoringsrapportage Natuur en Stikstof is een feitenrapportage waarin gegevens uit de monitoring gepresenteerd worden. De Monitoringsrapportage Natuur 2020 is onderdeel van een reeks die voortgang van de uitvoering van natuurmaatregelen inzichtelijk maakt. Hieruit volgen inzichten over de haalbaarheid van de instandhoudingsdoelen voor stikstofgevoelige natuur (habitattypen en leefgebieden van soorten) en over actiehouders bij eventueel geconstateerde knelpunten. De Landelijke Monitoringsrapportage Natuur bevat dit jaar gegevens over de omvang van habitattypen, over de uitvoering van herstelmaatregelen en hun effectiviteit gemeten door middel van procesindicatoren, over het veldbezoek en over aanvullend onderzoek en monitoring. Ecologische processen en de monitoring daarvan hebben tijd nodig. Gevolg hiervan is dat een deel van de informatie over natuurkwaliteit en de ontwikkeling daarvan pas op termijn beschikbaar zal komen.

2.4

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 van deze monitoringrapportage behandelt het onderwerp natuurkwaliteit. De uitvoering van ecologische herstelmaatregelen en hun effectiviteit worden behandeld in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 betreft het veldbezoek. Hoofdstuk 5 gaat over aanvullend onderzoek.

3 Natuurkwaliteit

3.1 Inleiding

Het onderdeel natuurkwaliteit in dit rapport gaat uitsluitend over stikstofgevoelige habitattypen en stikstofgevoelige leefgebieden van soorten. Het betreft zowel de doelstellingen ten aanzien van het areaal (omvang) als de doelstellingen ten aanzien van de kwaliteit van habitattypen en leefgebieden van soorten.

3.2 Wat zijn habitat- en leefgebiedtypen?

Een habitatype is een ecosysteem op het land of in het water met karakteristieke geografische, abiotische en biotische kenmerken die op grond van de Habitatrichtlijn een bijzondere bescherming heeft. In het Natura 2000-profielendocument wordt expliciet aangegeven welke vegetatietypen en begroeiingen wel of niet onderdeel uitmaken van een habitatype.

Een leefgebiedtype is een ecosysteem op het land of in het water met karakteristieke geografische, abiotische en biotische kenmerken. Dit type maakt onderdeel uit van het totale leefgebied van een soort of soorten die op grond van de Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn een bijzondere bescherming hebben. Het totale leefgebied van een soort bestaat uit één of meerdere habitat- en/of leefgebiedtypen. In het PAS waren alleen stikstofgevoelige leefgebiedtypen opgenomen.

In deze rapportage zijn Natura 2000-gebieden opgenomen waarin zich voor stikstofgevoelige habitat- en/of leefgebiedtypen met overschrijding van hun kritische depositie waarde bevinden, voorheen ook wel Natura 2000-gebieden genoemd. Een habitat- of leefgebiedtype is voor stikstof gevoelig als het een kritische depositiewaarde heeft lager dan 2.400 mol per hectare per jaar. Het gaat in totaal om 60 habitat(sub)typen en 18 stikstofgevoelig leefgebiedtypen van soorten (zie bijlage 2). Bij de leefgebieden gaat het zowel om leefgebieden van vogelrichtlijnsoorten (broed- en niet-broedvogels), als habitatrichtlijnsoorten met een voor stikstofgevoelig leefgebied.

Om te beoordelen of in een Natura 2000-gebied relevant stikstofgevoelig habitatype voorkomt is ten eerste gekeken of een gebied is aangewezen voor een stikstofgevoelig habitatype. Daarna is gekeken of daar waar dit habitatype is aangetroffen binnen het Natura 2000-gebied er overschrijding is van de kritische depositiewaarde (KDW) van het habitatype.

Om te beoordelen of in een Natura 2000-gebied relevant stikstofgevoelig leefgebied voorkomt is gekeken of er soorten in het gebied zijn aangewezen die theoretisch gebruik kunnen maken van een stikstofgevoelig leefgebied. Zo ja, komen die leefgebieden ook binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied voor. In het geval in het Natura 2000-gebied een stikstofgevoelig leefgebied van een soort voorkomt, dan is vervolgens beoordeeld of dat leefgebied daadwerkelijk gebruikt wordt door de soort. Immers, als de soort in de praktijk geen gebruik maakt van het aanwezige leefgebied, dan hebben eventuele veranderingen in dit leefgebied door stikstof geen gevolgen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstelling voor de betreffende soort. Ten slotte is ook hier beoordeeld of de KDW van het betreffende leefgebied wordt overschreden.

3.3 Habitattypenkartering

Om zicht te krijgen op de (ontwikkeling van de) omvang van habitattypen wordt binnen Natura 2000 gemaakt van habitatkarteringen. Voor de aanwijzingsbesluiten en de beheerplannen zijn de kaarten belangrijke bouwstenen. Hieruit blijkt immers

welke habitattypen actueel aanwezig zijn, met welke omvang en waar ze precies liggen. Daarnaast moeten de kaarten ook een objectieve basis bieden voor toetsingen in het kader van Wet natuurbescherming(-vergunningen) en dus ook ten aanzien van stikstofdepositie. Voor deze rapportage is gebruik gemaakt van de gegevensset uit 2019 (n2k_hklg_c20_20200430).

3.4

Omvang habitattypen

In deze paragraaf brengen we in beeld wat de omvang is van de stikstof relevante habitattypen en leefgebieden, op basis van de meest recente gegevensset van de voortouwnemers. De totale oppervlakte van relevante stikstofgevoelige habitat- en leefgebiedtypen in Natura 2000-gebieden, bedraagt 172.400 hectare. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de omvang van alle afzonderlijke relevante stikstofgevoelige habitat- en leefgebiedtypen. Onderstaand overzicht (tabel 2.1 geeft een uitsnede van de meest omvangrijke habitat- en leefgebiedtypen. Zes stikstofgevoelige habitattypen hebben een omvang van meer dan 4.000 hectare. Vier stikstofgevoelige leefgebiedtypen hebben een omvang van meer dan 2.000 hectare. Samen zijn zij goed voor bijna 70% van het areaal van de Natura2000-gebieden met stikstofknelpunten. De resterende 30 procent bestaat uit nog 67 verschillende habitat- en leefgebiedtypen.

Tabel 2.1: Zes stikstofgevoelige habitattypen met omvang boven de 4000 hectare en vier stikstofgevoelige leefgebiedtypen met omvang boven de 2000 hectare in alle relevante Natura 2000-gebieden gezamenlijk, op basis van n2k_hklg_c20_20200430.

Habitat-/leefgebiedtype omschrijving		hectare	% totaal
H4030	Droge heiden	14307	8
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	8430	5
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	7696	5
H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	6163	4
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	5020	3
H2160	Duindoornstruwelen	4706	3
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	4138	2
Zeven grootste habitattypen		50460	30 %
Lg13	Bos van arme zandgronden	38010	22
Lg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	30624	18
Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	4539	3
L4030	Leefgebied droge heiden	3575	2
Vier grootste leefgebiedtypen		76748	45 %
Totaal Stikstof relevant		170454	100 %

3.5

Habitattypen per landschapstype

Er zijn in het kader van Natura 2000 acht landschappen te onderscheiden, elk met een eigen combinatie van water-, bodem en klimaateigenschappen, waaraan de Natura 2000-gebieden zijn toegedeeld. In onderstaand overzicht is weergegeven wat de omvang van de landschapstypen in alle stikstof relevante gebieden gezamenlijk is en hoeveel voor stikstof gevoelige habitattypen erin voorkomen. Naast de acht landschapstypen, zijn er twee gecombineerde landschapstypen.

Tabel 2.2: Totale oppervlakte en aantal stikstofgevoelige habitat- en leefgebiedtypen, per landschapstype op basis van n2k_hklg_c20_20200430.

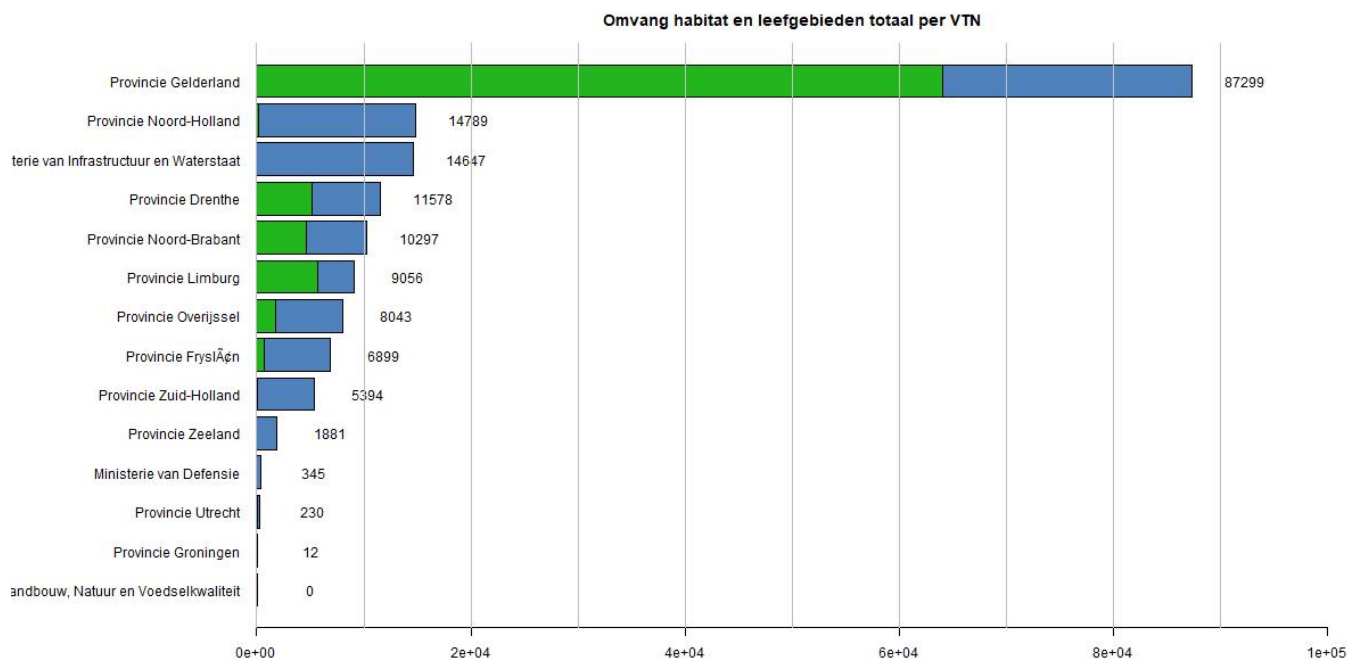
Landschap	oppervlakte	aantal typen
Hogere zandgronden	105172	43
Duinen	25799	33
Noordzee, Waddenzee en Delta	14738	18
Hoogvenen	7295	25
Meren en moerassen	6514	22
Heuvelland	1862	17
Beekdalen	1552	36
Rivierengebied	909	16
Rivierengebied en Hogere zandgronden	634	23
Hogere zandgronden en Hoogvenen	548	16

Bijlage 3a zoomt hier verder op in verder in en geeft voor de vijf meest voorkomende stikstofgevoelige habitattypen per landschapstype de omvang in hectare en de procentuele bijdrage aan de totale oppervlakte van een landschapstype weer. In bijlage 3b staat het overzicht van de meest voorkomende stikstofgevoelige leefgebiedtypen per landschapstype de omvang in hectare en de procentuele bijdrage aan de totale oppervlakte van het landschapstype zien.

3.6

Habitattypen per voortouwnemer

De voortouwnemer is het bestuursorgaan dat over het algemeen de grootste eigenaar in het Natura 2000-gebied vertegenwoordigd. De voortouwnemer is verantwoordelijk voor het hele proces om tot een beheerplan te komen en is hét aanspreekpunt voor het beheerplan voor de buitenwereld. In de grote wateren is dat IenW, in de rest van de gebieden de provincie (met het grootste aandeel). Onderstaand diagram laat zien dat het totale areaal aan stikstofgevoelige en mogelijk stikstofgevoelige habitattypen per voortouwnemer sterk uiteenloopt. Voor gebieden waar IenW voortouwnemer is, is de provincie verantwoordelijk voor beheer van een groot deel van het gebied met stikstofgevoelige habitattypen.

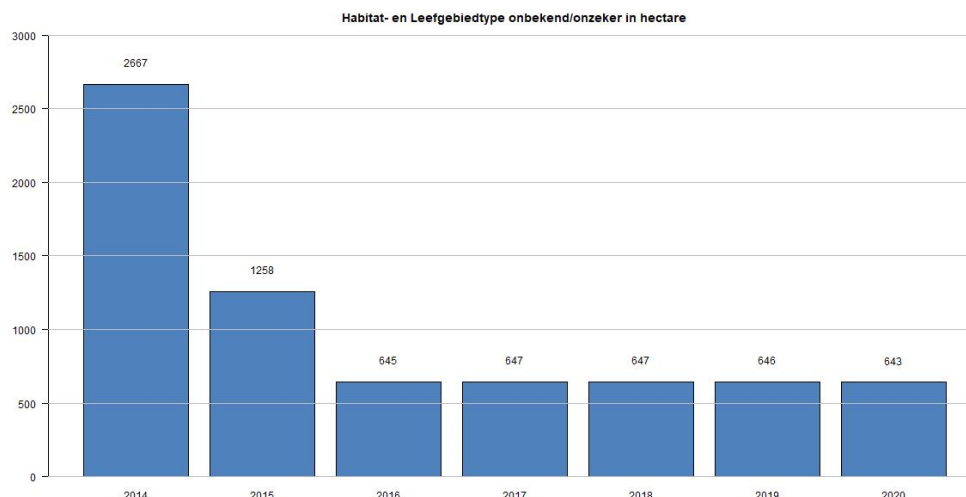
Figuur 2.1: Totaal areaal (hectare) aan stikstofgevoelige habitat- en leefgebiedtypen in aangewezen overbelaste gebieden per voortouwnemer. Groen is het oppervlakte aan leefgebiedtypen en blauw geeft de oppervlakte aan habitattypen weer. De som van beide typen is de totale lengte van de balk en staat weergegeven in het cijfer achter de balk.

In bijlage 4a maakt inzichtelijk voor welke stikstofgevoelige habitattypen in de Stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden voortouwnemers verantwoordelijkheid dragen. Omwille van de leesbaarheid zijn per voortouwnemer alleen de vijf habitattypen met het grootse areaal weergegeven. In bijlage 4b staat eenzelfde overzicht voor de leefgebieden.

3.6.1 Ontwikkeling gegevensbasis

Sinds 2015 is het areaal waarvoor het habitatype nog niet met zekerheid was bepaald ('habitatype onbekend/onzeker') in de Natura 2000-gebieden afgenomen. Het inzicht in de ligging en omvang van stikstofgevoelige habitattypen in de gebieden is daarmee verbeterd.

Onderstaande figuur illustreert dit. In 2015 was van 2.667 hectare het daar aanwezige habitatype nog onbekend/onzeker. Doordat voortouwnemers werken aan de actualisering en verbetering van de habitat- en leefgebiedenkarteringen geldt dat in n2k_hklg_c20_20200430 nog voor 643 hectare. Dat is 0,4% van de totale oppervlakte van alle Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige habitattypen en/of leefgebieden gezamenlijk.

Figuur 2.2 Totaal aantal hectares waarvan de status nog onbekend is binnen al de Natura 2000-gebieden

3.7

Natuurkwaliteit

De invloed van de ingezette natuur maatregelen sinds 2015 op de natuurkwaliteit kan nu nog niet gemeten worden. Er zijn meerdere metingen over meerdere jaren benodigd om betrouwbare trends weer te geven. Dit is ook geconcludeerd door het PBL in hun rapport; Lerende evaluatie van het Natuurpact 2020.

Voor een beeld van de natuurkwaliteit op basis van biotische gegevens wordt in 2021 het lokaal doelbereik op basis van de nu beschikbare gegevens in beeld gebracht. Dit betekent dat per Natura 2000-gebied voor alle doelstellingen, habitattypen en soorten met daarbij behorende leefgebieden, de ontwikkeling wordt getoetst aan de doelstellingen uit het aanwijzingsbesluit voor zover er afdoende gegevens zijn.

In 2019 is wel een Landelijke rapportage over de natuurkwaliteit binnen de habitatrichtlijn naar Brussel gestuurd over de periode 2013-2018. De Europese Lidstaten zijn verplicht op grond van artikel 17 van de Europese Habitatrichtlijn te rapporteren over de maatregelen die genomen zijn en over de mate van doelbereik. Dit laatste betreft een beoordeling van de 'staat van instandhouding' van soorten en habitattypen van de Habitatrichtlijn.

De rapportage is periodiek, dat wil zeggen dat elke zes jaar opnieuw gerapporteerd dient te worden over de afgelopen periode. Er is gerapporteerd over de periode 2013-2018. De rapportage geeft een beeld van Nederland als geheel en bevat ook gegevens over natuur buiten de Natura 2000 gebieden. Toch geeft de rapportage inzicht in de stand van zaken omdat het grootste deel van de habitattypen binnen de speciale beschermingszone van Natura 2000 vallen. Wat opvalt is dat Nederland nog een duidelijke opgave heeft wat betreft verbeteren van de natuurkwaliteit: We zitten wat betreft de staat van instandhouding onder het Europese gemiddelde. Figuur 2.3.

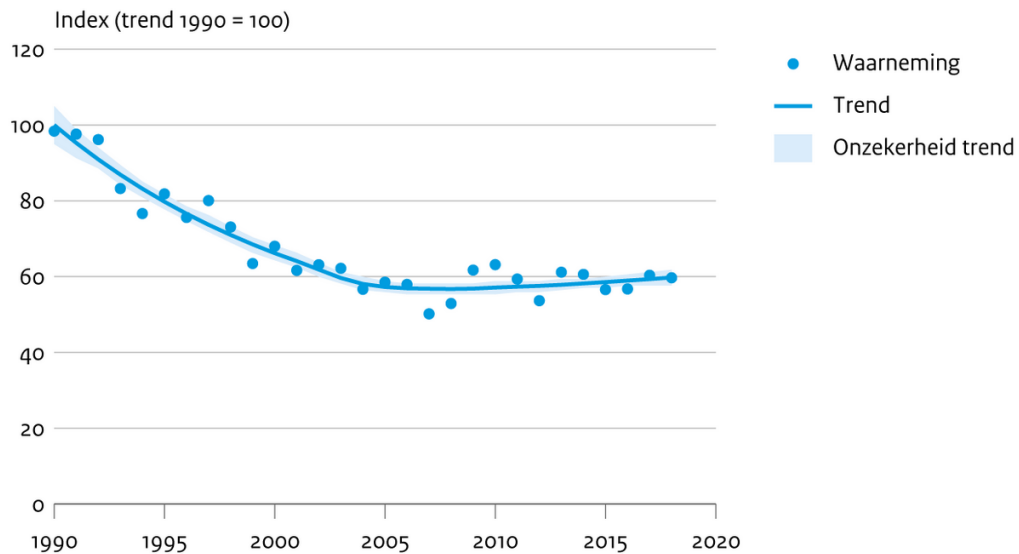
Figuur 2.3: resultaten van de Artikel 17 rapportage van de Europese unie over de staat van gegroepeerde habitattypen in de Europese unie. Boven staat het overzicht voor alle EU-landen onder staat het resultaat voor Nederland.¹

3.8 Trend natuurkwaliteit

Begin 2019 heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op basis van de beleidsrelevante natuurindicatoren² de ontwikkelingen in natuurkwaliteit gepubliceerd. Samengevat blijkt dat meer dan een derde van de soorten in Nederland op de Rode Lijst staat en met uitsterven wordt bedreigd. In natuurgebieden lijkt de afname van soorten rijkdom in de kenmerkende fauna te stabiliseren Figuur 2.4. De trend van ecosysteemkwaliteit is echter in de meeste gevallen nog negatief in de periode 2000-2012. Figuur 2.5. geeft het beeld dat voor provincies met veel gevoelige natuur en een hoge milieudruk de achteruitgang het groots is (Gelderland, Utrecht, Limburg, Overijssel en Noord-Brabant). In de provincies Groningen en Flevoland is het areaal met (vrij) hoge kwaliteit toegenomen. In de komende jaren moet blijken of de recent genomen natuurherstelmaatregelen deze trend kunnen ombuigen.

¹ De resultaten zijn ook te vinden op: <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/article-17-national-summary-dashboards>

Fauna in natuurgebieden op land

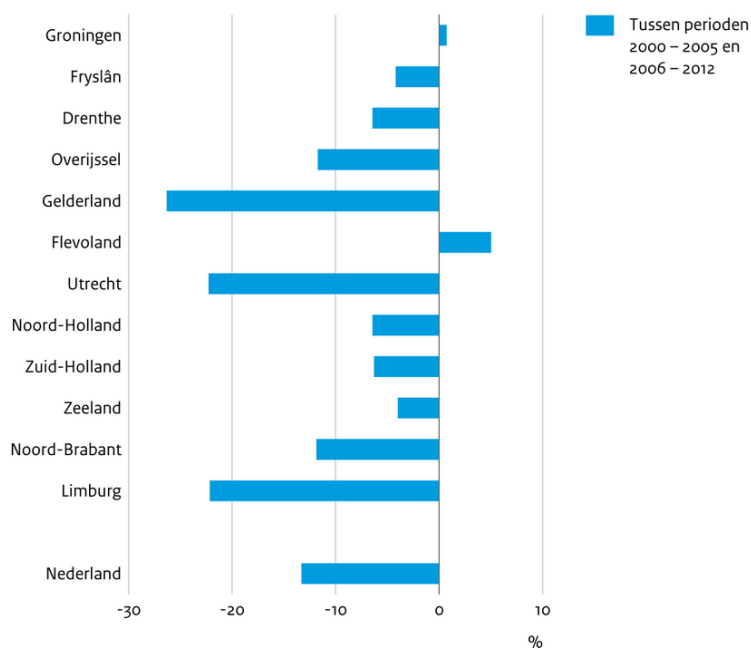

Bron: NEM (Soortenorganisaties, CBS)

CBS/nov19
www.clo.nl/nl158105

Figuur 2.4: Kenmerkende soorten zoogdieren, broedvogels, reptielen en vlinders van terrestrische natuurgebieden zijn sinds 1990 gemiddeld afgenomen, maar de laatste 10 jaar is de gemiddelde trend stabiel

Verandering van areaal met (vrij) hoge ecosysteemkwaliteit

Bron: SOVON, FLORON, De Vlinderstichting; bewerking Wageningen Environmental Research

PBL/nov17
www.clo.nl/nl161301

Figuur 2.5: verandering aan oppervlakte van ecosystemen met (vrij) hoge kwaliteit.

4 Herstelmaatregelen

4.1 Inleiding

De herstelmaatregelen leiden tot een versterking van de natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden (gebiedspecifieke effectgerichte herstelmaatregelen). Deze maatregelen hebben tot doel te verzekeren dat er geen achteruitgang van de kwaliteit van de voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten plaats zal vinden. Daarnaast hebben ze tot doel de kwaliteit van de habitattypen en leefgebieden te verbeteren en de oppervlakte daarvan uit te breiden daar waar dit een doelstelling is.

Dit hoofdstuk rapporteert over de stand van zaken op 31 maart 2020. Het bevat niet alle Natura 2000-gebieden, maar alleen die gebieden die op basis van de passende beoordeling van het PAS negatief werden beïnvloed door stikstofdepositie; de zogenaamde Natura 2000-gebieden.

4.1.1 Wat zijn herstelmaatregelen

Het PAS voorzorg voor elk van de 118 betrokken Natura 2000-gebieden in een samenhangend pakket van ecologische herstelmaatregelen om de effecten van stikstof op natuurdoelen te verminderen. Ondanks de daling van de stikstofdepositie tot 2030 zal deze in veel gevallen toch hoog blijven. Om de natuurdoelen desondanks te kunnen halen is de uitvoer van ecologische herstelmaatregelen noodzakelijk.

De maatregelen kunnen erop zijn gericht de stikstof die zich in de loop der jaren in de bodem heeft opgehoopt versneld te verwijderen of dienen om de algehele toestand van de stikstofgevoelige habitats te verbeteren. Er zijn verschillende typen herstelmaatregelen. Hydrologische maatregelen (bijvoorbeeld het dempen van een sloot of het opzetten van een grondwaterpeil), inrichtingsmaatregelen (bijvoorbeeld het graven van stuifkuilen of het aanleggen van een bufferzone), beheermaatregelen (zoals plaggen, chopperen of begrazen) en maatregelen voor onderzoek en monitoring. Herstelmaatregelen kunnen eenmalig plaatsvinden, of periodiek (1- of 2-jaarlijk) uitgevoerd worden. In het laatste geval wordt gesproken van cyclische herstelmaatregelen.

Welke herstelmaatregelen in en om Natura 2000-gebieden effectief en bruikbaar zijn is beschreven in de zogenoemde herstelstrategieën. De herstelstrategieën en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan zijn vastgelegd in de achtergronddocumenten "Herstelstrategieën Stikstofgevoelige Habitats, deel I, II en III" van het PAS.

4.1.2 Toelichting op de monitoring

De monitoring van herstelmaatregelen is gericht op het in beeld brengen van de voortgang van de uitvoering. De centrale vraag hierbij is of herstelmaatregelen tijdig worden uitgevoerd. Om dit in beeld te brengen vindt jaarlijks, met peildatum 31 maart, voortgangsmonitoring plaats. Er is gekozen voor 31 maart als peildatum omdat dan het seizoen voor uitvoering van veldwerkzaamheden door terreinbeheerders ten einde loopt. De deadline voor de uitvoering van de maatregelen in het PAS was 1 juli 2021. Vooralsnog is besloten om aan deze datum vast te houden om alle maatregelen te hebben uitgevoerd.

4.2 Methodiek

Herstelmaatregelen zijn niet allemaal even groot en omvangrijk. Er is een grote diversiteit aan erkende herstelmaatregelen van extra begrazen tot het inrichten van omvangrijke bufferzones buiten het Natura 2000 gebied. Voor het goed kunnen inschatten van de voortgang en het tijdig gereedkomen van de maatregelen is dan ook onderscheid gemaakt tussen type maatregelen. de typen die zijn onderscheiden zijn:

1. Aanvullende beheermaatregelen
2. Doorlopend aanvullende beheermaatregelen
3. Eenvoudige inrichtingsmaatregelen
4. Complexe inrichtingsprojecten
5. Onderzoeksmaatregelen
6. Monitoringsmaatregelen

Bij vijf van de zes te onderscheiden typen is het voldoende dat er wordt gerapporteerd wanneer de maatregel is uitgevoerd. Echter om tijdigheid van uitvoering van complexe inrichtingsprojecten goed in beeld te brengen moeten deze wel worden voorzien van een planning. Het is immers zo dat de uitvoering van een deze projecten vaak een lange voorbereidingstijd heeft. Hierin spelen gebiedsprocessen met bestuurlijke besluitvorming en/of grondverwerving vaak een rol waardoor risico's op uitloop in de planning reëel zijn en goed in beeld moeten worden gebracht. Daarbij moet worden opgemerkt dat een gerapporteerde complex inrichtingsproject kan bestaan uit meerdere PAS-herstelmaatregelen als die zijn samengevoegd in een gebiedsproces.

De planningsstappen die kunnen worden onderscheiden bij Complexe inrichtingsprojecten zijn:

1. Financiering
2. Bestuurlijke besluitvorming
3. Grondverwerving
4. Inhoudelijke voorbereiding
5. Praktische voorbereiding
6. Vergunning verlening
7. Uitvoering

In paragraaf 3.4 worden de herstelmaatregel-typen nader uitgewerkt. Ze worden nader beschreven en de informatiebehoefte om de tijdigheid in beeld te krijgen wordt benoemd.

4.3 Resultaten

4.3.1 Geplande herstelmaatregelen

4.3.1.1 Totaal aantal maatregelen

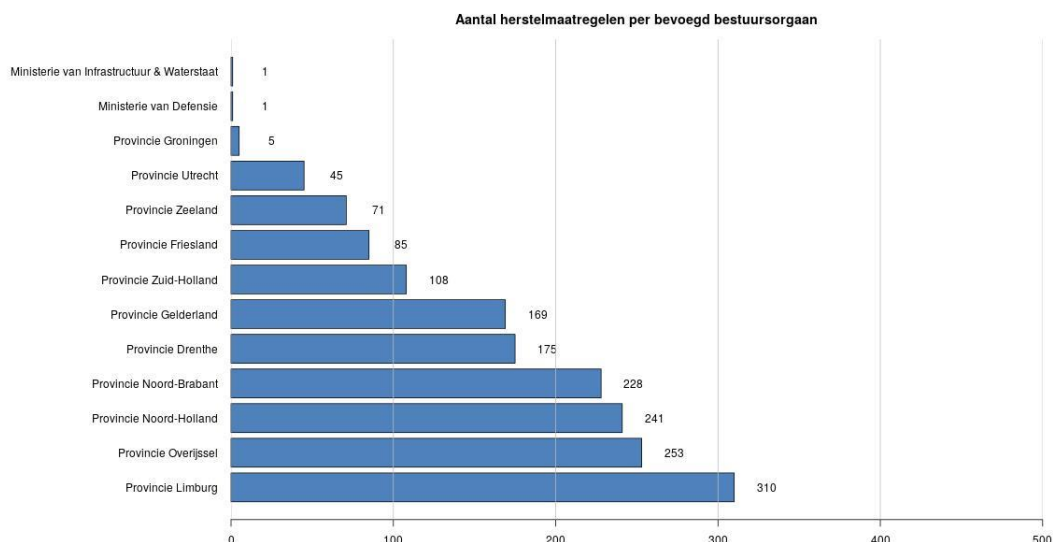
Tot 1 juli 2021 zijn, uitgaande van de PAS-gebiedsanalyses 2017, 1879 herstelmaatregelen gepland, waarvan 120 maatregelen op 31 maart 2020 zijn aangemerkt als niet (meer) relevant. Van deze 120 maatregelen stonden maatregelen dubbel in de lijst, waren gepland voor de tweede PAS-periode of zijn vervangen door andere maatregelen. Een aantal opgevoerde maatregelen waren geen PAS-maatregelen, maar vallen onder regulier beheer. Een herstelmaatregel kan betrekking hebben op meerdere habitattypen en locaties binnen een Natura2000-gebied. Over 1759 van de geplande maatregelen is voortgang gerapporteerd. Van deze maatregelen zijn 96 van het type complexe inrichting. Omdat in verschillende gebieden som maatregelen in een project gebundeld zijn worden er in deze rapportage 64 complexe inrichtingsprojecten gemonitord.

4.3.1.2 Variatie in herstelmaatregelen

Van de uit te voeren herstelmaatregelen waarover is gerapporteerd is bijna 50 % aanvullend beheer (eenmalig en doorlopend) in de eerste PAS-periode (dit zijn 820 maatregelen). De overige maatregelen bestaan uit inrichtingsmaatregelen zoals bijvoorbeeld hydrologische herstelmaatregelen of om onderzoek en monitoring. Verder zijn er 64 complexe inrichtingsprojecten onderscheiden.

De variatie in het aantal uit te voeren herstelmaatregelen per PAS-gebied is groot, variërend van 1 tot 68 in Natura 2000 gebied „Oostelijke Vechtplassen. Figuur 4-1 laat zien dat ook de spreiding in het aantal door een verantwoordelijk bestuursorgaan uit te voeren herstelmaatregelen groot is. Het aantal varieert van 1 (Ministerie van Defensie en Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat) tot 310 (Provincie Limburg). In de figuur zijn alleen de herstelmaatregelen opgenomen waarover voortgang is gerapporteerd.

De variatie kan voor een deel verklaard worden doordat er verschillen zijn in de wijze waarop herstelmaatregelen in de gebiedsanalyses zijn opgevoerd door de bevoegde bestuursorganen. In sommige gebiedsanalyses zijn herstelmaatregelen ‘opgeknipt’ in meerdere kleinere onderdelen, bijvoorbeeld gekoppeld aan de beoogde uitvoerder, terwijl een gelijksoortige maatregel in een ander PAS-gebied als één herstelmaatregel is opgevoerd. Deze verschillende in wijze van indeling beïnvloedt ook de zojuist genoemde variatie in aantal maatregelen per PAS-gebied

figuur 4-1 Spreiding herstelmaatregelen over bevoegd bestuursorganen, peildatum 31-3-2020.

4.3.1.3 Herstelmaatregelen per habitat en per landschapstype

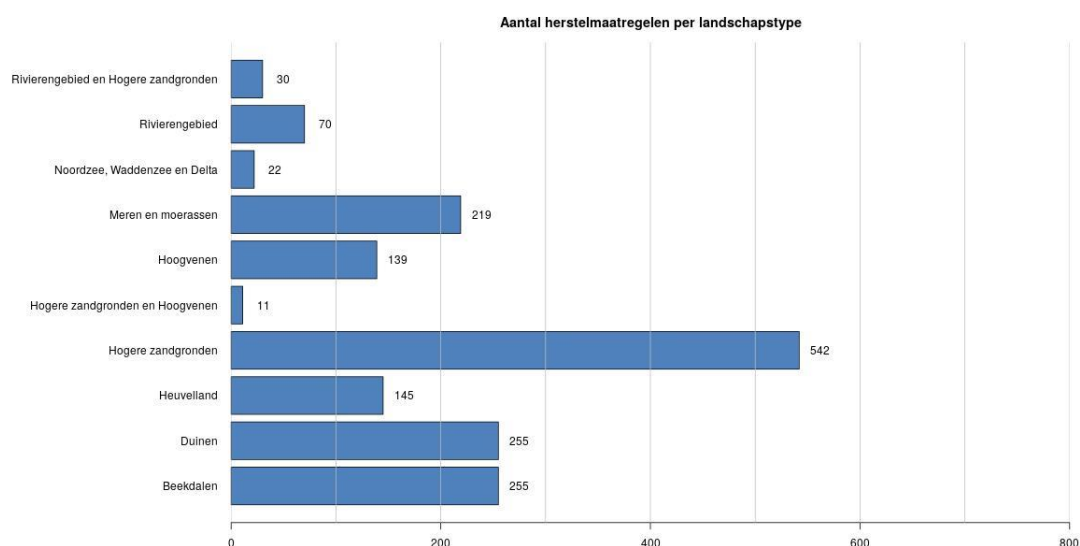
De ecologische herstelmaatregelen worden uitgevoerd om verdere achteruitgang van de voor stikstof gevoelige habitats te voorkomen en om herstel in gang te zetten. Er is een grote variatie in het aantal maatregelen dat voor een specifiek habitat of leefgebied wordt uitgevoerd. Er zijn acht stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten waarvoor slechts één herstelmaatregel is gepland. Daarnaast zijn er 11 habitattypen waarvoor meer dan 100 herstelmaatregelen uitgevoerd zullen worden. Deze habitattypen staan weergegeven in tabel 4-1. Een volledig overzicht van het aantal herstelmaatregelen per habitat is opgenomen in bijlage 1. Daarbij moet in gedachten gehouden worden dat één herstelmaatregel uitgevoerd kan worden ten behoeve van meerdere stikstofgevoelige habitattypen.

Tabel 4-1 habitattypen met meer dan 100 herstelmaatregelen landelijk

habitattype	omschrijving	aantal
H4010A	Vochtige heiden; hogere zandgronden	212
H6410	Blauwgraslanden	201
H6230	*Heischrale graslanden	185
H91E0	*Vochtige alluviale bossen	149
H91E0C	*Vochtige alluviale bossen; beekbegeleidende bossen	148
H3130	Zwakgebufferde vennen	138
H4030	Droge heiden	129
H3160	Zure vennen	111
H2130	*Grijze duinen	104
H7110	*Actieve hoogvenen	103
H7140A	Overgangs- en trilvenen; trilvenen	102

Belangrijk is om op te merken dat de variatie in het aantal herstelmaatregelen per habitattype of leefgebied samenhangt met meerdere factoren: de omvang van het habitattype, de aard van de problematiek die speelt in het betreffende habitattype en de hierboven al genoemde variatie in de wijze waarop bestuursorganen herstelmaatregelen hebben opgevoerd in de gebiedsanalyses.

In figuur 4-2 zijn de uit te voeren ecologische herstelmaatregelen gekoppeld aan de verschillende landschapstypen. De grafiek maakt zichtbaar dat veruit het grootste aantal maatregelen betrekking heeft op het landschapstype Hogere Zandgronden. Als verklaring voor de variatie in het aantal herstelmaatregelen per landschapstype gelden, naast dat dit de hogere zandgronden een relatief groot oppervlakte beslaan en veel stikstof gevoelige habitattypen kennen, dezelfde factoren als hierboven genoemd.

figuur 4-2 Aantal ecologische herstelmaatregelen per landschapstype, peildatum 31-3-2020.

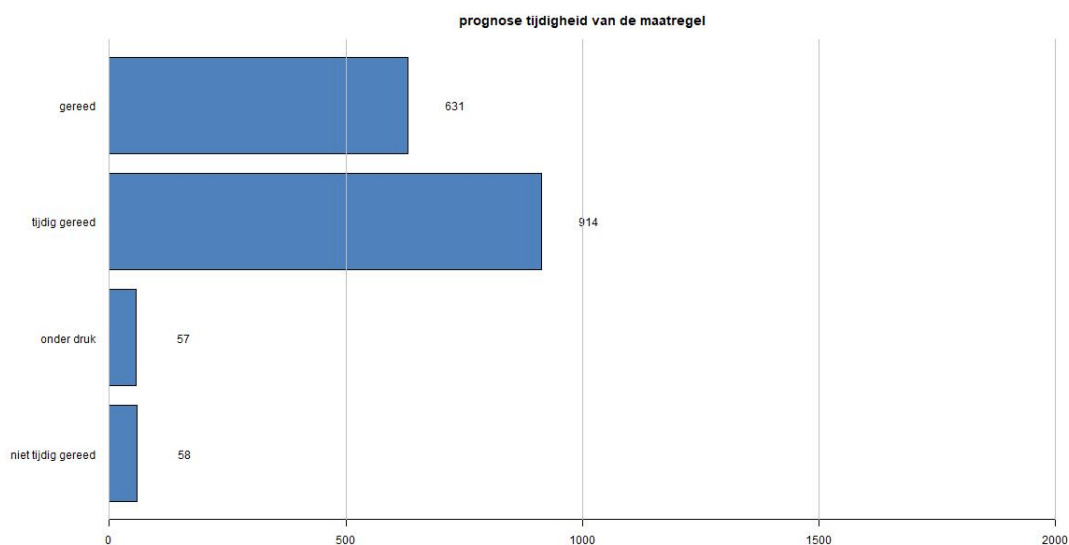
4.3.2 Voortgang uitvoering herstelmaatregelen

In deze paragraaf wordt de voortgang, prognose en knelpunten van het hele maatregelenpakket besproken. In paragraaf 4.4 wordt de voortgang per maatregeltype behandeld.

4.3.2.1 Prognose uitvoering herstelmaatregelen

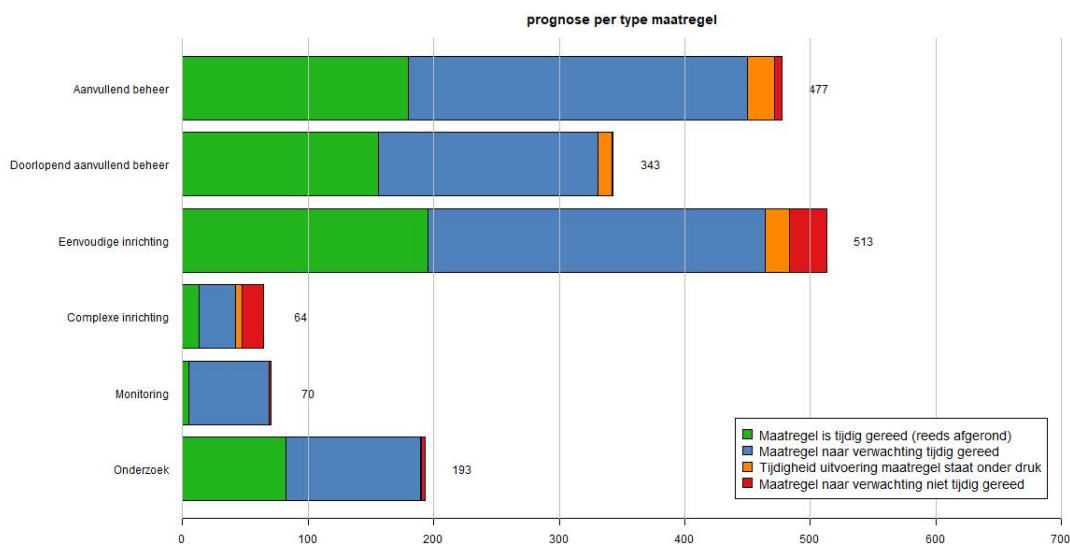
Onderstaande figuur 4-3 laat zien wat op peildatum 31 maart 2020 de prognose is voor het gereedkomen van de herstelmaatregelen. Deze prognose laat zien dat 1545 van beoordeelde herstelmaatregelen tijdig zullen zijn uitgevoerd. Dit is dus bij 93% van totaal aantal gerapporteerde beoordelingen van herstelmaatregelen het geval. Bij 115 (7%) van de maatregelen/projecten worden knelpunten gesignaleerd voor de tijdige uitvoering. Deze 115 knelpunten zijn verspreid over 39 Natura 2000-gebieden. Bij een deel van deze maatregelen/projecten staat de tijdigheid onder druk maar wordt ingeschat dat met extra inspanning de kans reëel is dat de maatregel of het project toch voor het einde van de eerste PAS-periode wordt gerealiseerd. Echter bij 58 (3.5%) maat-

regelen/projecten wordt aangegeven dat deze niet tijdig zullen worden gerealiseerd. In bijlage 2 staat een overzicht van alle maatregelen/projecten met knelpunten voor tijdige realisatie met daarbij een oplossingsrichting benoemd.

figuur 4-3 Prognose tijdig gereedkomen uitvoering herstelmaatregelen per 31-3-2020.

Als de prognose wordt uitgesplitst naar type maatregel, dan ontstaat het beeld zoals weergegeven in figuur 3-4 over het tijdig gereedkomen van herstelmaatregelen.

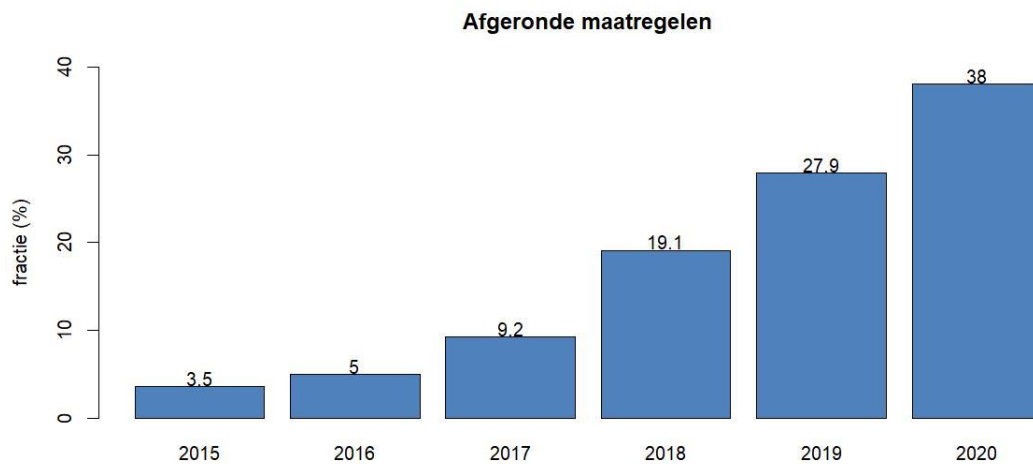

figuur 4-4 Prognose tijdig gereedkomen uitvoering herstelmaatregelen per maatregeltype, per 31-3-2020.

Een aanzienlijk deel van de beheermaatregelen zijn zogenaamde cyclische maatregelen. Deze maatregelen worden tot 2021 meermalen uitgevoerd en kunnen daarvoor pas op het einde van de beoordelings-periode gereed zijn. Zodra de uitvoering in het veld in gang gezet is, is sprake van een doorlopend proces.

4.3.2.2 Voortgang in de uitvoering

Figuur 4-5 laat de voortgang zien in herstelmaatregelen die zijn uitgevoerd in de periode van inwerkingtreding PAS (1 juli 2015) tot en met de peildatum 31 maart 2020. De grafiek laat de afgeronde maatregelen zien per jaar. Op 31 maart 2020 zijn in totaal 38.0 % van de maatregelen uitgevoerd. Dit is een toename van 10,1% vergeleken met vorig jaar.

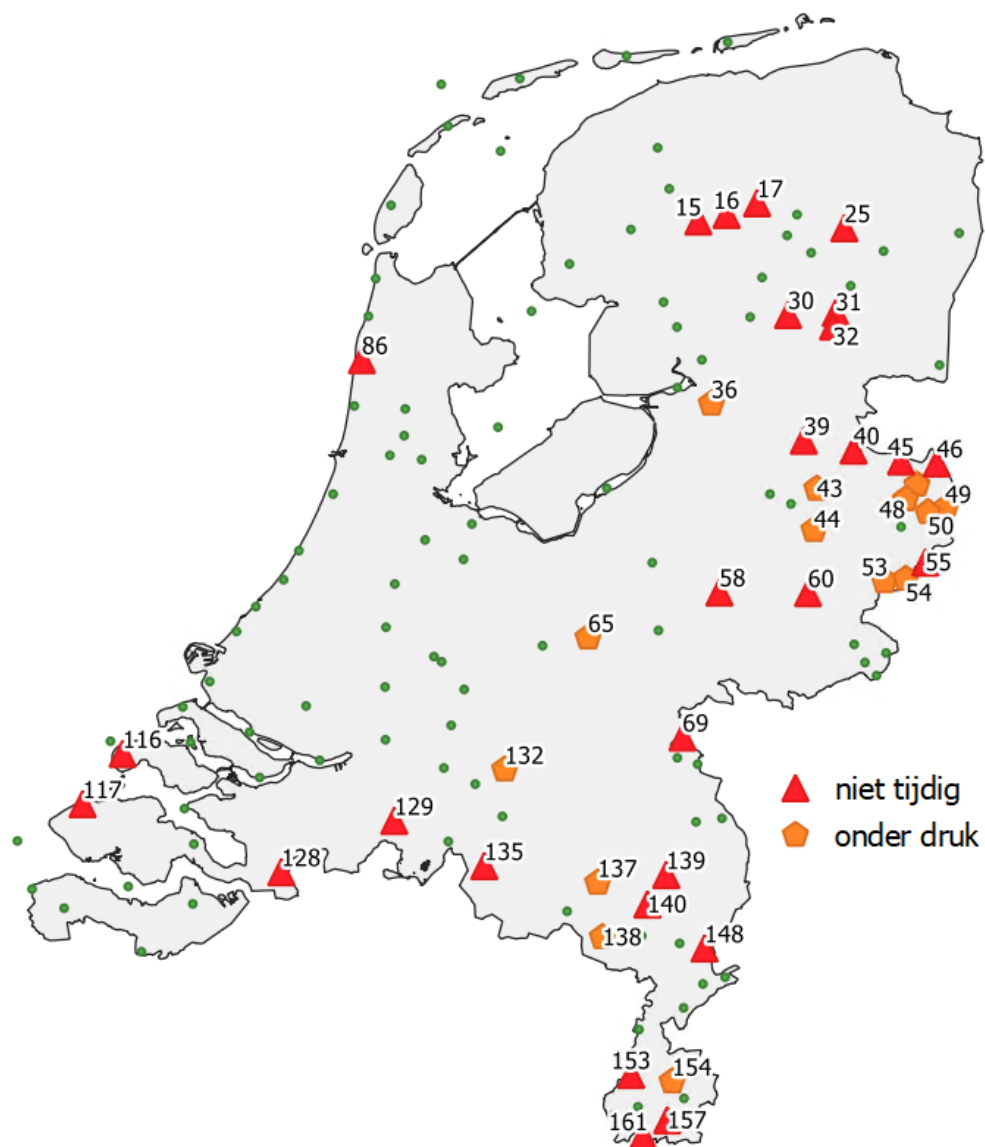
figuur 4-5 ontwikkeling percentage afgeronde herstelmaatregelen, per 31-3-2020.

4.3.3 Knelpunten in de uitvoering

Voor de 115 herstelmaatregelen waarvoor de tijdige uitvoering op peildatum 31 maart 2020 onder druk staat, is door het bevoegd bestuursorgaan aangegeven dat er knelpunten gesignaleerd worden in de uitvoering. Het betreft herstelmaatregelen verspreid over 39 Natura 2000 gebieden; Zie voor de ligging van deze gebieden figuur 4-6.

Tabel 4 2 Overzicht van Natura 2000 gebieden met knelpunten bij de tijdigheid van uitvoering van herstelmaatregelen.

nr	PAS-gebied	nr	PAS-gebied
15	Van Oordt's Mersken	58	Landgoederen Brummen
16	Wijnjeterper Schar	60	Stelkampsveld
17	Bakkeveense Duinen	65	Binnenveld
25	Drentsche Aa-gebied	69	De Bruuk
30	Dwingelderveld	86	Schoorlse Duinen
31	Mantingerbos	116	Kop van Schouwen
32	Mantingerzand	117	Manteling van Walcheren
36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	128	Brabantse Wal
39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	129	Ulvenhoutse Bos
40	Engbertsdijkvenen	132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek
43	Wierdense Veld	135	Kempenland-West
44	Borkeld	137	Strabrechtse Heide & Beuven
45	Springendal & Dal van de Mosbeek	138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven
46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	139	Deurnsche Peel & Mariapeel
47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	140	Groote Peel
48	Lemselermaten	148	Swalmdal
49	Dinkelland	153	Bunder- en Elslooërbos
50	Landgoederen Oldenzaal	154	Geleenbeekdal
53	Buurserzand & Haaksbergerveen	157	Geuldal
54	Witte Veen	161	Noorbeemden & Hoogbos
55	Aamsveen		

figuur 4-6 Ruimtelijke weergave van de Natura 2000 gebieden met knelpunt in de uitvoering van herstelmaatregelen, peildatum 31-3-2020.

bij de inventarisatie van de voortgang is gevraagd naar de stand van zaken met betrekking tot de knelpunten. Dit levert het in bijlage 2 weergegeven beeld op van de aard van de knelpunten en van de acties die ondernomen worden om desondanks tot tijdige uitvoering van de herstelmaatregel te komen. Wat opvalt is dat met name complexe maatregelen en maatregelen die zijn opgenomen in gebiedsprocessen knelpunten tonen. Het gaat hierbij veelal om vernatting op gronden buiten het Natura 2000-gebied. Deze worden opgepakt in gebiedsprocessen waarin met gebiedspartners en grondeigenaren de maatregelen samen uitwerken. Zowel qua grondposities als qua ruimtelijke ordening en vergunningen moeten lange procedures worden doorlopen. Deze processen vragen zorgvuldigheid en zijn daarom gevoelig voor vertraging.

4.3.4 Voortgang in de uitvoering

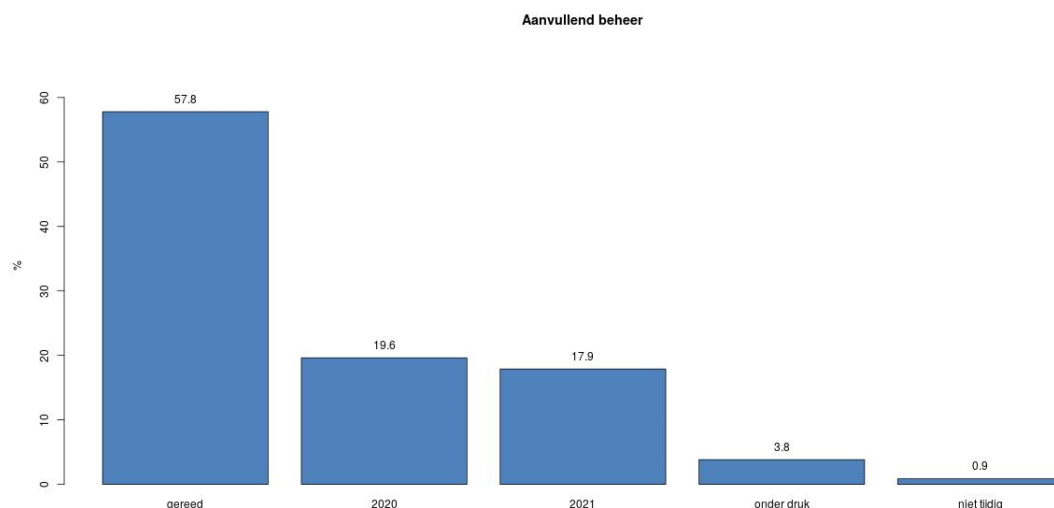
De figuren (figuur 4-7 t/m 4-12) laten de voortgang zien in de uitvoering van de herstelmaatregelen in de periode tussen het moment van inwerkingtreding PAS (1 juli 2015) tot en met 31 maart 2020. In de figuren staan per maatregel-categorie weergegeven welk deel reeds is uitgevoerd en welke delen in de komende jaren worden afgerond. Dit laatste wordt per jaar aangegeven. Dit kunnen delen van maatregelen zijn omdat de uitvoering van maatregelen soms over meerdere jaren is verspreid. De laatste twee balken laten zien voor welk deel van de maatregelen de tijdigheid onder druk staat dan wel de prognose is dat de maatregel niet tijdig gereed zal zijn. Bij maatregelen die onder druk staan is de verwachting dat met extra inspanning de maatregel alsnog tijdig gerealiseerd kan worden. Bij de maatregelen die zijn aangemerkt als niet tijdig, is dit niet het geval.

4.3.4.1 Aanvullende beheermaatregelen

Onder aanvullende beheermaatregelen vallen maatregelen als extra plaggen en opslag verwijderen die één of meerdere malen in een PAS-periode van 6 jaar worden uitgevoerd. Voor deze maatregelen is de uitvraag beperkt tot het deel op de peildatum 31 maart 2020 gereed is en een schatting wanneer het overige deel gereed komt.

In totaal zijn er 477 maatregelen van het type 'Aanvullende beheermaatregelen' waarover gerapporteerd wordt in 2020. Bij 27 van deze maatregelen is aangegeven dat de maatregel geheel of gedeeltelijk onder druk staat. In veel gevallen is dit slechts voor een deel van de maatregel het geval omdat de maatregelen in delen wordt uitgevoerd. Dit betekent dat 3,8 % van het totale maatregelpakket van dit type onder druk staat. Er zijn geen maatregelen aangegeven die niet tijdig gereed zullen zijn. In bijlage 2 is aangegeven voor de maatregelen die onder druk staan om welke maatregelen dit gaat en welke acties genomen worden.

Figuur 4-7 geeft in een overzicht de stand van zaken in uitvoering en planning van de herstelmaatregelen van het type 'Aanvullende beheermaatregelen'.

figuur 4-7 Voortgang en planning herstelmaatregel-type 'Aanvullende beheermaatregelen', peildatum 31-3-2020.

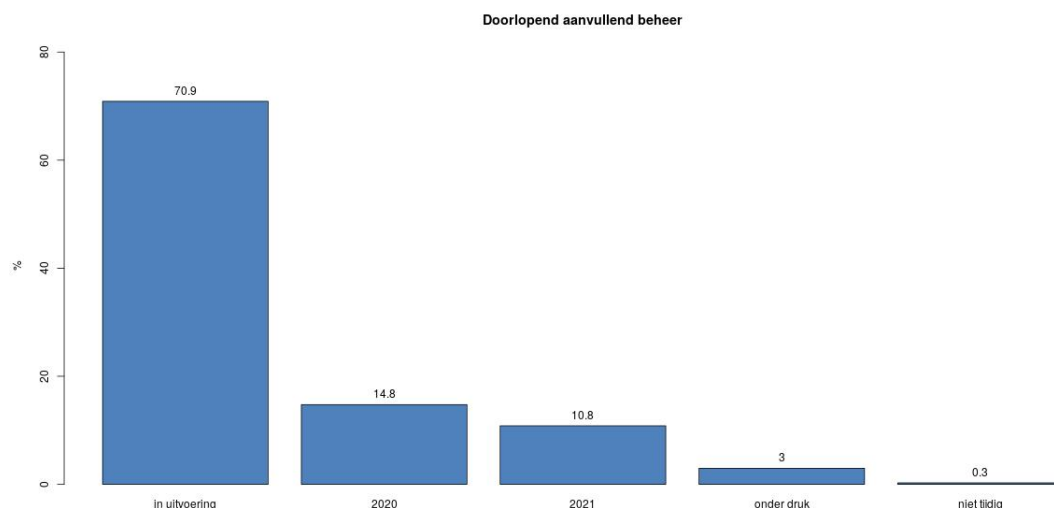
4.3.4.2 Doorlopende aanvullende beheermaatregelen

Onder 'Doorlopende aanvullende beheermaatregelen' vallen zaken als maaien en begrazen. Dit zijn maatregelen die als ze eenmaal zijn ingezet de hele periode van 6 jaar blijven doorlopen. Voor deze maatregelen is de uitvraag beperkt tot welk deel in uitvoering is genomen is en een schatting wanneer het overige deel in uitvoering wordt genomen.

In totaal zijn er 343 maatregelen van het type 'Doorlopende aanvullende beheermaatregelen' waarover gerapporteerd wordt in 2020. Bij 11 van de maatregelen is aangegeven dat de maatregel geheel of gedeeltelijk onder druk staat. In veel gevallen is dit slechts voor een deel van de maatregel het geval omdat de maatregelen in delen wordt uitgevoerd. Dit betekent dat 3 % van het totale maatregelpakket van dit type onder druk staat.

Bij 1 van deze maatregelen is aangegeven dat de maatregel niet tijdig gereed zal zijn. Dit betekent dat 0.3% van de Doorlopende aanvullende beheermaatregelen niet tijdig gereed al zijn. Voor de maatregelen die onder druk staan is in bijlage 2 aangegeven om welke maatregelen dit gaat en welke acties genomen worden.

Figuur 4-8 geeft in een overzicht van de stand van zaken in uitvoering en planning van de herstelmaatregelen van het type 'Doorlopend aanvullend beheer'.

figuur 4-8 Voortgang en planning herstelmaatregel-type 'Doorlopende aanvullende beheermaatregelen', peildatum 31-3-2020.

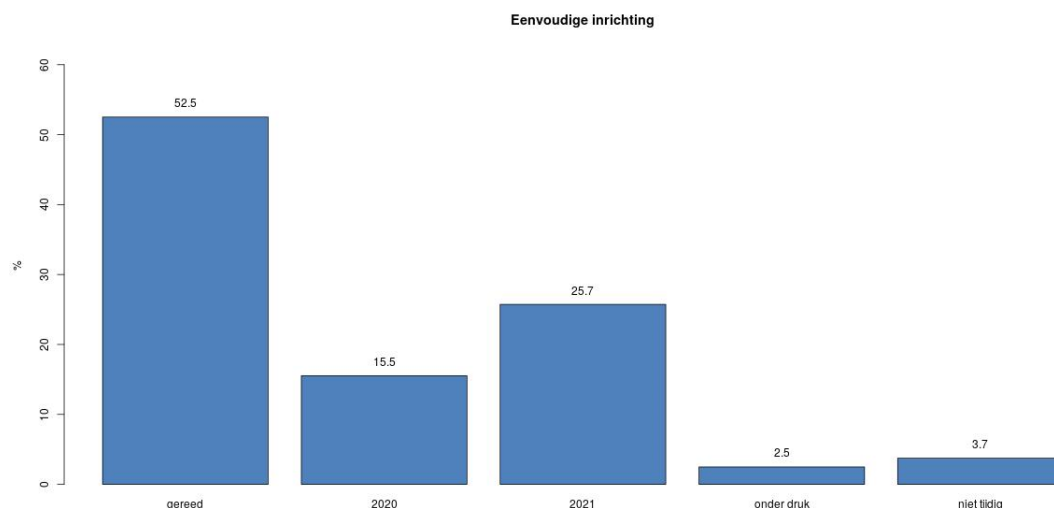
4.3.4.3 Eenvoudige inrichtingsmaatregelen

Onder 'Eenvoudige inrichtingsmaatregelen' vallen die maatregelen waarbij geen bestuurlijke besluitvorming en/of grondverwerving nodig is. Vaak betreft dit interne maatregelen zonder externe invloed buiten het Natura 2000 gebied. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het afdammen van greppeltjes binnen Natura 2000 gebied.

Voor deze maatregelen is de uitvraag beperkt tot welk deel gereed is en een schatting wanneer het overige deel gereed komt.

In totaal zijn er 513 maatregelen van het type 'Eenvoudige inrichtingsmaatregelen' waarover gerapporteerd wordt in 2020. Bij 49 van deze maatregelen is aangegeven dat de maatregel geheel of gedeeltelijk onder druk staat. In veel gevallen is dit slechts voor een deel van de maatregel het geval omdat de maatregelen in delen worden uitgevoerd. Dit betekent dat 2.5 % van het totale maatregelpakket van dit type onder druk staat. Er zijn geen maatregelen aangegeven die niet tijdig gereed zullen zijn. In bijlage 2 is aangegeven voor de maatregelen die onder druk staan om welke maatregelen dit gaat en welke acties genomen worden.

Figuur 4-9 geeft in een overzicht de stand van zaken in uitvoering en planning van de herstelmaatregelen van het type 'Eenvoudige inrichting'.

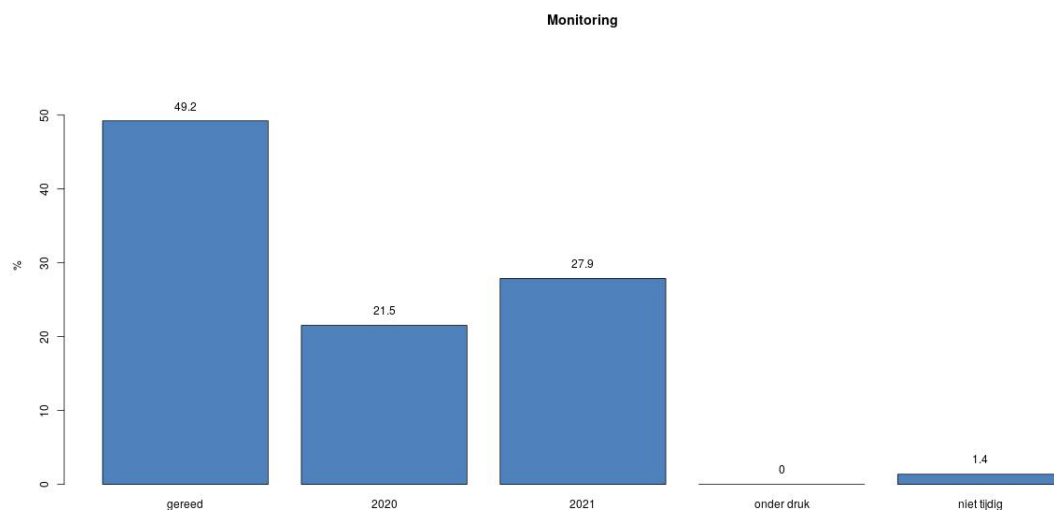
figuur 4-9 Voortgang en planning herstelmaatregel-type 'Eenvoudige inrichtingsmaatregelen', peildatum 31-3-2020.

4.3.4.4 Monitoringsmaatregelen

Monitoring is een terugkerende maatregel waarbij periodiek voortgang kan worden geboekt. De voortgang wordt gemonitord in 'percentage gereed'. Als alle geplande monitoring voor de eerste PAS-periode aan het einde van deze periode is uitgevoerd is 100% gereed. De monitoringsmaatregel mag natuurlijk doorlopen na 2021.

In totaal zijn er 76 maatregelen van het type 'Monitoringsmaatregelen' waarover gerapporteerd wordt in 2020. Bij geen van de maatregelen is aangegeven dat de maatregel geheel of gedeeltelijk onder druk staat of niet tijdig gereed zou zijn.

Onderstaande figuur 4-10 geeft in een overzicht de stand van zaken in uitvoering en planning van de herstelmaatregelen van het type 'Monitoring'.

figuur 4-10 Voortgang en planning herstelmaatregeltype 'Monitoringsmaatregelen', peildatum 31-3-2020

4.3.4.5 Onderzoeksmaatregelen

Onderzoeksmaatregelen zijn maatregelen waarbinnen enkel onderzoek is geformuleerd in de vorm van een project. Onderzoek als onderdeel van een complexe inrichtingsmaatregel valt onder de inhoudelijke voorbereiding van deze complexe inrichtingsmaatregel.

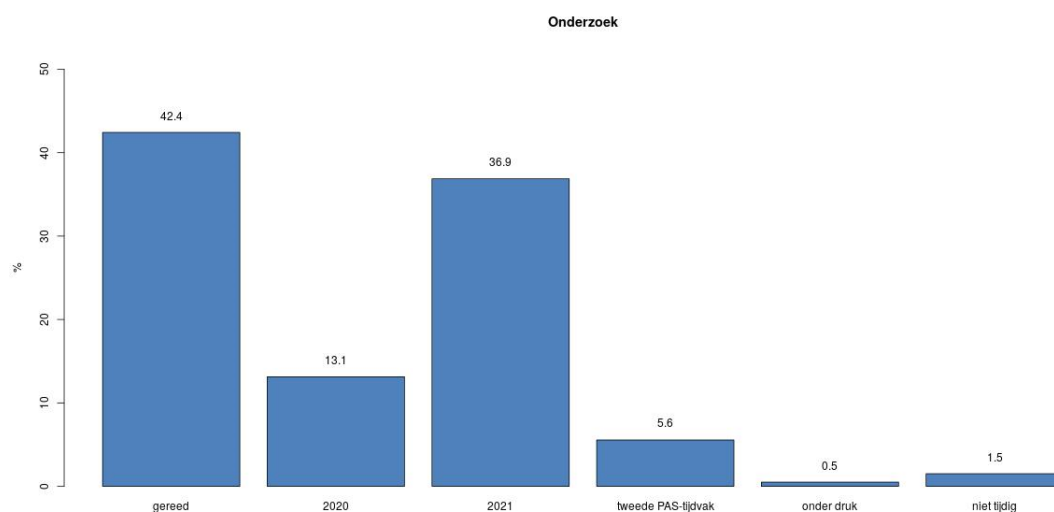
Er worden twee typen onderzoeksmaatregelen onderscheiden:

- Gebiedspecifiek onderzoek die alleen betrekking heeft op het specifieke Natura 2000 gebied. Denk hierbij aan hydrologisch onderzoek.
- Gebiedoverstijgend onderzoek waarbij het onderzoek van belang is voor meerdere Natura 2000 gebieden.

In totaal zijn er 193 maatregelen van het type 'Onderzoeksmaatregelen' waarover gerapporteerd wordt in 2020.

Bij 1 van de maatregelen is aangegeven dat de maatregel geheel of gedeeltelijk onder druk staat. In veel gevallen is dit slechts voor een deel van de maatregel het geval omdat de maatregelen in delen wordt uitgevoerd. Dit betekent dat 0.5 % van het totale maatregelpakket van dit type onder druk staat. Naast maatregelen die onder druk staan zijn er 3 maatregelen aangegeven die niet tijdig gereed zullen zijn. Dit is 1.6 % van het totale maatregelpakket van dit type. In bijlage 2 is aangegeven voor de maatregelen die onder druk staan om welke maatregelen dit gaat en welke acties genomen worden.

Figuur3-11 geeft in een overzicht de stand van zaken in uitvoering en planning van de herstelmaatregelen van het type 'Onderzoek'.

figuur 4-11 Voortgang en planning herstelmaatregel-type 'Onderzoeksmaatregelen', peildatum 31-3-2020. (Tweede PAS-tijdvak -> afronding gepland tussen 2021-2027)

4.3.4.6 Complexe inrichtingsprojecten

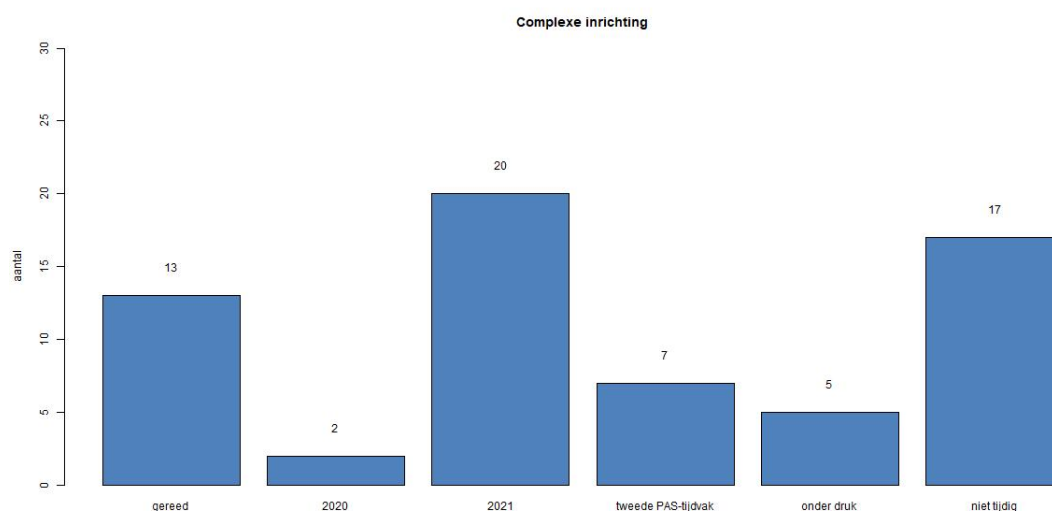
Onder 'Complexe inrichtingsprojecten' vallen maatregelen die zijn opgenomen in een gebiedsproces waar bestuurlijke besluitvorming en/of grondverwerving een onderdeel van uitmaakt. Bij Complexe inrichtingsprojecten zijn de risico's

op niet tijdigheid het grootst. Daarom is het bij deze Complexe inrichtingsprojecten van groot belang om de planning goed in beeld te krijgen en is voor dit type maatregel de gegevensuitvraag uitgebreider. Bij dit type maatregelen zijn processtappen onderscheiden en wordt gemonitord op de planning. Herstelmaatregelen die samen onderdeel uitmaken van één complexe inrichtingsmaatregel worden opgenomen in één planning.

In totaal zijn er 64 maatregelen van het type 'Complexe inrichtingsprojecten' waarover gerapporteerd wordt in 2020. Bij 5 van de maatregelen is aangegeven dat de maatregel onder druk staat. Bij 17 van de maatregelen is aangegeven dat de maatregel niet tijdig gereed zal zijn. Dit betekent dat 7.8 % van het totale maatregelpakket van dit type onder druk staat en 26.5 % van de Complexe inrichtingsprojecten niet tijdig gereed al zijn. In bijlage 2 is aangegeven voor de maatregelen die onder druk staan om welke maatregelen dit gaat en welke acties genomen worden.

Figuur 4-12 geeft in een overzicht de stand van zaken in uitvoering en planning van de herstelmaatregelen van het type 'Complexe inrichtingsprojecten'.

Voor de planning per project voor de complexe maatregelen wordt verwezen naar bijlage 3.

figuur 4-12 Voortgang en planning herstelmaatregel-type 'Complexe inrichtingsprojecten', peildatum 31-3-2020. let op in deze figuur staan niet de percentages maar het aantal projecten weergegeven.. (Tweede PAS-tijdvak -> afronding gepland tussen 2021-2027)

4.3.5 conclusie

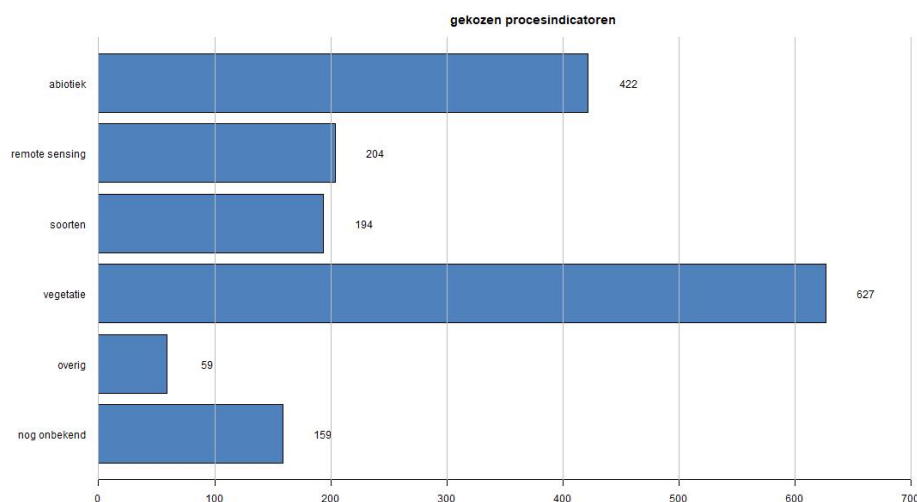
De uitvoering van de herstelmaatregelen ligt voor 93% op schema. Bij 7% van de maatregelen staan de tijdigheid onder druk. In bijlage 2a staat aangegeven welke acties de verantwoordelijke bestuursorganen ondernemen om de maatregel tijdig te realiseren. Hierbij is de verwachting dat de maatregel met deze actie toch nog tijdig gereed zal zijn. Bij 3,5% van de maatregelen wordt geconcludeerd dat deze niet tijdig zullen zijn gerealiseerd. Deze zijn opgenomen in bijlage 2b.

4.4 Effectiviteit herstelmaatregelen

Met de uitvoering van herstelmaatregelen wordt een proces van ecologisch herstel gestart. Om de (beoogde) effecten van de herstelmaatregelen (en/of een set aan maatregelen) te kunnen volgen, is voor de monitoring daarvan een aanpak met 'procesindicatoren' (PI) uitgewerkt. Een dergelijke tussentijdse bepaling van effecten geeft belangrijke informatie en dient als indicator voor het optreden van het met de maatregel beoogde ecologisch herstel, nog voordat het ecologisch herstel zelf betrouwbaar te meten is. Er zijn globaal vier verschillende typen procesindicatoren mogelijk:

- Remote sensing
- Abiotische metingen
- Vegetaties
- Indicatorsoorten (flora & fauna)

Procesindicatoren kunnen verschillen per habitatype en per maatregel, maar ook per gebied. Per gebied wordt een plan van aanpak opgesteld en een keuze gemaakt welke procesindicatoren worden gemeten voor het monitoren van het herstelproces. Omdat er is gekozen voor minimaal één procesindicator per maatregel-habitatcombinatie zijn er meer procesindicatoren dan natuur-herstelmaatregelen. In totaal zijn voor 3516 unieke maatregel-habitatcombinaties procesindicatoren opgevraagd. De bevoegde bestuursorganen hebben hiervan voor 3171 van deze combinaties één of meerdere procesindicatoren aangeleverd in 2019 die ze willen gaan meten voor de beoordeling, dit is dus voor ongeveer 90% van de maatregelen. Voor de overige 345 maatregelen moet de keuze welke procesindicatoren te meten nog gemaakt worden. Redenen die hiervoor worden aangedragen zijn o.a. dat de maatregel nog in de planvorming zit of nog niet is uitgevoerd. Van alle afgeronde maatregelen zijn de procesindicatoren bekend. In onderstaande grafiek staat een overzicht voor welke type procesindicatoren is gekozen.

Figuur 4.13: verdeling van de gekozen type procesindicatoren over de verschillende type metingen waarvoor in 2020 een uitvraag is gedaan.

4.4.1.1 Beoordeling procesindicatoren

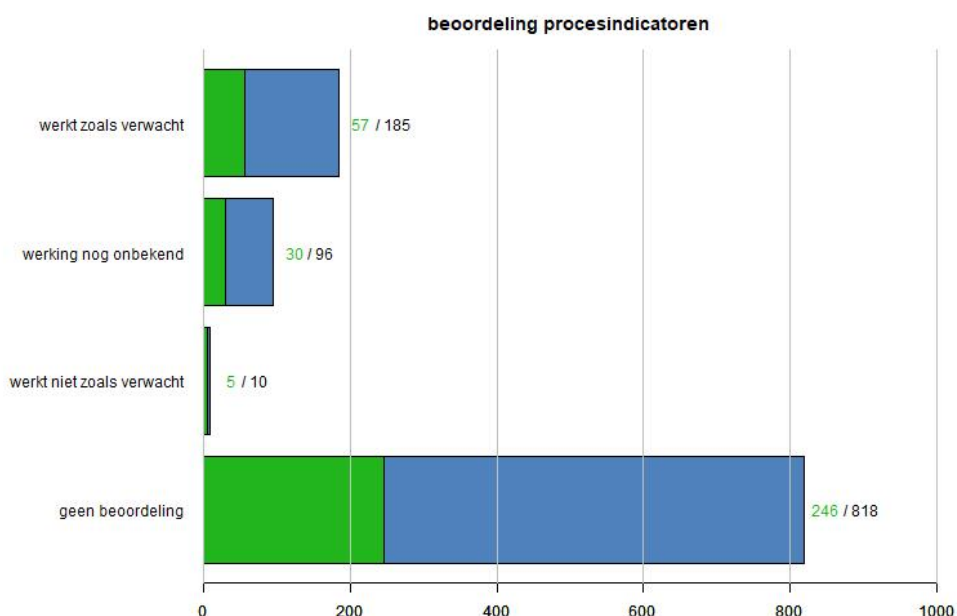
Voor de maatregelen die waren afgerond op peildatum 31 maart 2020 en de ingezette doorlopende aanvullende beheer maatregelen, zoals b.v. extra begrazen en extra maaien is gevraagd of er een meting van deze procesindicatoren heeft plaatsgevonden. Als standaard is gekozen voor een meetritme van eens in de drie jaar, op basis van het uitvoeringsritme van herstelmaatregelen binnen het tijdvak van 6 jaar

van een programma. De procesindicatoren kunnen niet eerder worden gemeten dan als de herstelmaatregel is afgerond. Dit betekent dat de eerste meting maximaal 3 jaar na afronding van de herstelmaatregel moet plaatsvinden. De analyse van de meetgegevens van de procesindicatoren gebeurt door de bevoegde bestuursorganen zelf. Deze analyse is maatwerk waarbij kennis van de lokale situatie meegenomen moet worden. De conclusies uit de monitoring van procesindicatoren zijn direct afhankelijk van de uitvoering van de herstelmaatregelen. Eerst moet een maatregel daadwerkelijk zijn uitgevoerd en dan volgt nog de verwachte reactietermijn/responstijd. Voor de beoordeling van de effectiviteit van de maatregel wordt uitgegaan van het handelingsperspectief. Dit gebeurt aan de hand van het volgende afwegingskader:

	Beoordeling	Risicoanalyse	Actie
1	Maatregel werkt zoals verwacht	Geen risico's geconstateerd	Geen
2	Nog onduidelijk of maatregel werkt zoals verwacht	Beschrijving onzekerheid	Als noodzakelijk intensivering monitoring
3	Maatregel werkt niet zoals verwacht	Omschrijving knelpunt	Aanpassen gebiedsanalyse; aanvullende maatregelen

4.4.1.2 Resultaten monitoring procesindicatoren

In 2020 zijn 649 herstelmaatregelen afgerond of ingezet als doorlopend aanvullend beheer. Sommige van deze maatregelen hebben invloed op meerdere habitattypen, wat meerdere habitat/maatregel combinaties mogelijk maakt. Dit resulteert in totaal 1665 procesindicatoren die voor beoordeling in aanmerking komen. Echter veel van deze maatregelen zijn nog te kortgeleden afgerond om een zinvolle beoordeling met procesindicatoren te kunnen uitvoeren. Op 31 maart 2020 waren 183 maatregelen met 338 procesindicatoren 3 of meer jaren geleden afgerond of ingezet als aanvullend beheer. Hier zouden in principe de procesindicatoren voor bepaald moeten zijn.

Figuur 4.14: Beoordeling procesindicatoren 2020. Veel van de in het PAS uitgevoerde maatregelen zijn nog te kortgeleden uitgevoerd om te kunnen worden beoordeeld. Groen; PI's van maatregelen drie langer dan 3 jaar geleden zijn voltooid, blauw: PI's van alle voltooid maatregelen.

Bij acht van de beoordeelde maatregelen is geconcludeerd dat ze niet werkten zoals verwacht. Deze maatregelen hebben effect op 10 habitattypen. Deze maatregelen zijn met risicoanalyse en eventuele daaruit voort komende acties opgenomen in tabel 4-3. Daarnaast is bij de beoordeling van 96 PI's geconcludeerd dat de effectiviteit na 3 jaar nog niet beoordeeld kan worden. Voor deze maatregelen behorende bij deze PI's zal de komende jaren duidelijk moeten worden of ze het beoogde doel realiseren.

Niet alle PI's van maatregelen die langer dan drie jaar geleden zijn uitgevoerd of behoren tot de categorie 'Doorlopend aanvullend beheer' zijn beoordeeld. Er zijn verschillende redenen aangegeven waarom PI's nog niet zijn beoordeeld. Meest voorkomend is dat de nulmeting later is uitgevoerd en dat de eerste beoordeling pas drie jaar na de nulmeting zal plaatsvinden. Een tweede veelvoorkomende reden is

dat er wel gemeten is maar dat de beoordeling nog niet beschikbaar is, danwel dat er nog geen trend weergegeven kan worden.

Tabel 4-3: overzicht van procesindicator beoordelingen waarbij geconcludeerd is dat de uitgevoerde maatregel niet werkt zoals verwacht.

1)	142	Sint Jansberg	Provincie Limburg
	<i>maatregel</i>	1720	Plaatsen gronddam (H7210, H91E0C)
	<i>habitatype</i>	H7210	Galigaanmoerassen
	<i>risicoanalyse</i>	De gronddam blijkt geen noemenswaardige opstuwing en stijging van het grondwater op te leveren. Mogelijk dat de gronddam lekt.	
	<i>actie</i>	Er is een hydrologisch onderzoek gestart om te bepalen op welke manieren de gewenste grondwaterstijging kan worden bereikt. Hier zullen dus mogelijk alternatieve maatregelen uit voort komen	
2)	142	Sint Jansberg	Provincie Limburg
	<i>maatregel</i>	1720	Plaatsen gronddam (H7210, H91E0C)
	<i>habitatype</i>	H91E0C	beekbegeleidende bossen
	<i>risicoanalyse</i>	Het plaatsen van de gronddam heeft niet geleid tot opstuwing en stijging van het grondwaterpeil	
	<i>actie</i>	Er is een onderzoek gestart om te bepalen welke andere maatregelen genomen kunnen worden om de gewenste grondwaterpeilstijging te bereiken.	
3)	142	Sint Jansberg	Provincie Limburg
	<i>maatregel</i>	2069	Plaatsen kwelscherm (fase 1) (H7210, H91E0C)
	<i>habitatype</i>	H7210	Galigaanmoerassen
	<i>risicoanalyse</i>	Het kwelscherm heeft niet geleid tot de gewenste opstuwing en stijging van het grondwaterpeil. Mogelijk is het kwelscherm lek.	
	<i>actie</i>	Er is een onderzoek gestart naar alternatieve maatregelen om de gewenste stijging van grondwaterpeil te bereiken.	
4)	142	Sint Jansberg	Provincie Limburg
	<i>maatregel</i>	2069	Plaatsen kwelscherm (fase 1) (H7210, H91E0C)
	<i>habitatype</i>	H91E0C	beekbegeleidende bossen
	<i>risicoanalyse</i>	De maatregel leidt niet tot de gewenste opstuwing en stijging van het grondwaterpeil. Mogelijk is het kwelscherm lek.	
	<i>actie</i>	Er loopt momenteel een onderzoek naar alternatieve maatregelen om de gewenste grondwaterstijging te bereiken.	
5)	144	Boschhuizerbergen	Provincie Limburg
	<i>maatregel</i>	1381	Vrijzetten venoever (H3130)
	<i>habitatype</i>	H3130	Zwakgebufferde vennen
	<i>risicoanalyse</i>	geen verbetering in waterkwaliteit	
	<i>actie</i>	nader onderzoek	
6)	144	Boschhuizerbergen	Provincie Limburg
	<i>maatregel</i>	1937	Verwijderen organische sedimenten (H3130)

		<i>habitattype</i>	H3130	Zwakgebufferde vennen
		<i>risicoanalyse</i>	geen verbetering in waterkwaliteit	
		<i>actie</i>	nader onderzoek	
7)	145		Maasduinen	Provincie Limburg
		<i>maatregel</i>	2335	Extra begrazing (H2330)
		<i>habitattype</i>	H2330	Zandverstuivingen
		<i>risicoanalyse</i>	Begrazen blijkt teveel mest achter te laten. De korstmossen, mossen en paddenstoelen hebben daar last van.	
		<i>actie</i>	Met de TBO afspraken maken over de wijze van begrazing. Een herder kan de oplossing zijn.	
8)	145		Maasduinen	Provincie Limburg
		<i>maatregel</i>	0234	Extra begrazing (H4030)
		<i>habitattype</i>	H4030	Droge heiden
		<i>risicoanalyse</i>	Begrazen blijkt in geplagde delen teveel mest achter te laten. De korstmossen, mossen en paddenstoelen hebben daar last van.	
		<i>actie</i>	Met de TBO afspraken maken over de wijze van begrazing. Een herder kan de oplossing zijn.	
9)	145		Maasduinen	Provincie Limburg
		<i>maatregel</i>	2094	Extra begrazing (H2310)
		<i>habitattype</i>	H2310	Stuifzandheiden met struikhei
		<i>risicoanalyse</i>	Begrazen blijkt in droge heide teveel mest achter te laten. De korstmossen, mossen en paddenstoelen hebben daar last van.	
		<i>actie</i>	Met de TBO afspraken maken over de wijze van begrazing. Een herder kan de oplossing zijn.	
10)	154		Geleenbeekdal	Provincie Limburg
		<i>maatregel</i>	0890	Kleine greppel Kathagerbroek afdammen (H91E0C)
		<i>habitattype</i>	H91E0C	beekbegeleidende bossen
		<i>risicoanalyse</i>	Maatregel heeft afzonderlijk geen tot beperkt effect	
		<i>actie</i>	Aanvullende maatregelen uit PAS dienen uitgevoerd te worden	

5 Veldbezoek

5.1 Inleiding

Onderdeel van de natuurmonitoring is een jaarlijks veldbezoek in alle Natura 2000-gebieden met stikstof gevoelige natuur. Het veldbezoek bestaat uit het uitvoeren van een visuele inspectie van geselecteerde, representatieve veldlocaties door de verantwoordelijke partij (meestal provincie) en de terreinbeheerder. In het veldbezoek wordt gekeken naar opvallende zichtbare (indicaties voor) ontwikkelingen in de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten. Dit gebeurt op basis van een standaard invulformulier. Doel is jaarlijks een vinger aan de pols te houden of de kwaliteit van de voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten behouden blijft, dan wel zich positief ontwikkelt. Het gaat bij de veldbezoeken om visuele waarnemingen van de natuurkwaliteit en niet om metingen. De resultaten van het veldbezoek worden door de verantwoordelijke partij en de beheerder gezamenlijk vastgelegd in een verslag en ondertekend.

5.2 Resultaten veldbezoek 2020

In 2020 zijn veldbezoeken afgelegd in 92 Natura 2000-gebieden. De provincie Limburg heeft geen veldbezoeken afgelegd in 2020. Van alle veldbezoeken zijn verslagen gemaakt. Voor het grootste deel van de Natura 2000 gebieden wordt geconstateerd dat er geen aanleiding is om de natuurherstelmaatregelen bij te stellen. In deze gebieden ontwikkelt de natuurkwaliteit zich op de geïnspecteerde locaties zoals verwacht. Om ook de komende jaren goed vinger aan de pols te kunnen houden zijn in veel verslagen aandachtspunten voor het veldbezoek in volgende jaren benoemd.

Toch zijn er ieder jaar wel enkele gebieden waar onverwachte ontwikkelingen optreden. In dit hoofdstuk staan deze gevallen beschreven. Hierbij is ook aangegeven hoe deze knelpunten opgelost gaan worden. In elf gebieden zijn tijdens de veldbezoeken 2020 onverwachte ontwikkelingen geconstateerd. In de volgende sub paragraaf wordt hierop ingegaan. Daarna is volgt de voortgang is van de acties uit voorgaande jaren waar in de veldbezoeken onverwachte ontwikkelingen waren geconstateerd.

5.2.1 Onverwachte ontwikkelingen 2020

1)	027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	Provincie Drenthe
Onverwachte ontwikkeling:		- Op basis van het veldbezoek 2020 en de informatie van de beheerder wordt geconcludeerd dat de aanwezige habitattypen binnen het beheer van Staatsbosbeheer in het Drents-Friese Wold in kwaliteit onder druk staan. Extreem droge perioden in combinatie met een aanhoudende stikstofdepositie en toenemende recreatiedruk met betreding van habitattypen alsmede vertrapping van Vogelrichtlijnsoorten vermoeilijken de instandhoudingsdoelstellingen te halen. Deze ontwikkeling ligt niet in lijn met het beheerplan. Naar de soorten die onder druk staan wordt onderzoek uitgevoerd. - Staatsbosbeheer vraagt wederom aandacht voor de steeds toenemende maatschappelijke druk om activiteiten en evenementen toe te staan die negatieve effecten opleveren op kwetsbare vegetaties, habitattypen en VHR-soorten. Dezelfde zorg geldt voor de toenemende recreatieve druk in het gebied.	
Actie in 2021		Stikstof Gezien de diffuse bron van stikstofdepositie gaat Drenthe er van uit dat de stikstofdepositie op basis van de ingezette rijksmaatregelen via de WSN, en straks uitgevoerd in	

		de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, voldoende daalt om de druk op natuurgebieden voldoende te verminderen.	
		Recreatie Voor Recreatie zitten we dit jaar in een bijzonder coronajaar waardoor de drukte groter is dan anders, en in bijzonder gedrag. Ondanks verbodsbepalingen worden regels overtreden, waardoor enkel handhaving kan helpen. Voor wat betreft corona en de hoge recreatiedruk is de verwachting dat bij inperken van de infectiegraad, er bij meer maatschappelijke vrijheid minder druk op de Natuurgebieden zal optreden. De provincie zal dit knelpunt in de evaluatie van het Natura 2000 beheerplan meenemen om in samenhang met Vrije tijdseconomie te onderzoeken wat oplossingen kunnen zijn.	
2)	32	Mantingerzand	Provincie Drenthe
Onverwachte ontwikkeling:		Op basis van het veldbezoek 2020 en de informatie van de beheerder wordt geconcludeerd dat de aanwezige habitattypen binnen het bezit van Natuurmonumenten in kwaliteit onder druk staan. Extreem droge perioden in combinatie met een aanhoudende stikstofdepositie is in het veld terug te zien in de vorm van toenemende vergrassing en opslag. Ook lijkt er een afname te zijn van kritische fauna-soorten. Gezien dit deels typische soorten zijn, zou dit de achteruitgang in kwaliteit van de habitattypen bevestigen. Uit de resultaten van de faunakartering van 2020 zal blijken of het beeld van afname van de typische soorten klopt.	
Actie in 2021		Stikstof Gezien de diffuse bron van stikstofdepositie gaat Drenthe er van uit dat de stikstofdepositie op basis van de ingezette rijksmaatregelen via de WSN, en straks uitgevoerd in de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, voldoende daalt om de druk op natuurgebieden voldoende te verminderen. Vermindering biodiversiteit habitattypen. De provincie beoordeelt in samenwerking met Natuurmonumenten of de faunakartering van 2020 ook daadwerkelijk een negatief beeld laat zien ten opzichte van eerdere inventarisaties.	
3)	43	Wierdense Veld	Provincie Overijssel
Onverwachte ontwikkeling:		Het Wierdense Veld verdroogt. Er zijn maatregelen nodig om verdere achteruitgang van het hoogveen tegen te gaan.	
Actie in 2021		In 2021 worden de interne maatregelen in uitvoering gebracht. Ten aanzien van het externe maatregelpakket wordt in het eerste half jaar van 2021 een besluit genomen over het hervatten van het gebiedsproces om zo te komen tot een inrichtingsplan voor de externe maatregelen	
4)	46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	Provincie Overijssel
Onverwachte ontwikkeling:		verdroging van het gebied is een aandachtspunt.	
Actie in 2021		Het veldbezoek benadrukt dat het uitvoeren van hydrologische herstelmaatregelen in Bergvennen & Brecklenkampse veld hoge prioriteit heeft. We leggen in 2021 de nadruk op de vaststelling van het inrichtingsplan en PIP.	
5)	53	Buurserzand & Haaksbergerveen	Provincie Overijssel

Onverwachte ontwikkeling:		verdroging is grootste probleem in gebied. Het veldbezoek benadrukt dat het uitvoeren van hydrologische herstelmaatregelen in het Haasbergerveen hoge prioriteit heeft. Partijen (provincie, gemeente, SBB) hebben afgesproken dat er wordt gestreefd naar een snellere uitvoering van maatregelen.	
Actie in 2021		In 2020 is voor het Haasbergerveen gewerkt aan een hydrologisch model ontwikkeld en een ecologisch toetsingskader. Dit zal naar verwachting in 2021 worden afgerond. Op basis hiervan worden de hydrologische herstelmaatregelen nader uitgewerkt.	
6)	55	Aamsveen	Provincie Overijssel
Onverwachte ontwikkeling:		verdroging is een probleem waardoor de ontwikkeling van habitattypen onder druk staat.	
Actie in 2021		Voor het Aamsveen is een inrichtingsplan opgesteld. De maatregelen in de laag-zone en Glanerbeek komen op korte termijn in uitvoering. Voor de maatregelen in het hoogveen wordt grensoverschrijdend met Duitse partners een LIFE-aanvraag voorbereid.	
7)	131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	Provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:		Eikensterfte is een probleem.	
Actie in 2021		Onderzoek naar de oorzaak loopt door en zou ook specifiek voor groeiplaatsen in de Loonse en Drunense duinen plaats moeten vinden. Een onderzoek naar de effectiviteit van steenmeel zou hier ook passend zijn.	
8)	132	Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek	Provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:		- Populatie Pimpernelblauwtje staat onderdruk. - Habitatype Glashaverhooiland staat deels onder druk.	
Actie in 2021		- De populatie pimperlblauwtjes en de gastheermierenpopulaties worden ook in 2021 gemonitord. De lopende experimenten ter versterking van de waardplantpopulatie worden voortgezet. Maatregelen ter versterking van de waardplantpopulaties zijn in uitvoering en worden voortgezet. - Voor het onderdruk staande deel van het habitatype is een alternatieve locatie gevonden waarover afspraken met de gebruiker gemaakt gaan worden zodat het habitatype zich hier verder kan ontwikkelen.	
9)	133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	Provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:		Eikensterfte is een probleem en op steeds meer locaties zijn ook sparren en dennen minder vitaal. Zolang de stikstof depositie niet afneemt, is de verwachting dat herstel zeer moeilijk is.	
Actie in 2021		Onderzoek naar oorzaken en de effectiviteit van het aanbrengen van steenmeel loopt door. Ondertussen is het ook van belang te zorgen voor nieuwe aanwas van jonge bomen.	
10)	135	Kempenland-West	Provincie Noord-Brabant

Onverwachte ontwikkeling:		De ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden in de in 2020 bezochte delen van het Natura 2000-gebied KEMPENLAND-WEST wijkt als gevolg van de aanhoudende droogte af van de verwachte ontwikkeling. Hierdoor komen habitattypen en soorten van vooral de vochtige heide, het hoog-veenbos en de vennen in de knel en wordt het verzurende en vermestende effect van stikstofdepositie versterkt.	
Actie in 2021		De verdroging van de Neterselse heide zal in 2021 in het kader van een herstelproject van de Natte Natuurparel De Utrecht door Waterschap De Dommel worden aangepakt. Voor de Landschotse heide zijn al eerder maatregelen uitgevoerd en zal met het waterschap worden bekeken welke mogelijkheden er zijn om meer water vast te houden in aangrenzende landbouwgebieden, opdat beregening noodzaak ook minder wordt.	
11)	136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	Provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:		Voor het Dommeldal zijn er bij de beheerder zorgen over de ontwikkeling van het leefgebied van de kamsalamander, enerzijds vanwege de aanhoudende droogte in 2018-2020 en anderzijds vanwege de aanwezigheid van exoten zoals watercrassula in de nieuw aangelegde poelen. Er kon tijdens het veldbezoek ook (nog) niet vastgesteld worden wat de effecten van de uitgevoerde hydrologische maatregelen in het Dommeldal zijn. De zorg van een verdere achteruitgang kon ondanks de maatregelen en gezien overige ontwikkelingen (zoals bv de droogte) tijdens dit veldbezoek niet weggenomen worden.	
Actie in 2021		De kamsalamanderpoelen zullen jaarlijks door de beheerder worden gemonitord om te zien of ze voldoende water bevatten. In 2020 is door het waterschap een onderzoek gedaan naar de effecten van onder andere het opzetten van het peil van de Dommel. Over het uitvoeren van deze en andere maatregelen zullen in 2021 besluiten worden genomen.	

Voortgang onverwachte ontwikkelingen voorgaande jaren

Ook bij de veldbezoeken van 2016 tot en met 2019 zijn onverwachte ontwikkelingen geconstateerd waarop acties moesten worden ondernomen. Hieronder staat de huidige stand van zaken wat betreft onverwachte ontwikkelingen van voor 2020 voor zover er nog acties moesten worden afgerond.

5.2.2

Onverwachte ontwikkelingen 2019

1)	039	Vecht en Beneden Regge	Provincie Overijssel
Onverwachte ontwikkeling:		1. De kwaliteit van droge heide op met name de Lemelerberg blijft zorgwekkend. Maatregelen als het toedienen van steenmeel zijn noodzakelijk. 2. Als gevolg van droogte gaat de kwaliteit van hoogvenen achteruit. Degelijke omstandigheden zullen in de toekomst mogelijk vaker optreden. Het is van belang dat ook bij een veranderend klimaat de habitattypen zich kunnen handhaven	
Actie in 2020		1. Steenmeeltoedienen 2. De bosrand om het veen wordt gekapt zodat verdere verdamping kan worden tegengegaan.	
Voortgang 2020			
2)	050	Landgoederen Oldenzaal	Provincie Overijssel

Onverwachte ontwikkeling:		1. De kwaliteit van de droge heide wordt beïnvloed door de berkenopslag die aanwezig is. Mogelijk moeten er extra maatregelen getroffen worden om de kwaliteit van de droge heide in stand te houden 2. In het vochtig alluviale bos is sprake van verdroging door diep insnijdende beken.	
Actie in 2020:		1. Natuurmonumenten bekijkt of het beheer met SNL-vergoedingen voldoende is om kwaliteit te in stand te houden, of dat er mogelijk extra maatregelen getroffen moeten worden 2. Om de verdrogende effecten van de beek tegen te gaan wordt bovenstrooms een knijpduiker aangelegd om zodoende piekafvoer tegen te gaan. Hiermee wordt verdere erosie en insnijding van de beek voorkomen. Vervolgens kan de beek weer verondiept worden om zodoende de hydrologie en kwaliteit van het alluviale bos te herstellen.	
Voortgang 2020			
3)	103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	Provincie Zuid-Holland
Onverwachte ontwikkeling:		Uit de meest recente habitatkartering (2019) blijkt dat trilveen geheel verdwenen is, en kranswiervegetaties nagenoeg zijn verdwenen. De oorzaak voor het verdwijnen van trilveen is reeds beschreven. Kranswierwateren zijn verdwenen door invloed van voedselrijk water vanuit de vogelkolonies in de Pot.	
Actie in 2020:		Er is een overleggroep gevormd met het Hoogheemraadschap van Rijnland, Natuurmonumenten en de provincie waarin oplossingen zijn bedacht. Een daarvan is een tijdelijke noodaflaat, zodat het water richting het oosten stroomt (het gebied uit) ipv zich westwaarts verspreid (het gebied in). Daarnaast wordt gewerkt aan een structurele oplossing waarbij de Pot geïsoleerd wordt en de defosfateringsinstallatie geoptimaliseerd wordt. Voor wat betreft trilveen zijn er in 2018-2019 delen van het gebied geplagd, die zich vooralsnog goed lijken te ontwikkelen.	
Voortgang 2020		Tijdelijke aflaat gerealiseerd en oplossingsrichtingen uitgewerkt.	
3)	133	Kampina en Oisterwijkse Vennen	Provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:		1. Verdroging is een probleem en lijkt samen te hangen met de grote onderbemaling op landgoed de Rozephoeve en landbouwkundige diepe ontwatering op Valkeniersheuvel direct grenzend aan de Kampina. 2. Het snel toenemend percentage eiken dat op Kampina dood is of afsterft is met >50% schrikbarend hoog. Voor eiken is een verband aangetoond met uitloging van basische bodemmineralen door zure depositie afgelopen decennia, waarbij giftig aluminium de mycorrhiza aantast, waarna plaaginsekten en droogte de verzwakte bomen verder lethaal aantasten. 3. de omvang van de met pijpenstrootje vergraste heide is verhoudingsgewijs erg groot.	
Actie in 2020:		1. Over toekomstig gebruik van de Rozephoeve wordt een visie opgesteld door Land-goed de Rozephoeve en pachters, provincie, ZLTO, Natuurmonumenten en Waterschap de Dommel. 2. Naar aanleiding van onderzoek aan eikensterfte in andere gebieden in Nederland zullen passende maatregelen opgesteld worden. Omdat het begrazen onvoldoende effectief blijkt om (vergraste) droge heide te herstellen, moet een extra maatregel worden toegevoegd, bijvoorbeeld het afbranden van door pijpenstrootje gedomineerde vegetaties.	

Voortgang 2020	Projectplan omtrent de Rozephoeve loopt nog, ontwikkelingen gaan moeizaam. Hydrologisch onderzoek geeft aan dat hydrologisch herstel behoorlijke oppervlakte aan potentieel H4010 en H91E0C kan opleveren (althans qua hydrologische randvoorwaarden).		
4)	146	Sarsven en de Banen	Provincie Limburg
Onverwachte ontwikkeling:	In de noordoost oever van de Banen is veel nadrukkelijker sprake van bosopslag dan in de rest van het gebied.		
Acties in 2020	Opstarten van een kleinschalige pilot traject hoe deze ontwikkeling kan worden tegengehouden.		
Voortgang 2020	Limburgs landschap heeft via het Programma Natuur financiële middelen aangevraagd om vergelijkbare ontwikkeling zoals de Bosopslag in Sarsven en de Banen effectief aan te pakken. De methode bestaat uit het maaien van de delen waar de ontwikkeling ongewenst is. Dit heeft in 2020 plaats gevonden. Als het maaien onvoldoende is worden in 2021 als nog de boompjes handmatig verwijderd.		

5.2.3

Onverwachte ontwikkelingen 2018

1)	028	Elperstroom	Provincie Drenthe
	Het afgelopen jaar is tegen de verwachting in geen verbetering ingetreden van de habitattypen kalkmoeras (H7230) en blauwgrasland (H6410). Het uitvoeren van de maatregelen in 2015 heeft weliswaar geleid tot een sterke vernatting in het beekdal, maar de vernatting is vooral het gevolg van stagnerend regenwater. Voldoende kwel(druk) lijkt vooralsnog niet aanwezig en er is duidelijk sprake van verzuring. Realisatie van de Natura 2000-doelstelling voor wat betreft het kalkmoeras en het blauwgrasland staat sterk onder druk.		
Acties in 2019	Op korte termijn op zoek te gaan naar alternatieve maatregelen om de achteruitgang een halt toe te roepen door middel van de volgende twee stappen: - Bespoedigen uitvoering ecohydrologisch onderzoek (PAS-maatregel). - Onderzoek naar eventuele aanvullende maatregelen voor behoud en ontwikkeling van blauwgrasland en kalkmoeras in de Reitma.		
Voortgang 2019:	In de zomer van 2019 is een vegetatiekartering uitgevoerd, is er bodem-chemisch onderzoek uitgevoerd en is het hydrologisch meetnet uitgebreid. De oplevering van deze onderzoeken wordt in februari 2020 verwacht, waarna een LESA wordt uitgevoerd. Er wordt ingezet op een oplevering van de LESA inclusief voorstellen voor herstelmaatregelen in de eerste beheerplanperiode (2015-2021).		
Voortgang 2020	De voorgenoemde onderzoeken zijn uitgevoerd en opgeleverd. De LESA is in 2020 uitgezet en voor het grootste deel afgerond. In 2021 volgt de oplevering met adviezen, waarna beraden wordt hoe het herstel van het gebied ingezet wordt.		
2)	139	Deurnsche Peel & Mariapeel	Provincie Limburg
Onverwachte ontwikkeling:	Punt van zorg is het snelle verval welke zichtbaar is aan de kade langs de Helenavaart en de hier en daar lage keerhoogte.		
Actie in 2019:	Enkele lagere punten in de afdamming worden in 2019 opgehoogd, voorafgaande aan de beoogde (maar nog niet ingeplande) herstel van de gehele kade.		

Voortgang 2019:		Het waterschap wil een drietal aspecten in een keer doorvoeren. Daarom heeft het Waterschap Limburg het project overgenomen van Staatsbosbeheer. Het is nu niet alleen kadeherstel maar daarnaast tevens het 'beverproof' maken van de kade en het vergroten van de doorvoercapaciteit van de Helenavaart tbv landbouwirrigatie benedenstrooms. Momenteel worden er een aantal ontwerp scenario's uitgewerkt die door Royal Haskoning DHV nagerekend worden op o.a. financiële haalbaarheid. De verwachting is dat de aanpassing na broedseizoen 2020 van start kan gaan.	
Voortgang 2020		De planvorming bevindt zich in een ver gevorderd stadium. Heeft echter enige vertraging ondervonden door de onduidelijkheid of de bevoegde gezagen wel of niet een Stikstofvergunning moeten verlenen voordat begonnen kan worden met de werkzaamheden. De aanname is nu dat het herstel van de kades en het schone n van de kanalen zodat de problemen worden opgelost zullen plaats vinden na het broedseizoen in 2021.	
3)	130	Langstraat	Provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:		De ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen (blauwgraslanden (H6410) en kalkmoerassen (H7230)) in dit Natura 2000-gebied lijkt achteruit te gaan. Dit wordt waarschijnlijk niet (alleen) veroorzaakt door stikstofdepositie, maar gebrek aan kwel in de wortelzone zorgt voor verdere verzuring van waardevolle blauwgraslanden en kalkmoerassen.	
Actie in 2019:		Maatregelen gericht op hydrologisch herstel om kwel in de wortelzone te herstellen zijn noodzakelijk om de blauwgraslanden en kalkmoerassen te behouden/herstellen.	
Voortgang 2019:		Door een grootschalig vernattingsproject moet er weer kwel in de wortelzone gebracht worden, o.a. door verhogen van het peil van het afwateringskanaal dat midden door het gebied heen loopt. De planfase van dit project loopt ten einde en in 2020 wordt begonnen met de uitvoering.	
Voortgang 2020		Uitvoering van het genoemde plan is opgestart. Separaat hiervan wordt gekeken in hoeverre een genetisch onderzoek naar de populatie gele zegge (H7230) noodzakelijk/wenselijk is.	

5.2.3.1

Voortgang onverwachte ontwikkelingen 2017

1)	103	Nieuwkoopse plassen de Haeck	provincie Zuid-Holland
Onverwachte ontwikkeling:		Bij het deelgebied De Haeck (trilveen (H7140B)) en het deelgebied de schraallanden aan de Meije (blauwgrasland (H6410)) is de achteruitgang nog niet gestopt.	
Actie in 2017:		De Haeck: Provincie en Natuurmonumenten zetten een onderzoek op naar reden waarom kwaliteit van het trilveen achteruit gaat. Komt dit door stikstofdepositie, of spelen andere factoren een rol zoals bodem en grondwaterkwaliteit/kwantiteit? De uitkomsten van dit onderzoek moeten leiden tot een beheerstrategie om de achteruitgang te stoppen. Schraallanden aan de Meije: Door bodemdaling in de omgeving zijn deze schraallanden ten opzichte van de omgeving hoger komen te liggen. Hierdoor verliezen de schraallanden grondwater in plaats van dat zij het ontvangen. Als PAS-maatregel is een pilot herfst/winterinundatie gestart. Hierbij worden de gronden tijdelijk onder water gezet. Het mechanisme daarbij is dat de gronden enige tijd overstroomd met "calciumrijk" oppervlaktewater, waardoor de grond gevoed wordt door kalk en andere basen. De pilot wordt in 2017 afgerond en de resultaten zijn nog niet opgeleverd. Met de resultaten	

	van deze pilot zal naar een integrale oplossing gezocht worden om de achteruitgang van het habitattype te stoppen.
Voortgang 2018:	1. De Haack: voor het onderzoek dient er nog een veldmeting in aankomende winter (2018/2019) plaats te vinden. De resultaten van het onderzoek worden eind maart 2019 verwacht waarna een beheerstrategie opgesteld kan worden om de achteruitgang te stoppen. 2. Schraallanden aan de Meije: resultaat inundatieproef. Hoofdconclusie van het eindrapport is dat de resultaten van de inundatieproef niet evident expliciet zijn. Kortgezegd betekent dit dat, hoewel wel aanwijzingen voor zijn, nu niet met stelligheid kan worden geconcludeerd dat inundatie leidt tot het stoppen van achteruitgang van de kwaliteit van Blauwgrasland vóór het einde van de eerste beheerplanperiode (2021). Dit is toe te schrijven aan het feit dat het peilbeheer gedurende de proef niet optimaal is uitgevoerd. N.a.v. deze conclusies wordt voorgesteld om de inundatieproef uit te breiden naar een grotere oppervlakte voor een periode van 2-3 jaar omdat er voldoende aanleiding is om aan te nemen dat inundatie een positief effect heeft op de kwaliteit van de Schraallanden. Hierover vindt momenteel overleg plaats.
Voortgang 2019:	1. Het onderzoek naar trilveen in de Haack is afgerond. Hieruit blijkt dat de buffercapaciteit van de Haack is afgenomen en de voedselrijkdom is toegenomen. Verzuring als gevolg van stikstofdepositie heeft daarbij zeer waarschijnlijk een belangrijke rol gespeeld. In het kader van de gebiedsgerichte aanpak zullen stikstofbronnen worden verminderd. De auteurs van het rapport zien nog mogelijkheden om trilveen in de Haack te herstellen/ontwikkelen. 2. Naar aanleiding van de onvoldoende eenduidige resultaten van de inundatieproef is besloten om (vooruitlopend op de tweede beheerplanperiode) een aantal percelen in de Meijegraslanden geschikt te maken voor blauwgraslandontwikkeling. Hierbij wordt aangesloten bij de inrichting van het NNN in de Meijegraslanden. Het gebiedsproces hiervoor is opgestart.
Voortgang 2020:	1. Stikstofdepositie wordt aangepakt via de gebiedsgerichte aanpak stikstof (waarin ook bodemdaling wordt meegenomen). Nieuwe plaglocaties voor trilveen lijken zich gunstig te ontwikkelen. Verdere maatregelen worden opgepakt via de gebiedsgerichte aanpak stikstof. Deze is eind 2020 opgestart. 2. Het inrichtingsplan voor de Meijegraslanden is gereed. De uitvoering heeft echter vertraging opgelopen. In 2021 wordt hierover een bestuurlijke beslissing genomen, waarna met de uitvoering gestart kan worden.

5.2.3.2 Voortgang onverwachte ontwikkelingen 2016

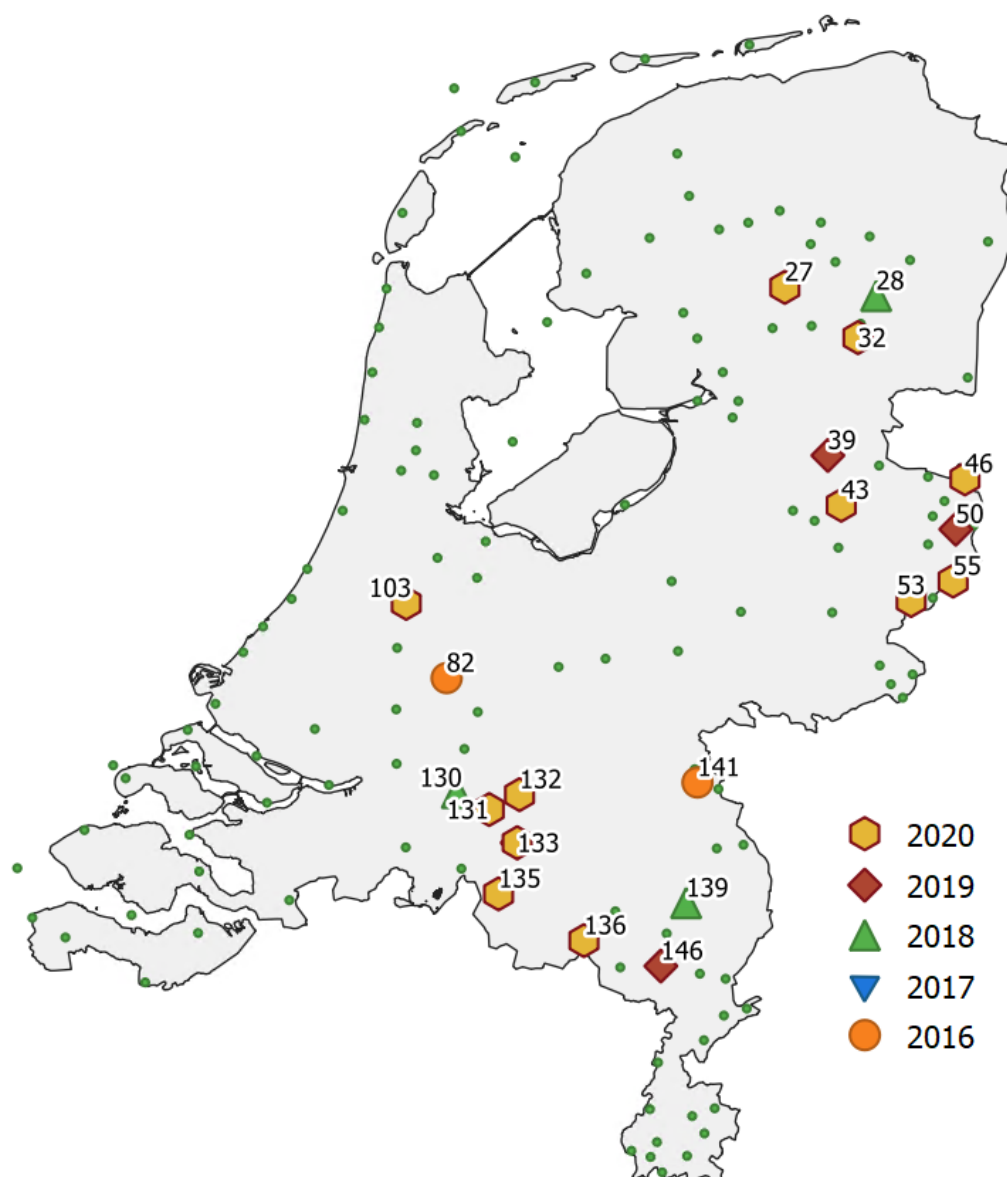
In zes gebieden waren in 2016 onverwachte ontwikkelingen geconstateerd. Hieronder staan de acties die zijn ondernomen of op korte termijn worden ondernomen om ervoor te zorgen dat de habitattypen en leefgebieden van soorten behouden blijven in deze gebieden.

4)	82	Uiterwaarden Lek	provincie Zuid-Holland
Onverwachte ontwikkeling:		Stroomdalgraslanden (H6120): Bedreiging van dit habitattype door afkalving van de oever. Er dreigt een vermindering van het oppervlak van het habitattype, daar dit type zulke specifieke standplaats eisen heeft en daarom moeilijk elders te ontwikkelen is.	
Actie in 2016:		Er is een aantal oplossingsrichtingen bedacht om de oeververdediging te verbeteren bij de Horde. Het oorspronkelijke plan was erg duur. Inmiddels is er nieuw inzicht en	

	verwacht wordt dat de uitvoering goedkoper kan en binnen het beschikbaar gestelde bedrag mogelijk is. Dit wordt op dit moment uitgezocht.
Voortgang 2017:	De oplossingsrichtingen worden verder uitgewerkt. Hierbij wordt naast de technische uitwerking ook gekeken hoe reëel de oplossing is qua uitvoering, uitgave versus haalbaarheid. Indien de recent ingeschatte kosten correct zijn, kan overgegaan worden op de uitvoering.
Voortgang 2018:	De provincie is van plan om op korte termijn de erosiebestrijding bij de Horde aan te pakken. In januari 2019 zal een projectleider een uitvraag doen om een uitwerking en kostenraming op te stellen voor een technisch aanpak van de erosie bij De Horde.
Voortgang 2019:	
Voortgang 2020:	

6)	141	Oefelter Meent	provincie Noord-Brabant
Onverwachte ontwikkeling:	Glanshaverhooiland (H6510A): De vegetatie voldoet niet aan de verwachting op basis van het habitatype. De vegetatie lijkt verruigd, maar er is geen trendanalyse gedaan. In 2008, bij de kartering, was er ook al 25% brandnetel gekarteerd.		
Actie in 2016:	Door het uitvoeren van herstelmaatregelen (uitmijnen), zoals nu al is opgenomen in de gebiedsanalyse, blijft het habitatype behouden.		
Voortgang 2017/2018:	Voor het herstelbeheer is een bodemchemisch onderzoek (onderzoek naar uitmijnen) uitgevoerd. Dat stond al geprogrammeerd. Door Staatsbosbeheer wordt sinds najaar 2017 een uitmijnbeheer (maaien en afvoeren met aanvullende mineralengift) toegepast. Een deel van de oeverzone waar het habitatype op ligt is in eigendom bij Rijkswaterstaat. Het beheer van deze oeverzone wordt door Rijkswaterstaat aanbesteed. Op dit moment is het beheer (en dus van een deel van het habitatype) niet duurzaam geregeld. Voorlopig neemt Staatsbosbeheer deze zone mee in haar maaibeheer.		
Voortgang 2019:	Het uitmijn/maai-beheer wordt voortgezet op de strook langs de Maas, waar potentie voor glanshaverhooiland is aangetoond.		
Voortgang 2020:	Geen wezenlijke veranderingen ten opzichte van de voortgang in 2019.		

Zie voor de ligging van de gebieden de op onderstaande kaart:

Figuur 4.13 Natura 2000-gebieden met constatering van een onverwachte ontwikkeling n.a.v. veldbezoek tussen maart-oktober 2020 en voorgaande jaren.

6 Aanvullend onderzoek

Op basis van de best beschikbare kennis zijn de Natura2000-herstelstrategieën opgesteld voor stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden. Deze herstelstrategieën zijn gebruikt ten behoeve van de gebiedsanalyses waarin is vastgelegd welke herstelmaatregelen op gebiedsniveau genomen moeten worden om de beoogde natuurkwaliteit te realiseren. Aanvullend onderzoek is nodig om voldoende zekerheid te krijgen dat experimentele herstelmaatregelen het beoogde positieve effecten zullen hebben op de kwaliteit van habitattypen of leefgebieden. Kennislacunes, en daarmee de behoeften aan extra onderzoek, zijn zowel op gebiedsniveau als op landelijk niveau benoemd.

Voor benodigd onderzoek op gebiedsniveau geldt dat dit veelal is opgenomen als uit te voeren maatregel in de gebiedsanalyses. De voortgang hierin wordt ook op gebiedsniveau gemonitord als onderdeel van de voortgang van de uitvoering van herstelmaatregelen. Voor landelijke kennislacunes geldt dat de voortouwnemers zich samen met LNV en de betrokken kennispartners Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) en WEnR ten doel hebben gesteld om te komen tot een lange termijn kennisagenda waarin de nadruk ligt op gebiedsoverstijgende kennislacunes. In de periode 2014-2020 zijn diverse acties ondernomen om te komen tot een overzicht, ordening en prioritering van kennislacunes. Najaar 2017 is een landelijk overzicht beschikbaar gekomen van 25 prioritaire kennisvragen voor Stikstof en Natuur, gericht op het verdiepen van Landschappelijke Ecologische Systeemanalyse of op de effectiviteit van herstelmaatregelen

Het Overzicht Prioritaire Kennisvragen Stikstof en Natuur wordt door de voortouwnemers benut voor gezamenlijke sturing op de onderzoeksprogrammering. Het OBN speelt een belangrijke rol in het uitvoeren van stikstof-gerelateerd onderzoek. Een deel van deze prioritaire kennisvragen is al belegd in OBN-onderzoek. Er wordt daarnaast gewerkt aan een voorstel om de resterende prioritaire kennisvragen te programmeren en aan te besteden, waarbij ook andere partijen en netwerken dan OBN betrokken kunnen zijn.

In 2020 is er geen gerichte monitoring uitgevoerd naar het onderzoek vallend onder de Prioritaire Kennisvragen Stikstof en Natuur. Wel zijn de onderzoeksvragen die vallen onder de reguliere monitoring voortgang herstelmaatregelen in beeld gebracht (hoofdstuk4). Deze bevatten ook deelonderzoeken van de prioritaire Kennisvragen. Daarnaast zijn in 2020 een 10 tal nieuwe publicaties vanuit het Kennisnetwerk OBN verschenen die deelantwoorden geven op de Prioritaire Kennisvragen Stikstof en Natuur.

Bijlage 1: Natura 2000-gebieden met stikstof gevoelige doelstellingen

Tabel: Overzicht van bevoegde bestuursorganen met knelpunten bij de uitvoering van herstelmaatregelen

nr1	gebied1	nr2	gebied2	nr3	gebied3
1	Waddenzee	51	Lonnekermeer	114	Krammer-Volkerak
2	Duinen en Lage Land Texel	53	Buurserzand & Haaksbergerveen	115	Grevelingen
3	Duinen Vlieland	54	Witte Veen	116	Kop van Schouwen
4	Duinen Terschelling	55	Aamsveen	117	Manteling van Walcheren
5	Duinen Ameland	57	Veluwe	118	Oosterschelde
6	Duinen Schiermonnikoog	58	Landgoederen Brummen	121	Yerseke en Kapelse Moer
7	Noordzeekustzone	60	Stelkampsveld	122	Westerschelde & Saeftinghe
9	Groote Wielen	61	Korenburgerveen	123	Zwin & Kievittepolder
10	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	62	Willinks Weust	124	Groote Gat
13	Alde Feanen	63	Bekendelle	128	Brabantse Wal
15	Van Oordt's Mersken	64	Wooldse Veen	129	Ulvenhoutse Bos
16	Wijnjeterper Schar	65	Binnenveld	130	Langstraat
17	Bakkeveense Duinen	69	De Bruuk	131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen
18	Rottige Meenthe & Brandemeer	70	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek
21	Lieftinghsbroek	71	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	133	Kampina & Oisterwijkse Vennen
22	Norgerholt	72	IJsselmeer	134	Regte Heide & Riels Laag
23	Fochteloërveen	74	Zwarte Meer	135	Kempenland-West
24	Witterveld	81	Kolland & Overlangbroek	136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux
25	Drentsche Aa-gebied	82	Uiterwaarden Lek	137	Strabrechtse Heide & Beuven
26	Drouwenerzand	83	Botshol	138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven
27	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	84	Duinen Den Helder-Callantsoog	139	Deurnsche Peel & Mariapeel
28	Elperstroomgebied	85	Zwanenwater & Pettemerduinen	140	Groote Peel
29	Holtingerveld	86	Schoorlse Duinen	141	Oeffelter Meent
30	Dwingelderveld	87	Noordhollands Duinreservaat	142	Sint Jansberg
31	Mantingerbos	88	Kennemerland-Zuid	143	Zeldersche Driessen
32	Mantingerzand	89	Eilandspolder	144	Boschhuizerbergen
33	Bargerveen	90	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	145	Maasduinen
34	Weerribben	91	Polder Westzaan	146	Sarsven en De Banen
35	De Wieden	92	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	147	Leudal
36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	94	Naardermeer	148	Swalmdal
37	Olde Maten & Veerslootslanden	95	Oostelijke Vechtplassen	149	Meinweg
38	Rijntakken	96	Coepelduynen	150	Roerdal
39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	97	Meijndel & Berkheide	152	Grensmaas
40	Engbertsdijksvenen	98	Westduinpark & Wapendal	153	Bunder- en Elslooërbos
41	Boetelerveld	99	Solleveld & Kapittelduinen	154	Geleenbeekdal
42	Sallandse Heuvelrug	100	Voornes Duin	155	Brunsummerheide
43	Wierdense Veld	101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	156	Bemelerberg & Schiepersberg
44	Borkeld	103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	157	Geuldal
45	Springendal & Dal van de Mosbeek	104	Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein	158	Kunderberg
46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	105	Zouweboezem	159	Sint Pietersberg & Jekerdal
47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	107	Donkse Laagten	160	Savelsbos
48	Lemselermaten	109	Haringvliet	161	Noorbeemden & Hoogbos
49	Dinkelland	112	Biesbosch	167	Maas bij Eijsden
50	Landgoederen Oldenzaal	113	Voordelta		

Bijlage 2a: Tabel met omvang stikstofgevoelige habitattypen landelijk

code	naam	ha
H4030	Droge heiden	14156.94
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	8430.01
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	7404.75
H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	6000.83
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	4557.23
H2160	Duindoornstruwelen	4458.83
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	3862.18
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	2892.81
H2330	Zandverstuivingen	2765.98
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	2393.88
H2180A	Duinbossen (droog)	2190.41
H2120	Witte duinen	2189.67
H9190	Oude eikenbossen	2012.01
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1441.37
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	1431.47
H2140B	Duinheiden met kraaihei (droog)	1338.02
ZGH2120	Witte duinen	1245.69
H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	1241.34
H91D0	Hoogveenbossen	1096.49
H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	1044.46
H7120	Herstellende hoogvenen	959.85
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	933.03
H1320	Slijkgrasvelden	841.61
H9160B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	766.52
H2180Abe	Duinbossen (droog) berken- eikenbos	718.82
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	713.61
H2180B	Duinbossen (vochtig)	658.52
H2110	Embryonale duinen	599.96
H2180Ao	Duinbossen (droog) overige	563.10
ZGH2130B	Grijze duinen (kalkarm)	462.88
ZGH3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	392.57
H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	387.33
H2170	Kruipwilgstruwelen	375.07
H3160	Zure vennen	373.92
H9110	Veldbies-beukenbossen	367.08
H6230	Heischrale graslanden	355.42
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	353.87
H3130	Zwakgebufferde vennen	318.95
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	297.88
H3150baz	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden buiten afgesloten zeearmen	296.76
ZGH9120	Beuken-eikenbossen met hulst	291.44
ZGH2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	275.58
ZGH2160	Duindoornstruwelen	247.10
H5130	Jeneverbesstruwelen	242.78
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	227.56
H6510B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	196.51
H3140lv	Kranswierwateren laagveengebieden	184.30
H6410	Blauwgraslanden	174.18
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	164.94

(continued)

code	naam	ha
H4010B	Vochtige heiden (laagveengebied)	162.80
ZGH7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	162.32
H2140A	Duinheiden met kraaihei (vochtig)	159.14
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	157.37
H2150	Duinheiden met struikhei	155.35
ZGH4030	Droge heiden	150.56
H2130C	Grijze duinen (heischraal)	145.08
H7140A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	131.37
ZGH2110	Embryonale duinen	127.79
ZGH3150baz	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden buiten afgesloten zeearmen	121.74
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	117.87
H3140	Kranswierwateren	116.89
ZGH6230	Heischrale graslanden	105.23
ZGH2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	98.42
H6210	Kalkgraslanden	95.35
ZGH2180Abe	Duinbossen (droog) berken- eikenbos	91.61
H2190Aom	Vochtige duinvalleien (open water) oligo-mesotroof	85.46
H6230vka	Heischrale graslanden vochtige kalkarme variant	82.45
H9160A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	71.83
ZGH6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	71.06
H3110	Zeer zwakgebufferde vennen	69.65
H6120	Stroomdalgraslanden	67.05
ZGH3140lv	Kranswierwateren laagveengebieden	66.31
ZGH91D0	Hoogveenbossen	60.38
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	58.17
H7210	Galigaanmoerassen	57.59
ZGH91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	49.99
ZGH7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	39.59
H2190Ae	Vochtige duinvalleien (open water) eutroof	39.55
ZGH2170	Kruipwilgstruwelen	39.26
ZGH2310	Stuifzandheiden met struikhei	37.16
ZGH2180B	Duinbossen (vochtig)	34.03
H91E0B	Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	33.78
ZGH9190	Oude eikenbossen	32.40
H91F0	Droge hardhoutoobossen	31.79
ZGH3140	Kranswierwateren	23.23
ZGH6230vka	Heischrale graslanden vochtige kalkarme variant	22.31
H6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	22.14
ZGH1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	14.70
H6230dka	Heischrale graslanden droge kalkarme variant	11.23
ZGH2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	10.63
ZGH4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	10.08
ZGH9160B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	9.73
ZGH2330	Zandverstuivingen	9.68
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	8.15
ZGH6410	Blauwgraslanden	8.08
H3140hz	Kranswierwateren hogere zandgronden	7.46
H6230dkr	Heischrale graslanden droge kalkrijke variant	7.31
H7230	Kalkmoerassen	6.90
ZGH3160	Zure vennen	6.39

(continued)

code	naam	ha
ZGH2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	6.17
ZGH7140A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	5.70
ZGH2180A	Duinbossen (droog)	4.93
ZGH7120	Herstellende hoogvenen	4.00
ZGH9160A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	2.55
ZGH6510B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	2.53
ZGH2180Ao	Duinbossen (droog) overige	2.45
ZGH1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	2.27
H6130	Zinkweiden	2.11
ZGH3130	Zwakgebufferde vennen	2.02
ZGH6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	1.23
ZGH7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	1.13
H6110	Pionierbegroeiingen op rotsbodem	0.73
ZGH91F0	Droge hardhoutooibossen	0.48
ZGH91E0B	Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	0.48
ZGH6230dka	Heischrale graslanden droge kalkarme variant	0.44
ZGH2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	0.35
ZGH7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	0.35
ZGH2130C	Grijze duinen (heischraal)	0.25
ZGH4010B	Vochtige heiden (laagveengebied)	0.14
ZGH5130	Jeneverbesstruwelen	0.09
H9160	Eiken-haagbeukenbossen	0.07

Bijlage 2b: Tabel met omvang stikstofgevoelige leefgebiedtypen landelijk

code	naam	ha
Lg13	Bos van arme zandgronden	32644.93
Lg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	29223.19
LG13	Bos van arme zandgronden	4276.03
L4030	Leefgebied Droge heide	3187.47
ZGLg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	2219.80
Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	2124.15
Lg09	Droog struisgrasland	1359.96
ZGLg13	Bos van arme zandgronden	1088.54
Lg05	Grote-zeggenmoeras	1063.26
Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	1001.35
ZGLg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	868.25
Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	640.67
LG14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	532.39
Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	488.28
ZGL4030	Leefgebied Droge heide	362.05
Lg04	Zuur ven	306.85
ZGLg02	Geïsoleerde meander en petgat	261.61
LG11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	195.16
LG10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	188.53
ZGLg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	73.24
LG09	Droog struisgrasland	49.85
L6510A	Leefgebied Glanshaverhooilanden	23.81
Lg06	Dotterbloemgrasland van beekdalen	19.37
Lg03	Zwakgebufferde sloot	12.01
LG04	Zuur ven	9.21
ZGLg09	Droog struisgrasland	4.02
LG06	Dotterbloemgrasland van beekdalen	3.70
L91E0C	Leefgebied beekbegeleidende bossen	1.36
ZGLg05	Grote-zeggenmoeras	1.16
LG03	Zwakgebufferde sloot	0.01
LG05	Grote-zeggenmoeras	0.01

Bijlage 3a: Tabel met omvang 5 grootste stikstofgevoelige habitattypen per landschapstype

landschapstype	code	naam	ha	percentage
Beekdalen	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	285.84	18.4
	H4030	Droge heiden	282.13	18.2
	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	149.81	9.7
	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	117.54	7.6
	ZGH4030	Droge heiden	95.30	6.1
<i>totaal Beekdalen</i>			1552.03	100.0
Duinen	H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	4555.47	17.7
	H2160	Duindoornstruwelen	4105.01	15.9
	H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	3839.39	14.9
	H2180A	Duinbossen (droog)	2190.41	8.5
	H2120	Witte duinen	2136.65	8.3
<i>totaal Duinen</i>			25798.78	100.0
Heuvelland	H9160B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	766.52	41.2
	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	405.32	21.8
	H9110	Veldbies-beukenbossen	367.08	19.7
	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	134.79	7.2
	H6210	Kalkgraslanden	95.35	5.1
<i>totaal Heuvelland</i>			1861.67	100.0
Hogere zandgronden	H4030	Droge heiden	13470.81	12.8
	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	6752.93	6.4
	H2330	Zandverstuivingen	2713.77	2.6
	H2310	Stuifzandheiden met struikhei	2287.87	2.2
	H9190	Oude eikenbossen	1961.79	1.9
<i>totaal Hogere zandgronden</i>			105172.07	100.0
Hogere zandgronden en Hoogvenen	H7120	Herstellende hoogvenen	312.59	57.0
	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	90.47	16.5
	H4030	Droge heiden	59.58	10.9
	H2310	Stuifzandheiden met struikhei	30.91	5.6
	H5130	Jeneverbesstruwelen	10.67	1.9
<i>totaal Hogere zandgronden en Hoogvenen</i>			548.24	100.0
Hoogvenen	H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	5867.58	80.4
	H7120	Herstellende hoogvenen	647.26	8.9
	ZGH7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	162.18	2.2
	H4030	Droge heiden	96.31	1.3
	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	33.47	0.5
	<i>totaal Hoogvenen</i>		7295.17	100.0
Meren en moerassen	H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	1240.89	19.0
	H91D0	Hoogveenbossen	918.41	14.1

(continued)

landschapstype	code	naam	ha	percentage
	ZGH3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	387.56	5.9
	H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	335.46	5.1
	H3150baz	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden buiten afgesloten zeearmen	290.11	4.5
<i>totaal Meren en moerassen</i>			<i>6514.05</i>	<i>100.0</i>
Noordzee, Waddenzee en Delta	H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	7828.09	53.1
	H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	2769.59	18.8
	H1320	Slijkgrasvelden	839.39	5.7
	ZGH2120	Witte duinen	777.32	5.3
	H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	700.38	4.8
<i>totaal Noordzee, Waddenzee en Delta</i>			<i>14738.03</i>	<i>100.0</i>
Rivierengebied	H6510B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	173.47	19.1
	H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	141.55	15.6
	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	114.78	12.6
	ZGH6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	39.02	4.3
	H6120	Stroomdalgraslanden	24.85	2.7
<i>totaal Rivierengebied</i>			<i>908.85</i>	<i>100.0</i>
Rivierengebied en Hogere zandgronden	H4030	Droge heiden	246.49	38.9
	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	70.23	11.1
	H5130	Jeneverbesstruwelen	69.70	11.0
	H2310	Stuifzandheiden met struikhei	55.97	8.8
	H2330	Zandverstuivingen	48.28	7.6
<i>totaal Rivierengebied en Hogere zandgronden</i>			<i>633.96</i>	<i>100.0</i>
*				

Bijlage 3b: Tabel met omvang 5 grootste stikstofgevoelige leefgebieden per landschapstype

landschapstype	code	naam	ha	percentage
Beekdalen	Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	132.25	8.5
	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	63.83	4.1
	L6510A	NA	23.81	1.5
	Lg06	Dotterbloemgrasland van beekdalen	19.37	1.2
	Lg05	Grote-zeggenmoeras	12.44	0.8
<i>totaal Beekdalen</i>			<i>1552.03</i>	<i>100.0</i>
Duinen	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	12.27	0.0
	Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	3.59	0.0
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
<i>totaal Duinen</i>			<i>25798.78</i>	<i>100.0</i>
Heuvelland	ZGLg05	Grote-zeggenmoeras	1.16	0.1
	L91E0C	NA	0.08	0.0
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
<i>totaal Heuvelland</i>			<i>1861.67</i>	<i>100.0</i>
Hogere zandgronden	Lg13	Bos van arme zandgronden	32604.09	31.0
	Lg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	29223.19	27.8
	LG13	Bos van arme zandgronden	4276.03	4.1
	L4030	NA	3089.55	2.9
	Lg09	Droog struisgrasland	1349.94	1.3
<i>totaal Hogere zandgronden</i>			<i>105172.07</i>	<i>100.0</i>
NA	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
<i>totaal NA</i>			<i>548.24</i>	<i>100.0</i>
Hoogvenen	Lg04	Zuur ven	227.22	3.1
	L4030	NA	97.92	1.3
	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	41.04	0.6
	Lg13	Bos van arme zandgronden	40.83	0.6
	Lg09	Droog struisgrasland	10.01	0.1
<i>totaal Hoogvenen</i>			<i>7295.17</i>	<i>100.0</i>
Meren en moerassen	Lg05	Grote-zeggenmoeras	1050.82	16.1
	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	523.59	8.0

(continued)

landschapstype	code	naam	ha	percentage
	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	512.96	7.9
	Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	280.12	4.3
	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	19.56	0.3
<i>totaal Meren en moerassen</i>			<i>6514.05</i>	<i>100.0</i>
NA	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
<i>totaal NA</i>			<i>14738.03</i>	<i>100.0</i>
Rivierengebied	LG11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	195.16	21.5
	LG10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	59.44	6.5
	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	44.69	4.9
	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	31.00	3.4
	Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	25.96	2.9
<i>totaal Rivierengebied</i>			<i>908.85</i>	<i>100.0</i>
Rivierengebied en Hogere zandgronden	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	11.85	1.9
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
	NA	NA	NA	NA
<i>totaal Rivierengebied en Hogere zandgronden</i>			<i>633.96</i>	<i>100.0</i>
*				

Bijlage 4a: Tabel met omvang 5 grootste stikstofgevoelige habitattypen per voortouwnemer

voortouwnemer	code	naam	ha	percentage
Ministerie van Defensie	H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling	278.76	80.8
	H4030	H7110A Droge heiden	51.00	14.8
	H6230dka	Heischrale graslanden droge	9.19	2.7
	H7110A	kalkarme variant Actieve hoogvenen	3.08	0.9
	H91D0	(hoogveenlandschap) Hoogveenbossen	1.99	0.6
<i>totaal Ministerie van Defensie</i>			345.17	100.0
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	7807.83	53.3
	H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	2756.57	18.8
	H1320	Slijkgrasvelden	839.12	5.7
	ZGH2120	Witte duinen	777.32	5.3
	H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	646.21	4.4
<i>totaal Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat</i>			14646.77	100.0
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	H6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	0.11	100.0
<i>totaal Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit</i>			0.11	100.0
Provincie Drenthe	H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling	3016.07	26.0
	H4030	H7110A Droge heiden	1234.94	10.7
	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	629.11	5.4
	H2310	Stuifzandheiden met struikhei	328.96	2.8
	H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	185.33	1.6
<i>totaal Provincie Drenthe</i>			11578.24	100.0
Provincie Fryslân	H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	1226.62	17.8
	H2120	Witte duinen	743.76	10.8
	H2140B	Duinheiden met kraaihei (droog)	716.97	10.4
	ZGH2130B	Grijze duinen (kalkarm)	422.84	6.1
	ZGH2120	Witte duinen	422.80	6.1
<i>totaal Provincie Fryslân</i>			6899.23	100.0
Provincie Gelderland	H4030	Droge heiden	9454.34	10.8
	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	6342.58	7.3
	H2330	Zandverstuivingen	2221.61	2.5
	H9190	Oude eikenbossen	1706.26	2.0
	H2310	Stuifzandheiden met struikhei	1537.52	1.8
<i>totaal Provincie Gelderland</i>			87299.13	100.0
Provincie Groningen	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	10.71	86.9
	H9160A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	1.29	10.5

(continued)

voortouwnemer	code	naam	ha	percentage
	H6410	Blauwgraslanden	0.32	2.6
<i>totaal Provincie Groningen</i>			<i>12.32</i>	<i>100.0</i>
Provincie Limburg	H9160B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	766.52	8.5
	H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	621.32	6.9
	H4030	Droge heiden	582.94	6.4
	H9110	Veldbies-beukenbossen	367.08	4.1
	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	263.73	2.9
<i>totaal Provincie Limburg</i>			<i>9055.75</i>	<i>100.0</i>
Provincie Noord-Brabant	H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	2042.69	19.8
	H4030	Droge heiden	1245.48	12.1
	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	387.10	3.8
	H2310	Stuifzandheiden met struikhei	372.79	3.6
	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	331.79	3.2
<i>totaal Provincie Noord-Brabant</i>			<i>10297.24</i>	<i>100.0</i>
Provincie Noord-Holland	H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	2676.47	18.1
	H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	2354.03	15.9
	H2160	Duindoornstruwelen	2115.12	14.3
	H2180A	Duinbossen (droog)	2014.65	13.6
	H2120	Witte duinen	996.54	6.7
<i>totaal Provincie Noord-Holland</i>			<i>14788.87</i>	<i>100.0</i>
Provincie Overijssel	H4030	Droge heiden	1562.48	19.4
	H7120	Herstellende hoogvenen	959.85	11.9
	H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	696.41	8.7
	H91D0	Hoogveenbossen	624.79	7.8
	H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	471.20	5.9
<i>totaal Provincie Overijssel</i>			<i>8042.89</i>	<i>100.0</i>
Provincie Utrecht	H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	55.98	24.3
	H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	35.28	15.3
	H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	22.82	9.9
	H3140lv	Kranswierwateren laagveengebieden	13.27	5.8
	ZGH3140lv	Kranswierwateren laagveengebieden	9.76	4.2
<i>totaal Provincie Utrecht</i>			<i>230.10</i>	<i>100.0</i>
Provincie Zeeland	H2160	Duindoornstruwelen	682.01	36.3
	H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	393.95	20.9
	H2180A	Duinbossen (droog)	150.74	8.0
	H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	122.06	6.5
	H2120	Witte duinen	113.04	6.0

(continued)

voortouwnemer	code	naam	ha	percentage
<i>totaal Provincie Zeeland</i>			<i>1880.67</i>	<i>100.0</i>
Provincie Zuid-Holland	H2160	Duindoornstruwelen	1227.15	22.8
	H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	949.16	17.6
	H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	580.87	10.8
	H2180Ao	Duinbossen (droog) overige	563.10	10.4
	H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	498.66	9.2
<i>totaal Provincie Zuid-Holland</i>			<i>5394.05</i>	<i>100.0</i>
*				

Bijlage 4b: Tabel met omvang 5 grootste stikstofgevoelige leefgebieden per voortouwnemer

voortouwnemer	code	naam	ha	percentage
Provincie Drenthe	Lg13	Bos van arme zandgronden	4412.95	38.1
	Lg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	599.40	5.2
	L4030	Leefgebied Droge heide	56.79	0.5
	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	41.04	0.4
	Lg04	Zuur ven	29.71	0.3
<i>totaal Provincie Drenthe</i>			<i>11578.24</i>	<i>100.0</i>
Provincie Fryslân	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	319.15	4.6
	Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	160.21	2.3
	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	116.91	1.7
	Lg05	Grote-zeggenmoeras	98.72	1.4
	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	10.91	0.2
<i>totaal Provincie Fryslân</i>			<i>6899.23</i>	<i>100.0</i>
Provincie Gelderland	Lg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	28232.45	32.3
	Lg13	Bos van arme zandgronden	25092.70	28.7
	ZGLg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	2219.80	2.5
	L4030	Leefgebied Droge heide	2160.65	2.5
	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	2047.63	2.3
<i>totaal Provincie Gelderland</i>			<i>87299.13</i>	<i>100.0</i>
Provincie Limburg	LG13	Bos van arme zandgronden	4276.03	47.2
	L4030	Leefgebied Droge heide	583.94	6.4
	LG14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	532.39	5.9
	LG10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	129.09	1.4
	LG09	Droog struisgrasland	49.85	0.6
<i>totaal Provincie Limburg</i>			<i>9055.75</i>	<i>100.0</i>
Provincie Noord-Brabant	Lg13	Bos van arme zandgronden	3139.27	30.5
	Lg14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	391.34	3.8
	L4030	Leefgebied Droge heide	386.09	3.7
	Lg04	Zuur ven	277.14	2.7
	LG11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	195.16	1.9

(continued)

voortouwnemer	code	naam	ha	percentage
<i>totaal Provincie Noord-Brabant</i>			<i>10297.24</i>	<i>100.0</i>
Provincie Noord-Holland	Lg05	Grote-zeggenmoeras	154.85	1.0
	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	12.27	0.1
<i>totaal Provincie Noord-Holland</i>			<i>14788.87</i>	<i>100.0</i>
Provincie Overijssel	Lg05	Grote-zeggenmoeras	809.59	10.1
	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	413.91	5.1
	Lg07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	281.71	3.5
	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	214.35	2.7
	Lg11	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeekleigebied	53.33	0.7
<i>totaal Provincie Overijssel</i>			<i>8042.89</i>	<i>100.0</i>
Provincie Utrecht	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	59.44	25.8
	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	1.71	0.7
<i>totaal Provincie Utrecht</i>			<i>230.10</i>	<i>100.0</i>
Provincie Zuid-Holland	Lg10	Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het zand- en veengebied	62.65	1.2
	Lg02	Geïsoleerde meander en petgat	2.09	0.0
	Lg05	Grote-zeggenmoeras	0.10	0.0
<i>totaal Provincie Zuid-Holland</i>			<i>5394.05</i>	<i>100.0</i>
*				

Bijlage 5: Tabel met landelijk aantal herstelmaatregelen per habitat- of leefgebiedtype

code	naam	aantal
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	213
H6410	Blauwgraslanden	202
H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	149
H3130	Zwakgebufferde vennen	138
H4030	Droge heiden	128
H3160	Zure vennen	111
H7140A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	102
H6230	Heischrale graslanden	94
H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	92
H6230vka	Heischrale graslanden vochtige kalkarme variant	91
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	90
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	68
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	63
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	56
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	55
H5130	Jeneverbesstruwelen	50
H2330	Zandverstuivingen	50
H7230	Kalkmoerassen	49
H7120ah	Herstellende hoogvenen doelstelling H7110A	48
H91D0	Hoogveenbossen	48
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	47
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	45
H7120	Herstellende hoogvenen	42
H9160A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	42
H7210	Galigaanmoerassen	39
H3110	Zeer zwakgebufferde vennen	37
H6120	Stroomdalgraslanden	37
H6210	Kalkgraslanden	33
H4010B	Vochtige heiden (laagveengebied)	32
H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	31
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	27
H9160B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	24
H2130C	Grijze duinen (heischraal)	22
H2180A	Duinbossen (droog)	21
H9190	Oude eikenbossen	19
H6110	Pionierbegroeiingen op rotsbodem	18
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	17
H2150	Duinheiden met struikhei	16
H2140A	Duinheiden met kraaihei (vochtig)	15
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	15
H2140B	Duinheiden met kraaihei (droog)	14
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	9
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	9
H3140hz	Kranswierwateren hogere zandgronden	9
H7220	Kalktufbronnen	8
LG13	Bos van arme zandgronden	7
H6510B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	6
LG09	Droog struisgrasland	6

(continued)

code	naam	aantal
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	6
H6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	6
H3140	Kranswierwateren	6
H6130	Zinkweiden	5
H2120	Witte duinen	5
H91F0	Droge hardhoutooibossen	5
LG14	Eiken- en beukenbos van lemige zandgronden	4
H2160	Duindoornstruwelen	4
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	4
LG03	Zwakgebufferde sloot	3
H9110	Veldbies-beukenbossen	3
LG05	Grote-zeggenmoeras	2
LG07	Dotterbloemgrasland van veen en klei	2
H6430A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	2
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	2
H2190Aom	Vochtige duinvalleien (open water) oligo-mesotroof	2
LG04	Zuur ven	2
LG12	Zoom	1
H2180B	Duinbossen (vochtig)	1
H2180Abe	Duinbossen (droog) berken- eikenbos	1
H2180	Duinbossen	1
H4010	Vochtige heiden	1
H91E0	Vochtige alluviale bossen	1
H91E0B	Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	1
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	1
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	1
H3260A	Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	1

Bijlage 6a: maatregelen waarbij tijdigheid onderdruk staat

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	onder_druk	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Overijssel	36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	0190 M19 eenmalig inbreng van kenmerkende plantensoorten (herintroductie) (voor H6510B alleen als geen zaadverspreiding via overstroming kan plaatsvinden). Eventueel herhalen (H6510B)	aanvullend beheer	100	Discussie over concreet beheer nog niet afgerond.	NA	Besluit nemen over doelmatig en betaalbaar beheer en z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	0147 M14 Eenmaal per jaar maaien en afvoeren laat in groeiseizoen (H6410)	Doorlopend aanvullend beheer	100	on hold ivm herijking	NA	Snelle gunning
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	0176 M25 verwijderen van opstand en lokaal plaggen rond oude jeneverbesstruwelen en ontwikkeling kiemplanten en overleving kiemplanten volgen (Archemerberg/ Lemelerberg, Beerzerveld?, Stekkenkamp, Junner Koeland?) (o.a. tbv herstel connectiviteit) (H5130)	aanvullend beheer	25	Niet tijdig beschikbaar krijgen benodigd budget voor uitvoering maatregelen	NA	Z.s.m. budget aanvragen
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9515 M30 bos verwijderen en periodiek opslag verwijderen randen vennen en veentjes (Boswachterij Ommen) (H3160, H7110B, H7120)	aanvullend beheer	100	Discussie over concreet beheer nog niet afgerond.	NA	Besluit nemen over doelmatig en betaalbaar beheer en z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9517 M36 periodiek kleinschalig plaggen; niet in kwetsbare (semi-) schijnspiegelsystemen (H4010A, H2330, H7150)	aanvullend beheer	100	Niet tijdig beschikbaar krijgen benodigd budget voor uitvoering maatregelen	NA	Z.s.m. budget aanvragen
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	0532 M37 hooilandbeheer eventueel met nabeweiding (H6120)	Doorlopend aanvullend beheer	100	on hold ivm herijking	NA	Snelle gunning
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	2633 M26 Laat in groeiseizoen maaien en afvoeren van voorkomens en potentiële voorkomens van habitattypen H6230, H7140A (indien niet beweid; Vechtdal) (H7140A)	Doorlopend aanvullend beheer	100	maatregel vervallen voor gronden SBB	NA	nvt
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9512 M24 Zomerbeweiding gericht op korte vegetatie aan eind van groeiseizoen (Vechtdal) (H6230, H6120)	Doorlopend aanvullend beheer	100	on hold ivm herijking	NA	Snelle gunning
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	0757 M38 Dempen lokale sloot in Eerderveld (Boswachterij Ommen) (H4010A, H7150)	Eenvoudige inrichting	100	Discussie over concrete inrichting nog niet afgerond		Besluit nemen over inrichting die doelmatig en betaalbaar is
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	1584 M44 Realiseren 6 ha vochtige heide (Junnerveld) (H4010A, H7150)	Eenvoudige inrichting	100	Discussie over concrete inrichting nog niet afgerond		Besluit nemen over inrichting die doelmatig en betaalbaar is
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9518 M43 Tegengaan intensieve betreding (indien knelpunt voor habitatype) (H2310, H2330)	Eenvoudige inrichting	100	Discussie over concrete inrichting nog niet afgerond		Besluit nemen over inrichting die doelmatig en betaalbaar is
Provincie Overijssel	40	Engbertsdijksvenen	1040 begrazing (H7120ah)	Doorlopend aanvullend beheer	100	doorgeschoven 2de planperiode	NA	nvt
Provincie Overijssel	40	Engbertsdijksvenen	0110 aanleg dammen en compartimenten (H7110A, H7120ah)	Eenvoudige inrichting	50	laat begonnen ivm gunning provincie,		nvt
Provincie Overijssel	40	Engbertsdijksvenen	0346 onderhoud hydrologische inrichting (H7110A, H7120ah)	Eenvoudige inrichting	50	laat begonnen ivm gunning provincie		nvt
Provincie Overijssel	43	Wierdense Veld	2712 M02 Dempen kleine sloten in natuurgebied (H7110A, H7120)	Eenvoudige inrichting	30	Maatregel niet duidelijk belegd		Is nu belegd
Provincie Overijssel	44	Borkeld	1324 4c Extensieve begrazing met runderen (H2310, H4030, H5130)	Doorlopend aanvullend beheer	100	doorgeschoven 2de planperiode	NA	nvt
Provincie Overijssel	44	Borkeld	2859 2a Plaggen/afgraven restveen Elsenerveen (H3160)	Eenvoudige inrichting	20	Wijze afvoer materiaal onzeker, laat begonnen ivm gunning provincie, druk op de markt is de tijd nodig		geen oplossing mogelijk, duurt gewoon langer
Provincie Overijssel	44	Borkeld	2860 2a Baggeren plas (H3160)	Eenvoudige inrichting	20	Wijze afvoer materiaal onzeker, laat begonnen ivm gunning provincie, druk op de markt is de tijd nodig		geen oplossing mogelijk, duurt gewoon langer
Provincie Overijssel	44	Borkeld	2861 2a Dempen sloten Elsenerveen + ontgraven infiltratiebekken (H3160)	Eenvoudige inrichting	20	Wijze afvoer materiaal onzeker, laat begonnen ivm gunning provincie, druk op de markt is de tijd nodig		geen oplossing mogelijk, duurt gewoon langer
Provincie Overijssel	44	Borkeld	2862 2a Plaggen heide rondom Elsenerveen (H4010A)	Eenvoudige inrichting	20	Wijze afvoer materiaal onzeker, laat begonnen ivm gunning provincie, druk op de markt is de tijd nodig		geen oplossing mogelijk, duurt gewoon langer
Provincie Overijssel	45	Springendal & Dal van de Mosbeek	1801 M039 Omvormen landbouwgronden: stoppen bemesting, omvormen naar natuur (hakhout): - smalle zone van Bovenesch langs huidige reservaat Hazelbekke (H7140A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Inhoudelijke voorbereiding	Discussie over varianten Roezebeek	Bestuurders helpen om keuze voor variant te maken.
Provincie Overijssel	45	Springendal & Dal van de Mosbeek	9533 M002 Stoppen bemesting in verpachte percelen ten noorden van Springendalse beek (herstel waterhuishouding; waterkwaliteit) (H91E0C, H6230, H6410, H5130, H7140A)	Eenvoudige inrichting	15	ontpachten perceel		Ontpachten perceel door grondzaken Prv
Provincie Overijssel	45	Springendal & Dal van de Mosbeek	9547 M054 inbreng diaspora van plantensoorten door uitstrooien maaisel uit goed ontwikkelde terreinen en inbreng van specifieke soorten (herintroductie) (H7140A, H6230, H7230, H6410)	Eenvoudige inrichting	100	maatregel blijkt niet duidelijk belegd		in gesprek om maatregel te beleggen en z.s.m. uit te voeren
Provincie Overijssel	46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	9546 M18 maaien (H6230, H6410)	Doorlopend aanvullend beheer	50	Dit betreft een beheermaatregel die pas na de inrichting van het gebied wordt uitgevoerd. Budget hiervoor nog aanvragen	NA	Z.s.m. budget aanvragen
Provincie Overijssel	47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	2140 zeer kleinschalig plaggen bestaande blauwgraslanden na herstel hydrologie (H6410)	aanvullend beheer	100	Planuitwerking nog niet afgerond. Uitvoering afhankelijk van meewerking particuliere eigenaren tbv herstel hydrologie	NA	Snelle gunning. gebiedsproces

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	onder_druk	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Overijssel	47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	1521 hervatten hooilandbeheer in niet gemaaide locaties met ruige, vochtige tot natte vegetatie; 20 % per jaar grote zeggenvegetatie niet maaien (H6410)	Doorlopend aanvullend beheer	100	Planuitwerking nog niet afgerond	NA	Snelle gunning
Provincie Overijssel	47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	2642 laat in het groeiseizoen hooien; 20% vegetatie laten over staan ivm fauna (H6410)	Doorlopend aanvullend beheer	100	Planuitwerking nog niet afgerond	NA	Snelle gunning
Provincie Overijssel	47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	1876 dempen interne ontwatering binnen het agelerbroek (H3130, H6410, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	100	Planuitwerking nog niet afgerond. Uitvoering afhankelijk van meewerken particulieren		Snelle gunning in zomer 2019. gebiedsproces
Provincie Overijssel	48	Lemselermaten	2353 M15 lokaal plaggen (H7150)	aanvullend beheer	100	Planuitwerking nog niet afgerond. Uitvoering afhankelijk van meewerken particulieren tbv herstel hydrologie	NA	Snelle gunning. gebiedsproces
Provincie Overijssel	48	Lemselermaten	9553 M12 hooilandbeheer (H7230, H6410, H6230)	Doorlopend aanvullend beheer	70	Planuitwerking nog niet afgerond	NA	Snelle gunning
Provincie Overijssel	48	Lemselermaten	0222 M09 Ondiep afgraven toplaag en verwijderen bos (H7230)	Eenvoudige inrichting	100	Planuitwerking nog niet afgerond. Uitvoering afhankelijk van meewerken particulieren		Snelle gunning in zomer 2019. gebiedsproces
Provincie Overijssel	48	Lemselermaten	2287 M03 verwijderen ontwatering (sloten en buis drainage) en inrichten verworven EHS perceel binnen Natura 2000 gebied (H4010A, H6230, H6410, H7150, H7230, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	100	Planuitwerking nog niet afgerond. Uitvoering afhankelijk van meewerken particulieren		Snelle gunning in zomer 2019. gebiedsproces
Provincie Overijssel	49	Dinkelland	0337 M22 Eenmalig kleinschalig plaggen (Stroothuizen eo) (H6410)	aanvullend beheer	100	Het plaggen (intern) kan pas worden uitgevoerd als de voedingsstoffenhuishouding in de omgeving (externen) op orde is. Bij eerder plaggen treedt gelijk weer vergrassing op.	NA	Externe maatregelen z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	49	Dinkelland	9557 M19 periodiek plaggen (Stroothuizen, Beuninger Achterveld, Punthuizen) (H4010A, H7150, H6230)	aanvullend beheer	100	Het plaggen (intern) kan pas worden uitgevoerd als de voedingsstoffenhuishouding in de omgeving (externen) op orde is. Bij eerder plaggen treedt gelijk weer vergrassing op.	NA	Externe maatregelen z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	49	Dinkelland	9558 M20 plaggen met eventuele bekalking of chopperen (Stroothuizen, Beuninger Achterveld, Punthuizen) (H6230, H4030)	aanvullend beheer	100	Het chopperen (intern) kan pas worden uitgevoerd als de voedingsstoffenhuishouding in de omgeving (externen) op orde is. Bij eerder chopperen treedt opnieuw vergrassing op.	NA	Externe maatregelen z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	49	Dinkelland	9559 M21 periodiek opslag verwijderen (Stroothuizen, Beuninger Achterveld, Punthuizen) (H4030, H4010A)	aanvullend beheer	40	Vertraging in uitvoering in afwachting van op orde brengen voedingshuishouding.	NA	Na het verwijderen van de opslag is drubbegrazing een optie om opnieuw uitlopen van de stobben te beperken. Snelle gunning in zomer 2019
Provincie Overijssel	49	Dinkelland	0628 M24 herintroductie van kenmerkende plantensoorten door inbreng van maaisel of zaad (H6120)	Eenvoudige inrichting	100	Planuitwerking nog niet afgerond		
Provincie Overijssel	50	Landgoederen Oldenzaal	9560 M12 verbeteren bosstructuur door licht en kronendak, terugbrengen van schaduwsoorten, verwijderen van strooisel, hakhoutbeheer. Op basis van onderzoek verder uitwerken (H9160A, H9120)	aanvullend beheer	100	Is opgenomen in onderzoekslijst van de provincie. Mocht uit dit onderzoek blijken dat M12 uitgevoerd moet worden, dan wordt dit in een separaat IP opgenomen.	NA	Benodigd onderzoek z.s.m. afronden
Provincie Overijssel	50	Landgoederen Oldenzaal	9561 M13 bevorderen boomsoorten met goed afbreekbaar strooisel. Op basis van onderzoek verder uitwerken (H91E0C, H9120, H9160A)	aanvullend beheer	100	Is opgenomen in onderzoekslijst van de provincie. Mocht uit dit onderzoek blijken dat M12 uitgevoerd moet worden, dan wordt dit in een separaat IP opgenomen.	NA	Benodigd onderzoek z.s.m. afronden
Provincie Overijssel	53	Buurserzand & Haaksbergerveen	0418 M17 dunnen (H91D0)	aanvullend beheer	100	Discussie over concreet beheer nog niet afgerond.	NA	Besluit nemen over doelmatig en betaalbaar beheer en z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	53	Buurserzand & Haaksbergerveen	9566 M11 Kappen naaldbos (opslag verwijderen en/of dunnen) (H2310, H4030, H5130)	aanvullend beheer	100	Het plaggen (intern) kan pas worden uitgevoerd als de voedingsstoffenhuishouding in de omgeving (externen) op orde is. Bij eerder plaggen treedt gelijk weer vergrassing op.	NA	Externe maatregelen z.s.m. uitvoeren
Provincie Overijssel	53	Buurserzand & Haaksbergerveen	9567 M12 begrazen (H4030, H2310, H4010A)	Doorlopend aanvullend beheer	100	Regulier beheer	NA	0
Provincie Overijssel	54	Witte Veen	9575 M14 kleinschalig plaggen (H4010A, H3160, H4030, H3130)	aanvullend beheer	100	afhankelijk van onderzoek M22. Uitwerking maatregelen nog niet akkoord door Provincie	NA	Onderzoek M22 afronden
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	9582 M14 verwijderen opslag (ingrijpen in successie naar bos) (H7120, H6230, H4030, H7110A, H4010A)	aanvullend beheer	55	akkoord fase 3 lag zone	NA	maatregel wellicht niet volledig voor 1 juli 2021 gerealiseerd maar pas in de loop van 2021 fase 3 lag zone niet laten wachten op LIFE hoogveen maar vanwege hoge urgentie nu al opstarten alle boskap is gepland om gecombineerd te worden in het lag zone projec

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	onder_druk	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	9583 M16 Creeren nieuwe standplaatsen door kappen bos (verwijderen opslag om successie terug te zetten) (H7150, H4010A, H6230, H6410)	aanvullend beheer	60	akkoord fase 3 lagg zone	NA	maatregel wellicht niet volledig voor 1 juli 2021 gerealiseerd maar pas in de loop van 2021 fase 3 lagg zone niet laten wachten op LIFE hoogveen maar vanwege hoge urgentie nu al opstarten alle boskap is gepland om gecombineerd te worden in het lagg projec
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	1676 M17 Baggeren venbodem (H3130)	Eenvoudige inrichting	50	akkoord fase 3 lagg zone		fase 3 lagg zone niet laten wachten op LIFE hoogveen maar vanwege hoge urgentie nu al opstarten
Provincie Utrecht	65	Binnenveld	1704 saneren vuilstorten (H7140A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Financiering;Uitvoering	De locatie bestaat uit twee eventueel te saneren vuilstorten. Een wordt in 2020 uitgevoerd. Naar aanleiding van die ervaring wordt bekeken of de tweede ook op dezelfde wijze gesaneerd gaat worden.	Er wordt hard gewerkt aan deze sanering. Het is erg ingewikkeld wat de juiste beslissing is, ook voor het behoud van de habitattypen overigens.
Provincie Noord-Holland	86	Schoorlse Duinen	1135 plaggen (H2140A, H2140B)	aanvullend beheer	100	In de omgeving is veel weerstand tegen het uitvoeren van maatregelen. Hierdoor zal de gemeente waarschijnlijk niet bereid zijn voor alle maatregelen een vergunning af te geven. Het heetste hangijzer is de kap van bos/bomen. Hierover hebben we nu afspraken gemaakt maar het is waarschijnlijk niet haalbaar nog aanvullende maatregelen te nemen.	NA	Er wordt samen met de omgeving gekeken wat haalbaar is.
Provincie Noord-Holland	86	Schoorlse Duinen	1974 chopperen en/of plaggen (H2130A, H2130B)	aanvullend beheer	50	In de omgeving is veel weerstand tegen het uitvoeren van maatregelen. Hierdoor zal de gemeente waarschijnlijk niet bereid zijn voor alle maatregelen een vergunning af te geven. Het heetste hangijzer is de kap van bos/bomen. Hierover hebben we nu afspraken gemaakt maar het is waarschijnlijk niet haalbaar nog aanvullende maatregelen te nemen.	NA	Er wordt samen met de omgeving gekeken wat haalbaar is.
Provincie Noord-Holland	86	Schoorlse Duinen	1206 stuifkuilen maken (H2130A, H2130B)	Eenvoudige inrichting	100	In de omgeving is veel weerstand tegen het uitvoeren van maatregelen. Hierdoor zal de gemeente waarschijnlijk niet bereid zijn voor alle maatregelen een vergunning af te geven. Het heetste hangijzer is de kap van bos/bomen. Hierover hebben we nu afspraken gemaakt maar het is waarschijnlijk niet haalbaar nog aanvullende maatregelen te nemen.		Er wordt samen met de omgeving gekeken wat haalbaar is.
Provincie Noord-Brabant	132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	1007 Inundatie (fall-back maatregel) (H6410)	aanvullend beheer	100	Dit betreft een fail-back maatregel. Nog niet nodig toe te passen	NA	geen
Provincie Noord-Brabant	132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	1343 Herstel hydrologie (H3140, H6410, H6510A, H7140A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Vergunningverlening	De maatregelen zijn grotendeels gereed. Het wachten is op vergunning voor stapsgewijs opzetten peil . Randvoorwaarde hierbij is de de A2 niet onder mag lopen.	Indien nodig extra onderzoek uitvoeren. Monitoren effecten peilopzet.
Provincie Noord-Brabant	135	Kempenland-West	0507 Strooisel verwijderen (H91E0C)	aanvullend beheer	100	Onduidelijk waarom deze maatregel is opgenomen en waar die zou moeten worden toegepast zonder meer schade te veroorzaken dan de mogelijk positieve effecten.	NA	Waarschijnlijk is het verminderen van de beekinundaties veel belangrijker voor de nutriÅ«ntenhuishouding en daar wordt wel aan gewerkt.
Provincie Noord-Brabant	137	Strabrechtse Heide & Beuven	0010 onderzoek naar hydrologisch isoleren meerven (H3110, H3130, H4010A)	Onderzoek	100	Het is nog onduidelijk in welke vorm het onderzoek zal plaatsvinden. Wellicht is hydrologisch isoleren niet nodig als het Meerven wordt toegevoegd aan het Natuurnetwerk en de onderbemaling kan worden opgeheven.		Er wordt gewerkt aan verwerving en inrichting van het Meerven. Als dat lukt is het onderzoek niet meer nodig. Na een voortvarende start loopt verwerving nu stroef. In het gebiedsoverleg wordt besproken of en wanneer een onderzoek gestart moet worden. Aanpassen in actualisatie gebiedsanalyse
Provincie Limburg	138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	0799 H Afkoppelen oude graaf van watersysteem (H3130, H91D0)	Eenvoudige inrichting	100	Complexe eigendomsverhoudingen		Brede projectondersteuning bieden
Provincie Limburg	154	Geleenbeekdal	0079 H Opzetten waterpeil nabij habitatype (H91E0C),0651 Tb Terugdringen bemesting inziggebieden (H91E0C),0693 A Inrichten bufferzones (H91E0C),0968 H Inrichten infiltratievoorziening (H91E0C),1161 Tb Terugdringen bemesting inziggebieden (H7230),1714 Vw Verwerven en inrichten bufferzones (H7230),1726 A Inrichten bufferzones (H9120, H9160B),2653 H Ophogen beekbodem Huisbergerbeek (H7230, H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Inhoudelijke voorbereiding	De samenhang tussen maatregelen in het inziggebied en effecten ervan zijn nog onvoldoende duidelijk. Tevens is de uitspraak van de Raad van State van invloed op de verdere aanpak.	Er wordt onderzoek uitgevoerd en als er meer duidelijkheid is over het al dan niet generiek toestaan van bemesting in het inziggebied kan de aanpak van het gebied verder vorm worden gegeven.

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	onder_druk	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Limburg	161	Noorbeemden & Hoogbos	0820 Tb Terugdringen bemesting in inzigggebied noorbeemden (H7220, H91E0C),1194 Tb Terugdringen bemesting in beheersgebied hoogbos (H9160B)	Complexe inrichtings-projecten	100	Inhoudelijke voorbereiding	De samenhang tussen maatregelen in het inzigggebied en effecten ervan zijn nog onvoldoende duidelijk. Tevens is de uitspraak van de Raad van State van invloed op de verdere aanpak.	Er wordt onderzoek uitgevoerd en als er meer duidelijkheid is over het al dan niet generiek toestaan van bemesting in het inzigggebied kan de aanpak van het gebied verder vorm worden gegeven.

Bijlage 6b: maatregelen waarbij die volgens prognose niet tijdig gereed zijn

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	niet _ tijdig	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Friesland	15	Van Oordt's Mersken	0977 inrichting Dulf/Janssenstichting (H6230vka, H6410)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond	Op dit moment wordt geprobeerd om de gronden beschikbaar te krijgen voor realisatie van de N2000-doelstellingen. Echter dit is afhankelijk van de medewerking van de particuliere eigenaren en de pachters.	Er is goed overleg met de betrokken partijen. Daarnaast wordt onderzocht of op een alternatieve locatie, die wel beschikbaar is, een deel van de N2000-doelen gerealiseerd kunnen worden
Provincie Friesland	15	Van Oordt's Mersken	2746 verdere verhoging peil zandwinplas (hydrologisch herstel) (H4010A, H6230vka, H6410)	Eenvoudige inrichting	80	Voor de uitvoering van deze maatregel is nog extra grond nodig om de dijken te verhogen. Daarnaast vindt er onderzoek plaats wat er nodig is om deze peilverhoging door te voeren.		Er vindt overleg plaats met de betrokken grondeigenaren en de eigenaar van de plas.
Provincie Friesland	16	Wijnjeterper Schar	0942 10. dempen/verondiepen sloten de marschen grenzend aan landbouwgrond (H4010A, H6230vka, H6410)	Eenvoudige inrichting	80	geen medewerking van aanliggende grondeigenaar		meer overleggen of een alternatief met eigenaar zoeken
Provincie Friesland	17	Bakkeveense Duinen	1103 Opheffen ontwaterende invloed sloot op grens van Heide fan Allerdseach (H4010A)	Eenvoudige inrichting	80	hydrologisch onderzoek nog niet afgerond		realisatie in 2e beheerplanperiode
Provincie Drenthe	25	Drentsche Aa-gebied	0540 sloten/greppels dempen/kleine hydrologische ingrepen (H3160, H4010A, H6230, H6410, H7140A, H91D0, H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond;Inhoudelijke voorbereiding	Gronden zijn niet beschikbaar en maatregelen was niet hoog prioritair.	Planning per deelgebied opstellen
Provincie Drenthe	25	Drentsche Aa-gebied	0805 beekpeil verhogen & bedding verondiepen (H4010A, H6230, H6410, H7140A, H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Inhoudelijke voorbereiding	Prioriteit van maatregel.	Overleg met waterschap
Provincie Drenthe	25	Drentsche Aa-gebied	3064 onderleiders aanleggen & sloten dempen (H3160, H4010A, H6230, H6410, H7140A, H91D0, H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond;Inhoudelijke voorbereiding	Gronden niet beschikbaar en maatregelen was laag prioritair	Er wordt een planning opgesteld
Provincie Drenthe	25	Drentsche Aa-gebied	1211 onderzoek/lesa (H2310, H3160, H4010A, H4030, H5130, H6230vka, H6410, H7110B, H7140A, H9160A, H9190)	Onderzoek	100	Lage prioriteit voorbereiding		Uitvraag in 2020 op de markt
Provincie Drenthe	25	Drentsche Aa-gebied	2770 onderzoek (H2310, H3160, H4010A, H4030, H5130, H6230vka, H6410, H7110B, H7140A, H9120, H9160A, H9190)	Onderzoek	100	Peilbuizen zijn net in de grond, nog geen meetreeks		Afwachten totdat er een zinvolle meetreeks is.
Provincie Drenthe	30	Dwingelderveld	2283 Inrichting Spier-Moraine (H3130, H3160, H4010A, H7110B, H7120, H7150)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond	Op vrijwillige basis worden gronden niet verkregen	Vrijwillige medewerking is de basis.
Provincie Drenthe	31	Mantingerbos	2781 Ecohydrologisch onderzoek (H9120)	Onderzoek	100	Vertraging in opstartfase		Project is opgestart
Provincie Drenthe	32	Mantingerzand	0175 invloed ontwatering noordelijke Middenraai (H3160, H4010A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond	Geen van de grondeigenaren wil iets. Ruilgrond is daarnaast in dit gebied niet voorhanden.	Doorgaan op basis van vrijwillige medewerking.
Provincie Drenthe	32	Mantingerzand	0186 Dempen sloten en greppels (H3160, H4010A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Inhoudelijke voorbereiding	Interne afstemming.	Nieuwe planning.
Provincie Drenthe	32	Mantingerzand	0899 gebied Middenraai-Mantingerzand t.b.v. herstel waterhuishouding (H3160, H4010A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Praktische voorbereiding	Interne afstemming.	Planning aangepast.
Provincie Drenthe	32	Mantingerzand	1667 Plaatsen stuwen (H3160, H4010A)	Complexe inrichtings-projecten	100	Inhoudelijke voorbereiding	Interne afstemming	Planning is aangepast
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9513 M28 periodiek opslag verwijderen in habitattype (ingrijpen in successie naar bos) (H6120, H4030, H6230, H2330, H2310, H4010A, H7140A, H5130, H7120, H7150, H7110B)	aanvullend beheer	100	Conform Beerze: Dit is overgangsbeheer en vindt plaats in een periode van 3 jaar aansluitend aan de inrichting = budget overgangsbeheer uit eerste beheerplanperiode = nog aanvragen!	NA	Z.s.m. budget aanvragen
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	0729 M33b ontwikkelen zomen/mantels (Ingrijpen op de successie door hakhoutbeheer en dunnen) (H9190)	Eenvoudige inrichting	50	Niet tijdig beschikbaar krijgen benodigd budget voor uitvoering maatregelen		Besluit nemen over financiering
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9514 M29 bos verwijderen en bodem plaggen + evt bekalken (Archemerberg/Lemelerberg, Boswachterij Ommen, Landgoed Junne, Beerze) (o.a. tbv herstel connectiviteit) (H2310, H2330, H4010A, H4030, H5130)	Eenvoudige inrichting	20	Niet tijdig beschikbaar krijgen benodigd budget voor uitvoering maatregelen		Besluit nemen over financiering
Provincie Overijssel	39	Vecht- en Beneden-Reggegebied	9516 M31 periodiek kleinschalig plaggen en eventueel bekalken (indien effectief voor habitattype) (H6230, H4010A, H2310, H4030)	Eenvoudige inrichting	100	Conform Beerze: Dit is overgangsbeheer en vindt plaats in een periode van 3 jaar aansluitend aan de inrichting = budget overgangsbeheer uit eerste beheerplanperiode = nog aanvragen!		Besluit nemen over financiering
Provincie Overijssel	40	Engbertsdijksvenen	0246 onderhoud defosfateringsinstallatie (H7110A, H7120ah)	Eenvoudige inrichting	100	Realisatie start naar verwachting Q2, 2022. sneller is niet mogelijk.		eerdere start is niet realistisch gezien de oplevering van het opleverdossier sept 2020, verkenning projectbesluit (oude VO PIP) in GS in nov 2020, ontwerp en vergunningperiode ca 15 mnd. Dus gereed in Q1, 2020 .

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	niet _ tijdig	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Overijssel	40	Engbertsdijksvenen	2849 Monitoring (inclusief nulmeting) hydrologische effecten op omgeving (o.a. landbouwgronden d.m.v. veldonderzoek) (H7110A, H7120ah)	Monitoring	100	realisatie start naar verwachting Q2, 2022. sneller is niet mogelijk.		eerdere start is niet realistisch gezien de oplevering van het opleverdossier sept 2020, verkenning projectbesluit (oude VO PIP) in GS in nov 2020, ontwerp en vergunningperiode ca 15 mnd. Dus gereed in Q1, 2020 . Extra capaciteit bijschakelen
Provincie Overijssel	45	Springendal & Dal van de Mosbeek	9540 M003 Verhogen beekbedding over gehele traject N2000 gebied:- beken Springendal (H4010A, H6230, H6410, H7230, H7140A, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	100	Inrichtingsplan niet tijdig gereed		
Provincie Overijssel	45	Springendal & Dal van de Mosbeek	9542 M005 Tegengaan van terugschrijdende erosie in de Spingendalse beek (PAS maatregel) (herstel waterhuishouding) (hierbij zo mogelijk ook oplossen van de barrièrewerking voor migratie van de Beekprik bij de wasserij (niet-PAS maatregel) (H91E0C, H4010A, H6230, H6410, H7150, H7230, H7140A)	Eenvoudige inrichting	100	Inrichtingsplan niet tijdig gereed		Extra capaciteit bijschakelen
Provincie Overijssel	45	Springendal & Dal van de Mosbeek	9548 M057 Optimale inrichting van bestaande en reeds verworven nieuwe natuur EHS (H4010A, H6230, H6410, H7150, H7230, H91E0C, H7140A)	Eenvoudige inrichting	50	Inrichtingsplan niet tijdig gereed		Extra capaciteit bijschakelen
Provincie Overijssel	46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	0326 M12 bekalken omgeving vennen (H3110)	Eenvoudige inrichting	50	Door het niet tijdig gereed krijgen van het totaalinrichtingsplan van de gemeente wordt de maatregel niet tijdig gerealiseerd		Extra capaciteit bijschakelen
Provincie Overijssel	46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	9551 M15 Plaggen (eventueel in combinatie met eenmalige bekalking) (H7230, H7150, H5130, H6230, H4010A, H2320, H4030)	Eenvoudige inrichting	50	Door het niet tijdig gereed krijgen van het totaalinrichtingsplan van de gemeente wordt de maatregel niet tijdig gerealiseerd		Extra capaciteit bijschakelen
Provincie Overijssel	46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	9552 M16a verwijderen opslag struiken en bomen zuidoostelijke hoek Bergvennen (1x/5-10 jaar) (opslag verwijderen, dunnen en/of vrijzetten oevers) (H3110, H4030, H5130, H3130, H4010A, H2320)	Eenvoudige inrichting	50	Door het niet tijdig gereed krijgen van het totaalinrichtingsplan van de gemeente wordt de maatregel niet tijdig gerealiseerd		Extra capaciteit bijschakelen
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	9579 M11 kleinschalig plaggen (H4030, H4010A, H7150)	aanvullend beheer	40	akkoord fase 3 lagg zone	NA	maatregel wellicht niet volledig voor 1 juli 2021 gerealiseerd maar pas in de loop van 2021 fase 3 lagg zone niet laten wachten op LIFE hoogveen maar vanwege hoge urgentie nu al opstarten % niet tijdig gereed = hoogveen deel, dit wacht op het LIFE project
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	9581 M13 maaien (H6230, H4030, H6410, H4010A, H7120, H3130)	Doorlopend aanvullend beheer	92	akkoord fase 3 lagg zone	NA	maatregel wellicht niet volledig voor 1 juli 2021 gerealiseerd maar pas in de loop van 2021 fase 3 lagg zone niet laten wachten op LIFE hoogveen maar vanwege hoge urgentie nu al opstarten % niet tijdig gereed = hoogveen deel, dit wacht op het LIFE project is afhankelijk van resultaat LIFE aanvraag
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	2676 M05 Detailmaatregelen hoogveen: o.a. lekkende compartimenten herstellen, afronden compartimentering, peilfluctuaties verminderen, aanwezige detailontwatering dempen (H7120)	Eenvoudige inrichting	100	LIFE aanvraag grensoverschrijdende projectaanpak		
Provincie Overijssel	55	Aamsveen	9580 M12a Bekalken (indien nodig) (H4010A, H7150, H4030)	Eenvoudige inrichting	50	akkoord fase 3 lagg zone		bekalken M12a vindt plaats na plaggen M11 en boskap M16 % niet tijdig gereed = hoogveen deel, dit wacht op het LIFE project (% ingevuld obv ha uit Tabel 4.3 Gebiedsanalyse)
Provincie Gelderland	58	Landgoederen Brummen	0802 M3b: Omvorming van bos tbv vochtig alluviaal bos (H91E0C)	Eenvoudige inrichting	20	Voor de deelgebieden Voorstonden Leusveld heeft eerst ecohydrologisch onderzoek plaatsgevonden (M14) om maatregelen te kunnen bepalen. Deel van deze maatregel kan pas nadien worden uitgevoerd. Onderzoek en schetsontwerp zijn gereed, uitvoering gereed in 2025.		Geen verdere actie noodzakelijk om te versnellen, onderzoek en schetsontwerp zijn gereed.
Provincie Gelderland	58	Landgoederen Brummen	0871 M4 Aanplant bos (H91E0C)	Eenvoudige inrichting	20	Voor de deelgebieden Voorstonden Leusveld heeft eerst ecohydrologisch onderzoek plaatsgevonden (M14) om maatregelen te kunnen bepalen. Deel van deze maatregel kan pas nadien worden uitgevoerd. Onderzoek en schetsontwerp zijn gereed, uitvoering gereed in 2025.		Geen verdere actie noodzakelijk om te versnellen, onderzoek en schetsontwerp zijn gereed.

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	niet _ tijdig	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Gelderland	58	Landgoederen Brummen	2120 M2b: bouwvoor verwijderen (H6230, H6410, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	15	Voor het deelgebied Empense en Tondese heide zijn alle maatregelen uitgevoerd op 30 juni2021. Voor de deelgebieden Voorstonden Leusveld heeft eerst ecohydrologisch onderzoek plaatsgevonden (M14) om maatregelen te kunnen bepalen. Onderzoek en schetsontwerp zijn gereed, uitvoering gereed in 2025.		Geen verdere actie noodzakelijk om te versnellen, onderzoek en schetsontwerp zijn gereed.
Provincie Gelderland	58	Landgoederen Brummen	2571 M1c: Mitigerende maatregelen landbouw en woonfuncties (H4010A, H6230, H6410, H7150, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	50	Voor het deelgebied Empense en Tondese heide zijn alle maatregelen uitgevoerd op 30 juni2021. Voor de deelgebieden Voorstonden Leusveld heeft eerst ecohydrologisch onderzoek plaatsgevonden (M14) om maatregelen te kunnen bepalen. Onderzoek en schetsontwerp zijn gereed, uitvoering gereed in 2025.		Geen verdere actie noodzakelijk om te versnellen, onderzoek en schetsontwerp zijn gereed.
Provincie Gelderland	58	Landgoederen Brummen	2656 M1b: Hydrologisch herstel, interne maatregelen (H4010A, H6230, H6410, H7150, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	50	Voor het deelgebied Empense en Tondese heide zijn alle maatregelen uitgevoerd op 30 juni2021. Voor de deelgebieden Voorstonden Leusveld heeft eerst ecohydrologisch onderzoek plaatsgevonden (M14) om maatregelen te kunnen bepalen. Onderzoek en schetsontwerp zijn gereed, uitvoering gereed in 2025.		Geen verdere actie noodzakelijk om te versnellen, onderzoek en schetsontwerp zijn gereed.
Provincie Gelderland	58	Landgoederen Brummen	2798 M1a: Hydrologisch herstel, externe maatregelen (H4010A, H6230, H6410, H7150, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	20	Voor het deelgebied Empense en Tondese heide zijn alle maatregelen uitgevoerd op 30 juni2021. Voor de deelgebieden Voorstonden Leusveld heeft eerst ecohydrologisch onderzoek plaatsgevonden (M14) om maatregelen te kunnen bepalen. Onderzoek en schetsontwerp zijn gereed, uitvoering gereed in 2025.		Geen verdere actie noodzakelijk om te versnellen, onderzoek en schetsontwerp zijn gereed.
Provincie Gelderland	60	Stelkampsveld	1778 m4 omvormen bos (geheel of gedeeltelijk) naar schraalland en heide (H4010A, H4030, H6230vka, H6410, H7150)	Complexe inrichtings-projecten	100	Uitvoering	Uitvoering is gestart in najaar 2019, echter het werk is stilgelegd in verband met protesten tegen het kappen van bos. Inmiddels is dit opgelost en kan het verwijderen van bos na de zomer van 2020 plaatsvinden, het afgraven van de percelen vindt plaats in 2021, uitvoering is gereed eind 2021.	Geen aanvullende actie mogelijk, knelpunten zijn inmiddels opgelost en de uitvoering gestart versnelling niet mogelijk.
Provincie Gelderland	60	Stelkampsveld	1886 m3 omvormen agrarische gronden en nog niet kwalificerende natuurgraslanden naar schraalland, heiden en daarnaast lokaal broekbos en venvegetaties (H3130, H4010A, H4030, H6230vka, H6410, H7150, H7230, H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Bestuurlijke besluitvorming;Vergunningverlening	Knelpunten zijn vertraging door Pfas (extra onderzoek) en vertraging in start projectplan waterwet, omdat het sluiten van overeenkomsten met partijen voorafgaand aan het starten procedure langer heeft geduurd. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.	Geen aanvullende actie mogelijk, knelpunten zijn inmiddels opgelost. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.
Provincie Gelderland	60	Stelkampsveld	0433 m1a hydrologisch herstel door aanpassing ontwateringssysteem cf ggor-scenario 3 (H3130, H4010A, H6230vka, H6410, H7150, H7230, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	35	Knelpunten zijn vertraging door Pfas (extra onderzoek) en vertraging in start projectplan waterwet, omdat het sluiten van overeenkomsten met partijen voorafgaand aan het starten procedure langer heeft geduurd. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.		Knelpunten zijn inmiddels opgelost maar hebben gezorgd voor vertraging. Procedure projectplan waterwet wordt in mei 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.
Provincie Gelderland	60	Stelkampsveld	0492 m1b maatregelen agv hydrologisch herstel: voorkomen, beperken, compenseren van natschade (landbouwfuncties, bebouwing) (H3130, H4010A, H6230vka, H6410, H7150, H7230, H91E0C)	Eenvoudige inrichting	50	Knelpunten zijn vertraging door Pfas (extra onderzoek) en vertraging in start projectplan waterwet, omdat het sluiten van overeenkomsten met partijen voorafgaand aan het starten procedure langer heeft geduurd. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.		Geen aanvullende actie mogelijk, knelpunten zijn inmiddels opgelost. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.
Provincie Gelderland	69	De Bruuk	0025 m4 peilverhoging Ashorstersloot ter hoogte van vuilstort (H6410),0464 m5b verondiepen, verbreden & belemen Ashorstersloot (bovenstroms) (H6410),1327 m3 verondiepen, verbreden & belemen oostelijke leigraaf + verwijderen drainage naastliggende percelen (H6410),1544 m6 verondiepen, verbreden & belemen Ashorstersloot bij lage horst en plakse weg + verwijderen drainage naastgelegen percelen (H6410),2177 m5a verondiepen, verbreden & belemen Ashorstersloot + verwijderen drainage naastgelegen percelen (H6410)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond;Uitvoering	Grondverwerving in het gebied is vertraagd, inmiddels is alle benodigde grond in bezit. Uitvoering kan starten in september 2020. In verband met het natte gebied en broedvogelseizoen is niet alle uitvoering gereed voor 30 juni 2021 en wordt het restant na de zomer 2021 uitgevoerd.	Geen aanvullende actie mogelijk, grond is in bezit, uitvoering kan niet verder versneld.

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	niet_tijdig	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Noord-Holland	86	Schoorlse Duinen	0045 ontbossen (H2130A, H2130B, H2140A, H2140B, H2150, H2190A, H2190C)	aanvullend beheer	50	In de omgeving is veel weerstand tegen het uitvoeren van maatregelen. Hierdoor zal de gemeente waarschijnlijk niet bereid zijn voor alle maatregelen een vergunning af te geven. Het heetste hangijzer is de kap van bos/bomen. Hierover hebben we nu afspraken gemaakt maar het is waarschijnlijk niet haalbaar nog aanvullende maatregelen te nemen.	NA	In overleg met de gemeente en andere partijen in de omgeving bekijken wat de mogelijkheden zijn.
Provincie Zeeland	116	Kop van Schouwen	1031 Herinrichting t.b.v. hydrologische maatregelen terreinen Watergat/Oosterenban, plaggen op basis van nog uit te voeren hydrologisch onderzoek (H2130B)	Eenvoudige inrichting	100	Het type maatregel en het grote aantal betrokkenen (particulieren) maken dat er veel tijd nodig is voor een zorgvuldig planvormingstraject (bereiken overeenstemming). Het begrijpen en doorgronden van de maatregel kost extra inspanning.		Een zorgvuldig planvormingsproces moet voorkomen dat in een later stadium $\hat{A} \odot \hat{A} \odot n$ of meerdere betrokken grondeigenaren afhaken. De inrichting wordt opgenomen in de programmering '21-'26.
Provincie Zeeland	116	Kop van Schouwen	1547 Herinrichting t.b.v. hydrologische maatregelen terreinen Watergat/Oosterenban, plaggen op basis van nog uit te voeren hydrologisch onderzoek (H2190C)	Eenvoudige inrichting	100	Meer tijd nodig voor overeenstemming betrokken particuliere grondeigenaren.		Zorgvuldig planvormingsproces. De inrichting wordt opgenomen in de programmering '21-'26.
Provincie Zeeland	116	Kop van Schouwen	2436 Herinrichting t.b.v. hydrologische maatregelen terreinen Watergat/Oosterenban, plaggen op basis van nog uit te voeren hydrologisch onderzoek (H6410)	Eenvoudige inrichting	100	Meer tijd nodig voor overeenstemming betrokken particuliere grondeigenaren.		Zorgvuldig planvormingsproces. De inrichting wordt opgenomen in de programmering '21-'26.
Provincie Zeeland	117	Manteling van Walcheren	0035 Uitbreiding begrazing door eenmalig plaatsen rasters en hekken (uitvoering tesamen met project Papierenzolder). (H2190Aom, H2190B, H2190C, H2130B)	Eenvoudige inrichting	50	De deel van deze maatregel hangt samen met het dempen van een kanaal. Voor de acceptatie en voorbereiding van deze damping is, mede gezien het grote aantal uitgevoerde projecten in de afgelopen jaren in een relatief klein gebied, meer tijd nodig. Uitvoering in 2e beheerplanperiode.		De maatregel wordt opgenomen in de programmering 2021-2026.
Provincie Zeeland	117	Manteling van Walcheren	0355 Kwaliteitsverbetering landgoederen (H2180A)	Eenvoudige inrichting	50	Meer tijd nodig voor overeenstemming onder betrokken particuliere landgoedeigenaren.		Een zorgvuldig planvormingsproces om later afhaken te voorkomen. Een deel van de inrichting wordt opgenomen in de programmering '21-'26.
Provincie Noord-Brabant	128	Brabantse Wal	0557 Branden (fall back) (H2330)	aanvullend beheer	100	Dit is een fail-back maatregel die nog uitgevoerd gaat worden. Geen noodzaak toe.	NA	geen noodzaak
Provincie Noord-Brabant	129	Ulvenhoutse Bos	0480 ophogen broekloop (H9160A, H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond	Voor 2 percelen is waarschijnlijk onteigening nodig. In dat geval kan een deel van de Broekloop pas later dan 1-7-2021 worden ingericht (fase 2).	Een groot deel van de benodigde gronden is wel al beschikbaar. Fase 1 van hydrologisch herstel wordt daarom in 2020 al gestart. Bovendien is een groot deel van de maatregelen in bestaande natuur al uitgevoerd.
Provincie Noord-Brabant	135	Kempenland-West	0684 Inundatie met beekwater (H6410)	Eenvoudige inrichting	100	Onderzoek RHDHV heeft plaatsgevonden, maatregel wordt in 1e periode niet toegepast omdat de kwaliteit van het beekwater onvoldoende is.		Er is tijdelijk een pomp op zonne-energie geplaatst om regenwater dat achter de kade blijft staan weg te pompen.
Provincie Noord-Brabant	139	Deurnsche Peel & Mariapeel	0597 D-H. Uitvoering van GGOR Nieuw Limburgs Peil (M.139/140-9) (H7110A, H7120ah)	Complexe inrichtings-projecten	100	Uitvoering	PM. toelichting provincie Limburg volgt nog	PM. toelichting provincie Limburg volgt nog
Provincie Noord-Brabant	139	Deurnsche Peel & Mariapeel	2381 G. Uitvoering van GGOR Deurnsche Peel (versie 21-2-2011)* (H7120) voor zover niet opgenomen in de LIFE-aanvraag (M.139/140-9) (H7120ah)	Complexe inrichtings-projecten	100	Beschikbaar krijgen van grond	Uitvoering kan starten als PIP/Projectplan Waterwet onherroepelijk is. PIP/PPWW is in december 2018 vastgesteld, maar RvS behandeling van beroepen lijkt nu op zijn vroegst eind 2020 geagendeerd te worden. Koninklijk Besluit onteigening is gereed, publicatie april 2020. De onteigeningsprocedure wacht ook op de uitspraak van de RvS (mrt 2021) voordat het laatste bod gedaan kan worden.	Stuurgroep heeft besloten te starten met uitvoering als PIP/PPWW onherroepelijk is. Ondertussen wordt volop ingezet op grondverwerving, zodat aantal onteigeningen mogelijk tot minimum teruggebracht kan worden. Voorbereiding van de uitvoering loopt volop, zodat de uitvoering zo snel mogelijk kan starten als het PIP/PPWW onherroepelijk is.
Provincie Noord-Brabant	140	Groote Peel	2920 D-H. Uitvoering van GGOR Nieuw Limburgs Peil (M.139/140-9) (H7110A, H7120ah)	Complexe inrichtings-projecten	100	Uitvoering	PM Toelichting provincie Limburg volgt nog	Opdrachtverlening aannemer voor zomer 2020 gereed.
Provincie Limburg	148	Swalmdal	0166 I Terugdringen riooloverstorten (H91E0C),0636 H Afkoppelen riooloverstorten (H91E0C)	Complexe inrichtings-projecten	100	Uitvoering	Onduidelijkheid over trekker	PM Toelichting provincie Limburg volgt nog
Provincie Limburg	153	Bunder- en Elsloo	2949 M.153-9 Proef herintroductie hakhoutbeheer (H9160B)	aanvullend beheer	100	Deze maatregel moet 1x per acht jaar uitgevoerd worden en kan ook pas uitgevoerd worden na onderzoek	NA	trekker was niet duidelijk maar wordt nu uitgevoerd door de gemeente
Provincie Limburg	157	Geuldal	0172 H aanpak te diepe insnijding waterlopen (H7230)	Eenvoudige inrichting	100	Aanpak is afhankelijk van lopend onderzoek		Onderzoek uitvoeren

(continued)

ver. BO	nr	naam	maatregel	type	niet _ tijdig	knelpunten	toelichting	oplossingsrichting
Provincie Limburg	161	Noorbeemden & Hoogbos	0299 Bi Invoeren hakhoutbeheer (of middenbosbeheer) in eiken-haagbeukenbos (H9160B)	aanvullend beheer	20	Maatregel loopt door tot 1-1-2026.	NA	Geen verdere acties nodig.

Bijlage 7 overzicht Complexe inrichtingsprojecten 2019

In deze bijlage staat informatie en een overzicht van de planning van de complexe inrichtingsprojecten. Deze zijn gegroepeerd per bevoegd bestuursorgaan en PAS-gebied.

In tabel 1 staan de bevoegde bestuursorganen met complexe inrichtingsprojecten binnen de PAS-gebieden.

Tabel 1: Bevoegde bestuursorganen met complexe inrichtingsprojecten

verantwoordelijk _bestuursorgaan	aantal
Provincie Drenthe	10
Provincie Friesland	5
Provincie Gelderland	12
Provincie Limburg	15
Provincie Noord-Brabant	14
Provincie Overijssel	5
Provincie Utrecht	3

Provincie Drenthe

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Drenthe:

PAS-gebied	aantal
23 Fochteloërveen	1
25 Drentsche Aa-gebied	3
30 Dwingelderveld	1
32 Mantingerzand	4
33 Bargerveen	1

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 23 Fochteloërveen

herstelmaatregelID: 562

herstelmaatregel:

-0562 Realisatie 7 blokken (50 procent in 1e beheerplanperiode) (H7110A, H7120ah)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

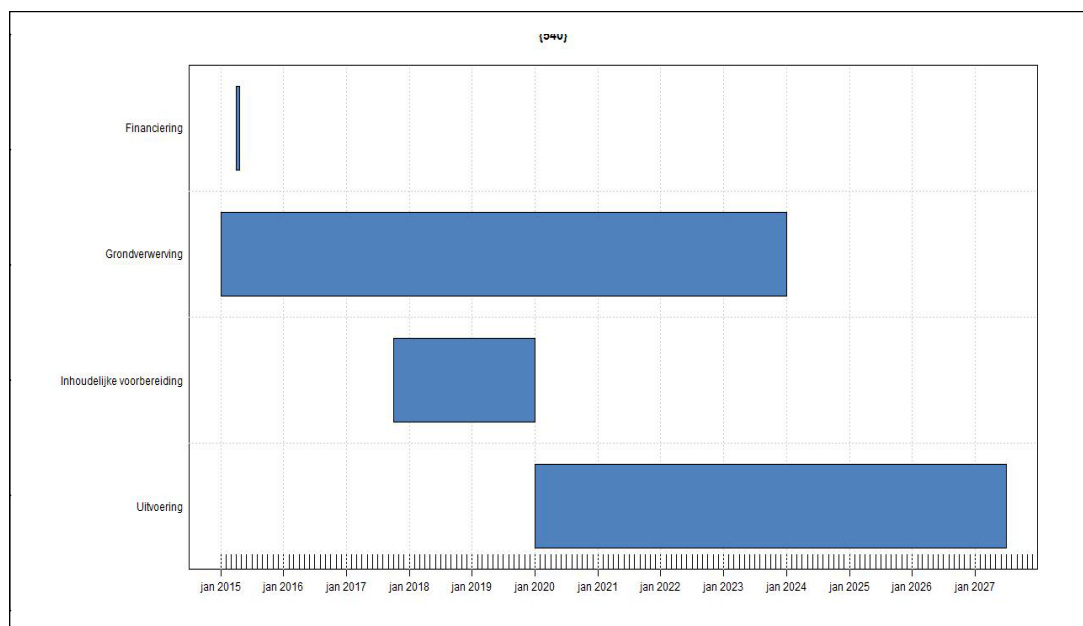
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 25 Drentsche Aa-gebied

herstelmaatregelID: 540

herstelmaatregel:

-0540 sloten/greppels dempen/kleine hydrologische ingrepen (H3160, H4010A, H6230, H6410, H7140A, H91D0, H91E0C)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

Knelpunt: Beschikbaar krijgen van grond; Inhoudelijke voorbereiding

omschrijving: Gronden zijn niet beschikbaar en maatregelen was niet hoog prioritair.

oplossing: Planning per deelgebied opstellen

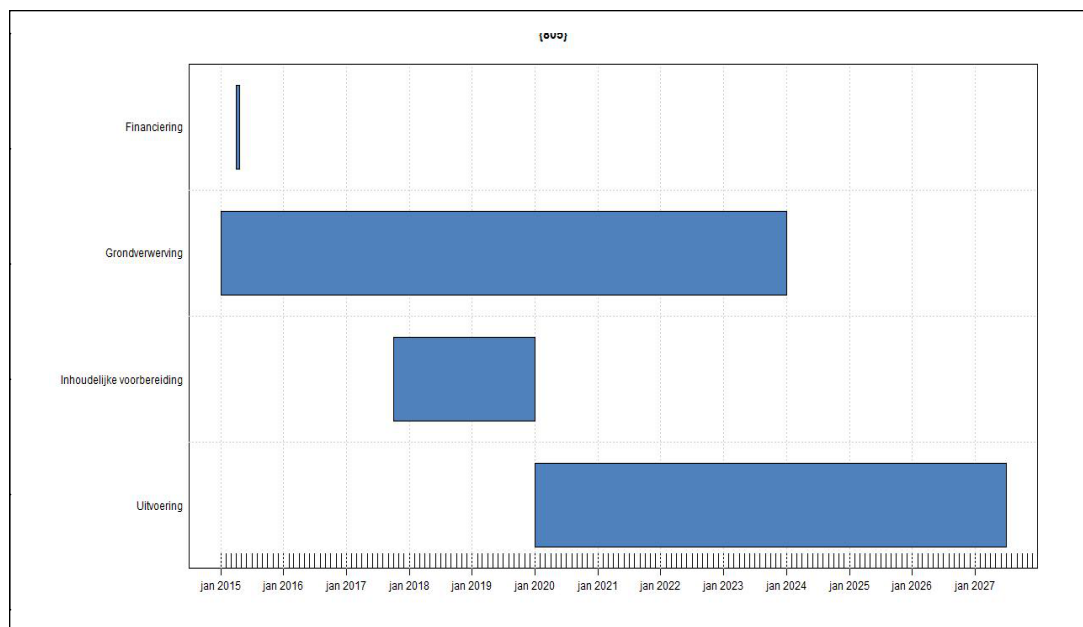
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 25 Drentsche Aa-gebied

herstelmaatregelID: 805

herstelmaatregel:

-0805 beekpeil verhogen & bedding verondiepen (H4010A, H6230, H6410, H7140A, H91E0C)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

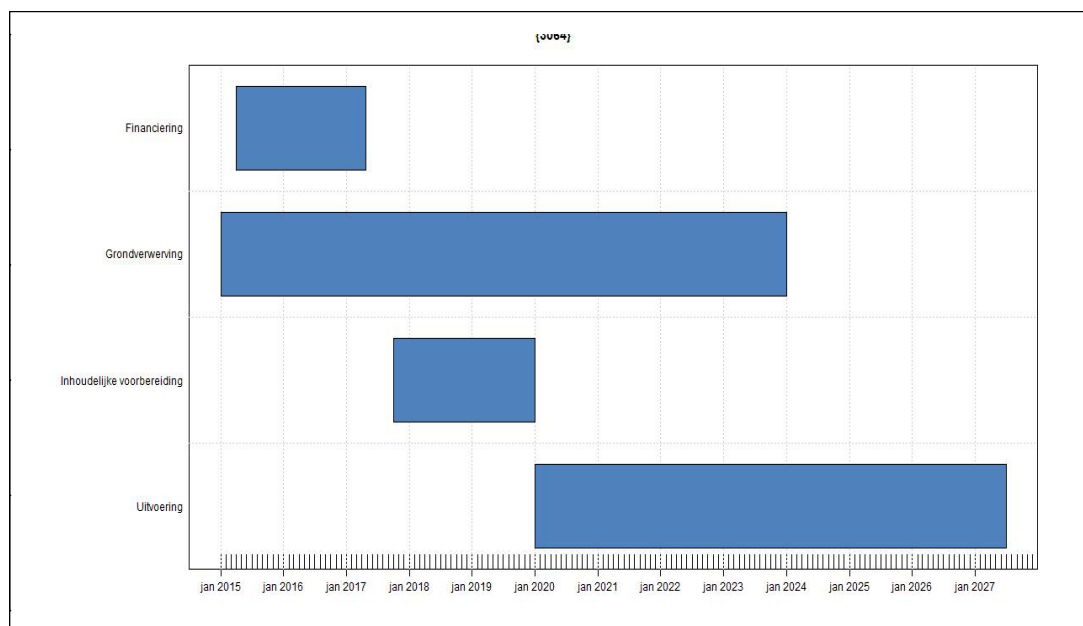
Knelpunt: Inhoudelijke voorbereiding

omschrijving: Prioriteit van maatregel.

oplossing: Overleg met waterschap

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe**PAS-gebied:** 25 Drentsche Aa-gebied**herstelmaatregelID:** 3064**herstelmaatregel:**

-3064 onderleiders aanleggen & sloten dempen (H3160, H4010A, H6230, H6410, H7140A, H91D0, H91E0C)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Beschikbaar krijgen van grond; Inhoudelijke voorbereiding**omschrijving:** Gronden niet beschikbaar en maatregelen was laag prioritair**oplossing:** Er wordt een planning opgesteld

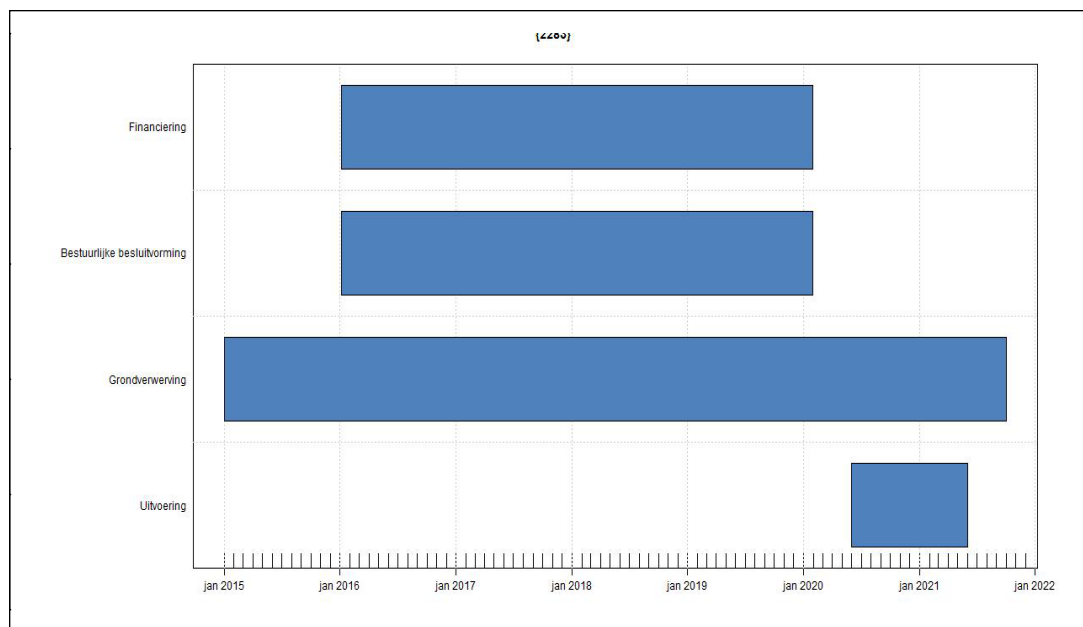
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 30 Dwingelderveld

herstelmaatregelID: 2283

herstelmaatregel:

-2283 Inrichting Spier-Moraine (H3130, H3160, H4010A, H7110B, H7120, H7150)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

Knelpunt: Beschikbaar krijgen van grond

omschrijving: Op vrijwillige basis worden gronden niet verkregen

oplossing: Vrijwillige medewerking is de basis.

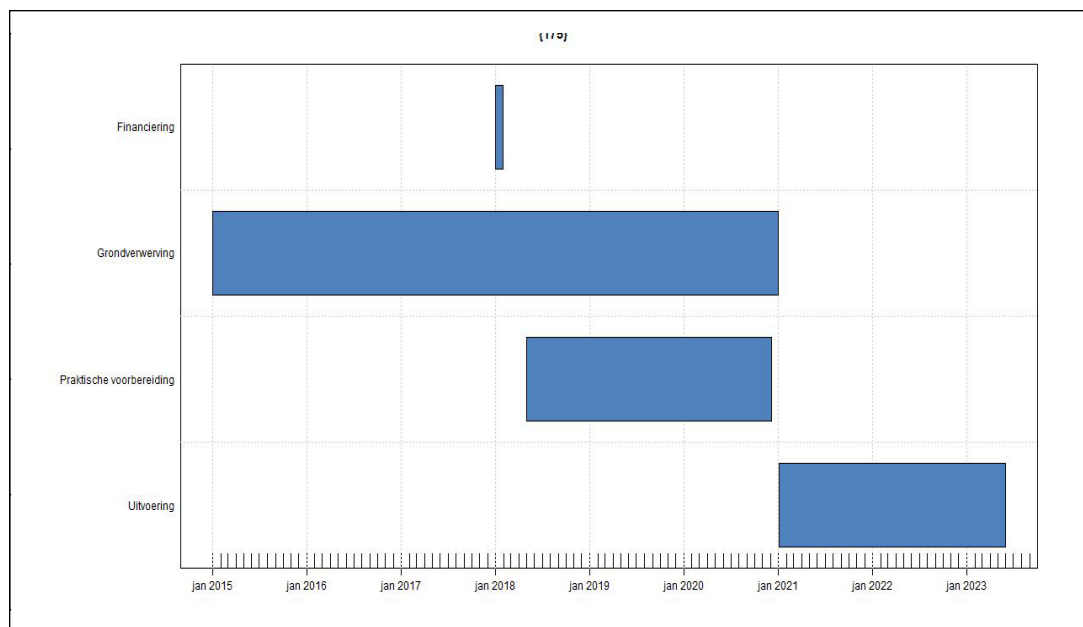
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 32 Mantingerzand

herstelmaatregelID: 175

herstelmaatregel:

-0175 invloed ontwatering noordelijke Middenraai (H3160, H4010A)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

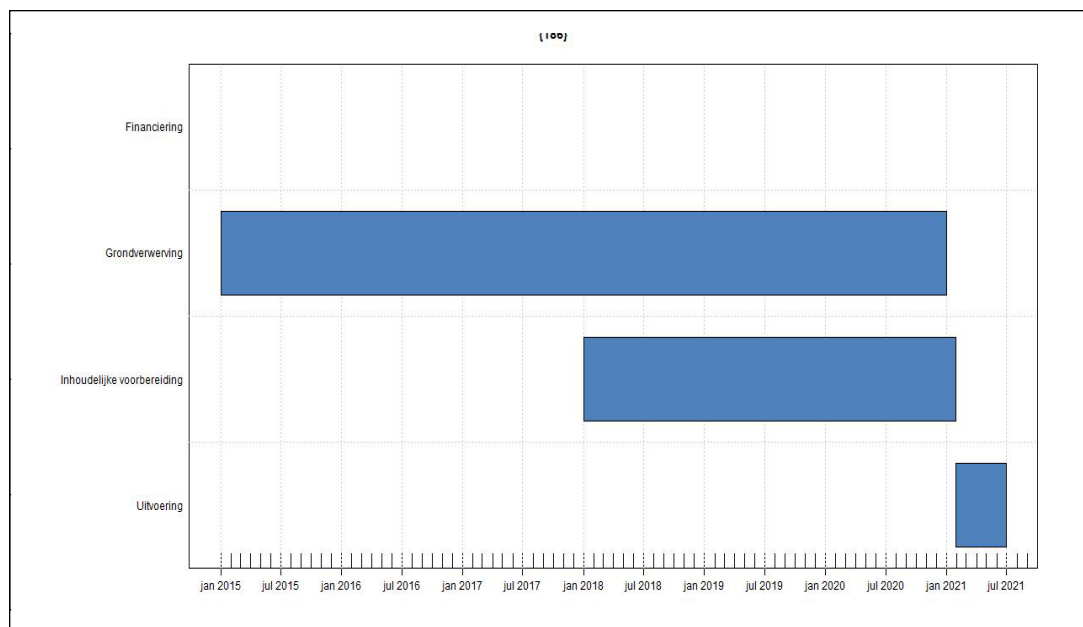
Knelpunt: Beschikbaar krijgen van grond

omschrijving: Geen van de grondeigenaren wil iets. Ruilgrond is daarnaast in dit gebied niet voorhanden.

oplossing: Doorgaan op basis van vrijwillige medewerking.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe**PAS-gebied:** 32 Mantingerzand**herstelmaatregelID:** 186**herstelmaatregel:**

-0186 Dempen sloten en greppels (H3160, H4010A)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Inhoudelijke voorbereiding**omschrijving:** Interne afstemming.**oplossing:** Nieuwe planning.

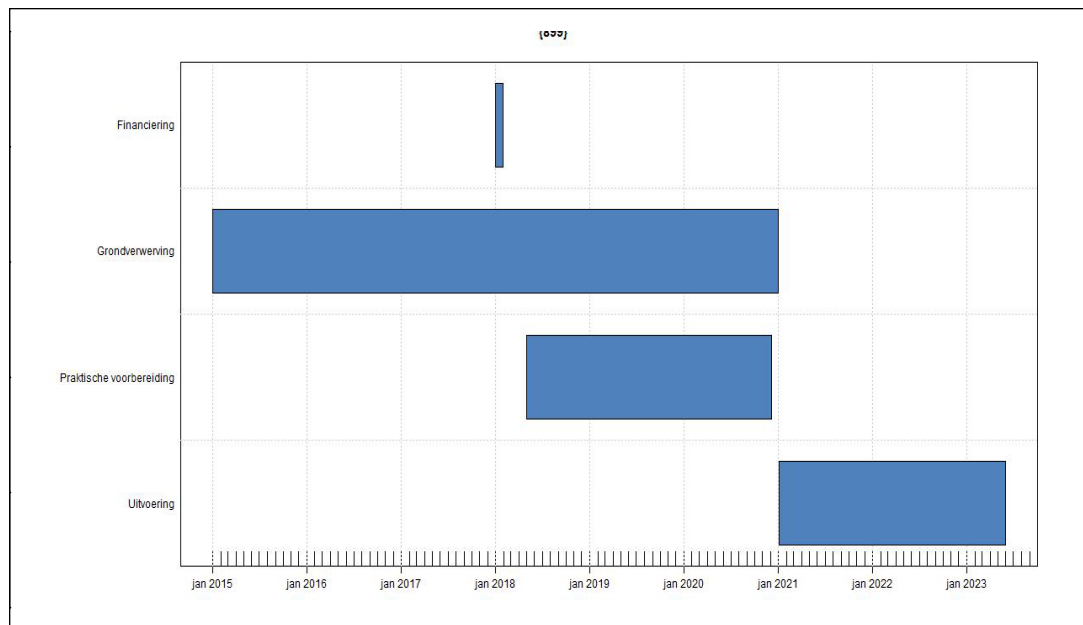
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 32 Mantingerzand

herstelmaatregelID: 899

herstelmaatregel:

-0899 gebied Middenraai-Mantingerzand t.b.v. herstel waterhuishouding (H3160, H4010A)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

Knelpunt: Praktische voorbereiding

omschrijving: Interne afstemming.

oplossing: Planning aangepast.

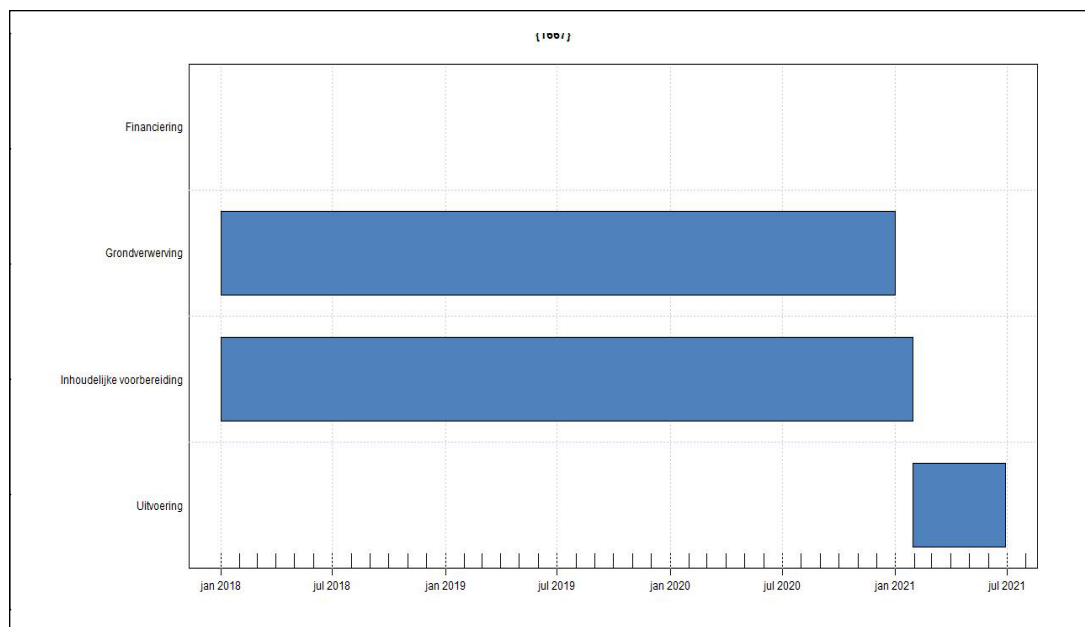
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe

PAS-gebied: 32 Mantingerzand

herstelmaatregelID: 1667

herstelmaatregel:

-1667 Plaatsen stuwen (H3160, H4010A)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

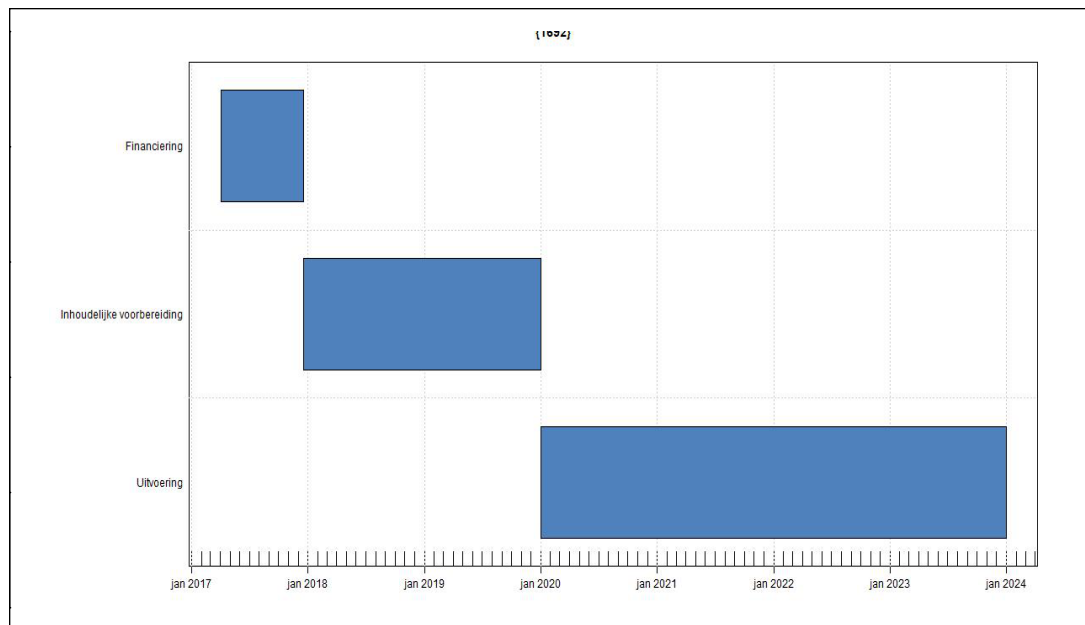
Knelpunt: Inhoudelijke voorbereiding

omschrijving: Interne afstemming

oplossing: Planning is aangepast

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Drenthe**PAS-gebied:** 33 Bargerveen**herstelmaatregelID:** 1692**herstelmaatregel:**

-1692 Verwerving en inrichting bufferzones, inclusief kades (H6230vka, H7120ah)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

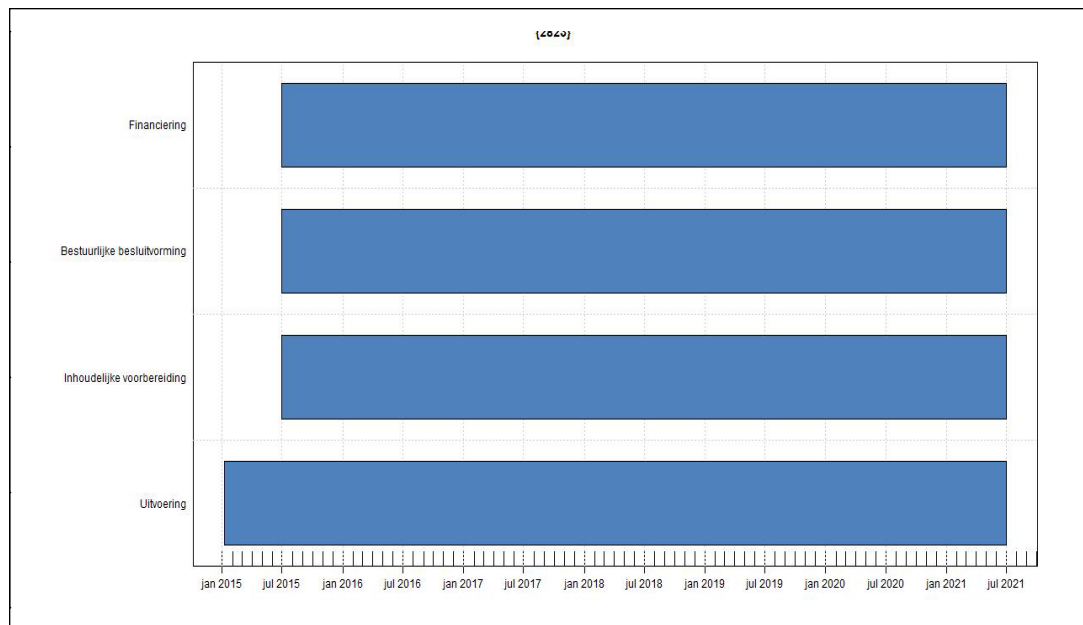
Provincie Friesland

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Friesland:

PAS-gebied	aantal
15 Van Oordt's Mersken	1
18 Rottige Meenthe & Brandemeer	1
4 Duinen Terschelling	1
5 Duinen Ameland	1
6 Duinen Schiermonnikoog	1

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Friesland**PAS-gebied:** 15 Van Oordt's Mersken**herstelmaatregelID:** 977**herstelmaatregel:**

-0977 inrichting Dulf/Janssenstichting (H6230vka, H6410)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Beschikbaar krijgen van grond**omschrijving:** Op dit moment wordt geprobeerd om de gronden beschikbaar te krijgen voor realisatie van de N2000-doelstellingen. Echter dit is afhankelijk van de medewerking van de particuliere eigenaren en de pachters.**oplossing:** Er is goed overleg met de betrokken partijen. Daarnaast wordt onderzocht of op een alternatieve locatie, die wel beschikbaar is, een deel van de N2000-doelen gerealiseerd kunnen worden

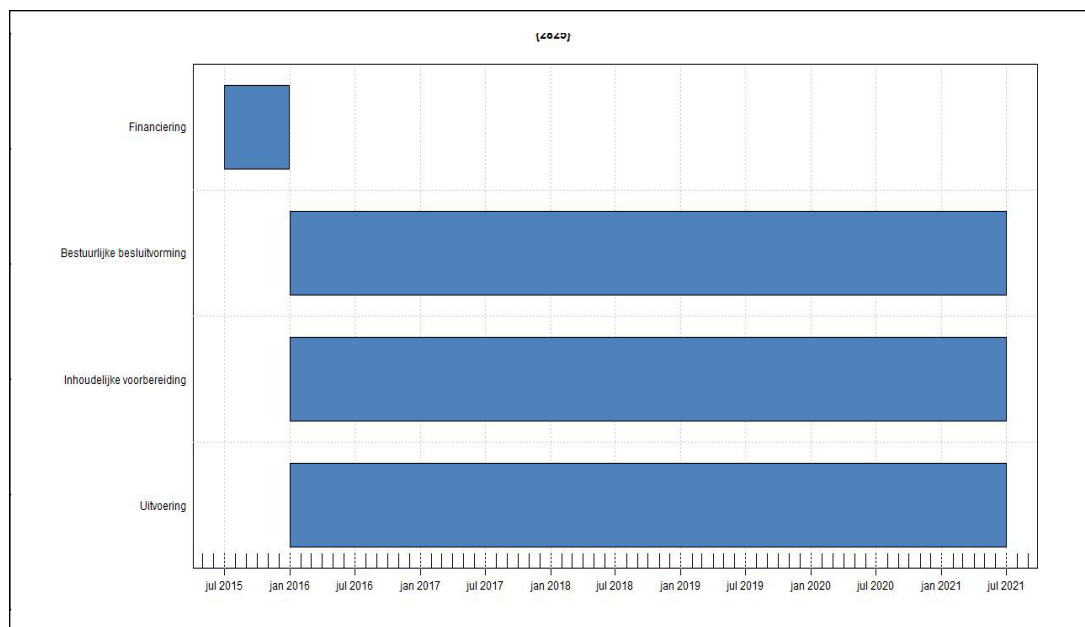
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Friesland

PAS-gebied: 18 Rottige Meenthe Brandemeer

herstelmaatregelID: 92

herstelmaatregel:

-0092 aanpassen oppervlaktewatersysteem (intern) (H6410, H7140A, H7140B)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

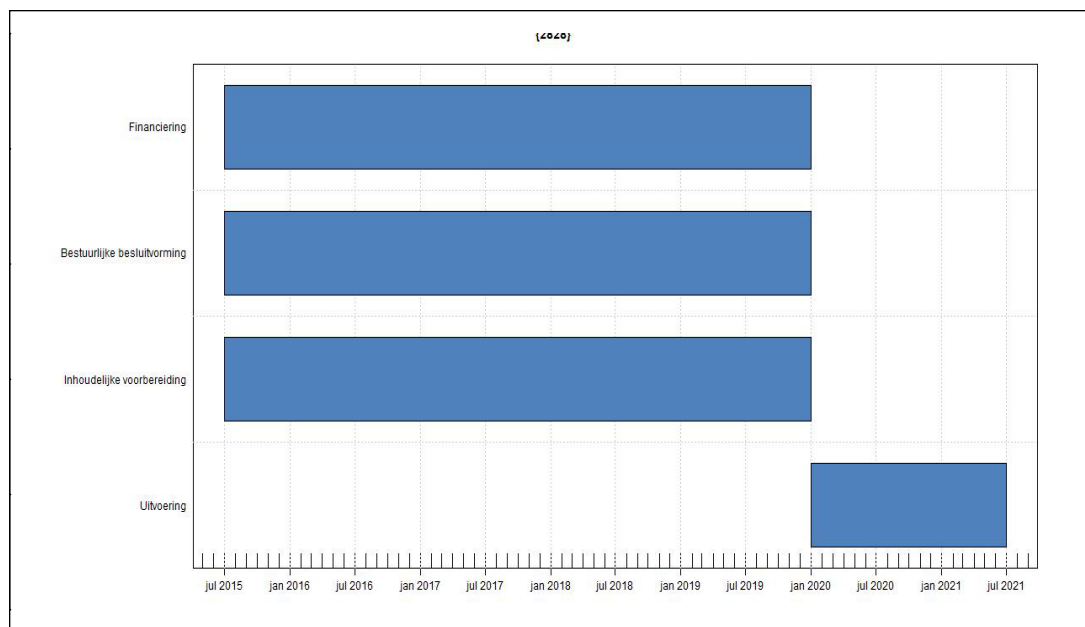
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Friesland

PAS-gebied: 4 Duinen Terschelling

herstelmaatregelID: 2823

herstelmaatregel:

-2823 Grondverwerving (H6230, H6410)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

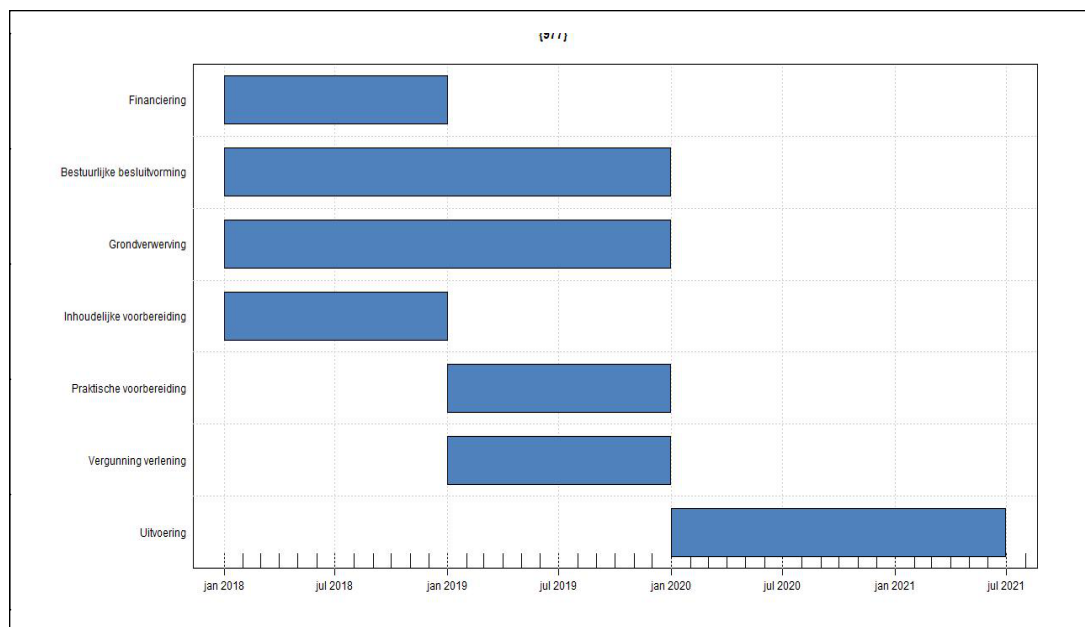
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Friesland

PAS-gebied: 5 Duinen Ameland

herstelmaatregelID: 2825

herstelmaatregel:

-2825 grondvererving bufferzones (H2130C, H2140A, H2190C, H6230)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

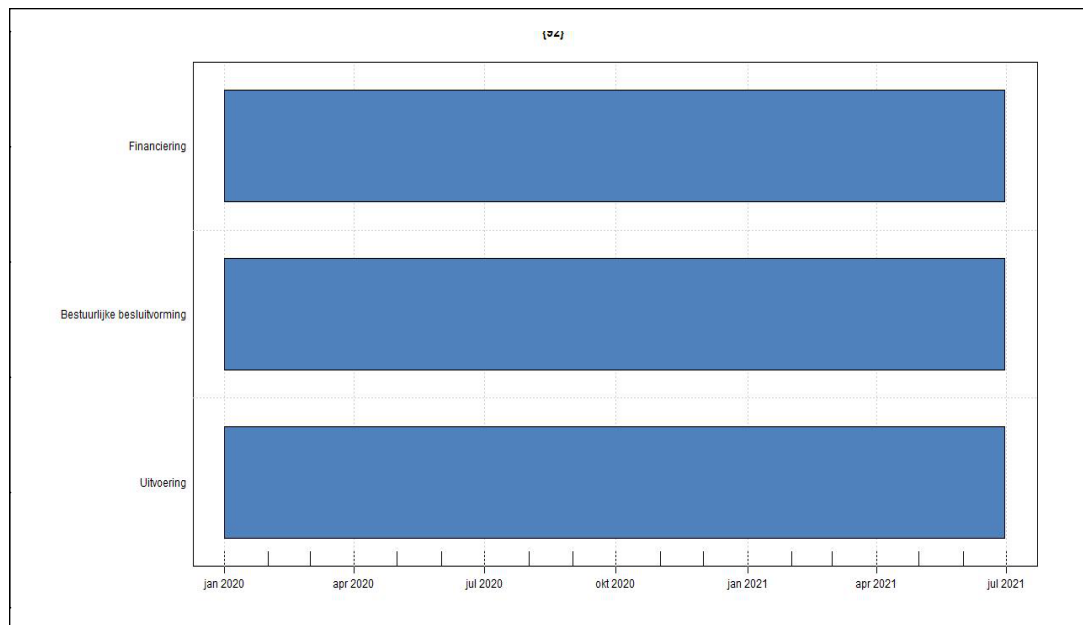
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Friesland

PAS-gebied: 6 Duinen Schiermonnikoog

herstelmaatregelID: 2828

herstelmaatregel:

-2828 Grondverwerving (H2130C, H2190B, H2190C, H6410)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

Provincie Gelderland

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Gelderland:

PAS-gebied	aantal
60 Stelkampsveld	3
61 Korenburgerveen	2
62 Willinks Weust	4
65 Binnenveld	1
69 De Bruuk	1
70 Lingegebied & Diefdijk-Zuid	1

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland

PAS-gebied: 60 Stelkampsveld

herstelmaatregelID: 1283

herstelmaatregel:

-1283 m5 stopzetten/sterk verminderen bemesting (omvormen intensief agrarisch gebruik naar extensieve graanakkerteelt) (H3130, H4010A, H6230vka, H6410, H7230, H91E0C)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

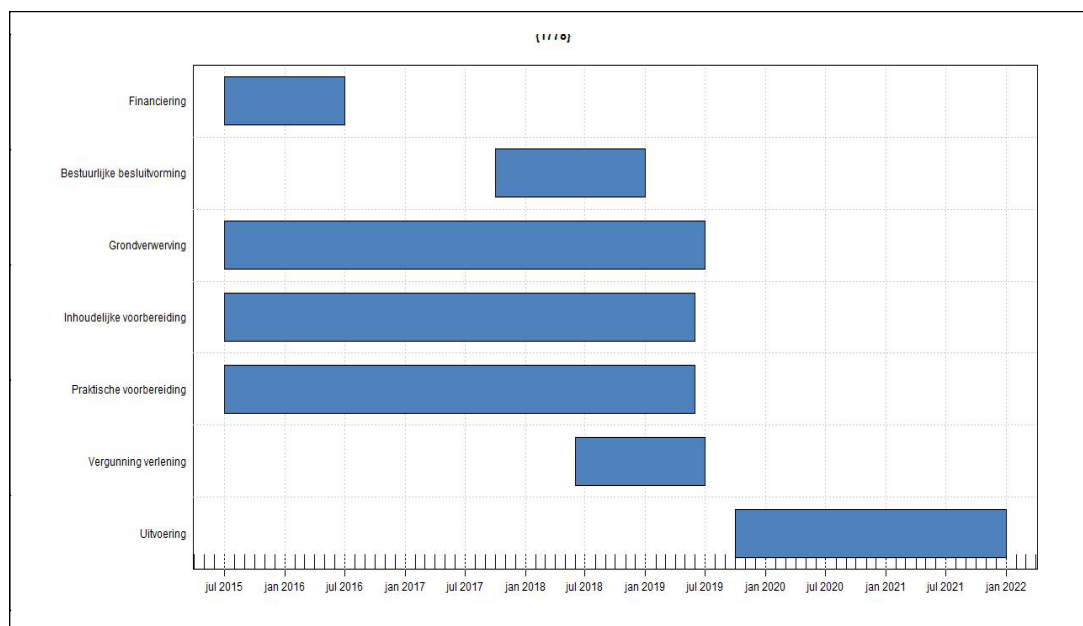
Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 60 Stelkampsveld**herstelmaatregelID:** 1778**herstelmaatregel:**

-1778 m4 omvormen bos (geheel of gedeeltelijk) naar schraalland en heide (H4010A, H4030, H6230vka, H6410, H7150)

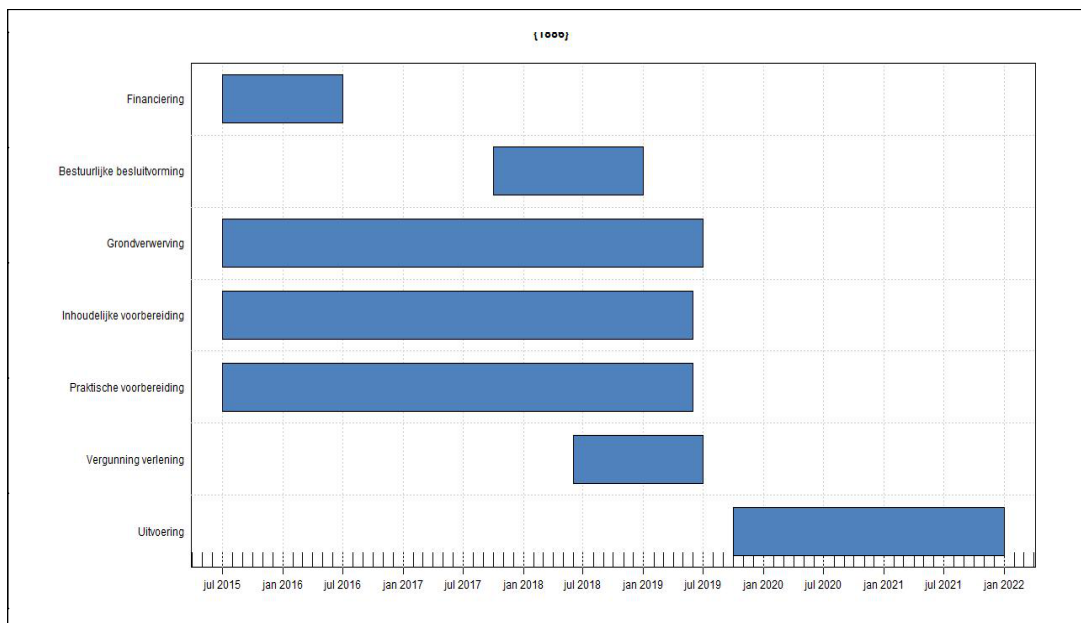
Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Uitvoering

omschrijving: Uitvoering is gestart in najaar 2019, echter het werk is stilgelegd in verband met protesten tegen het kappen van bos. Inmiddels is dit opgelost en kan het verwijderen van bos na de zomer van 2020 plaatsvinden, het afgraven van de percelen vindt plaats in 2021, uitvoering is gereed eind 2021.

oplossing: Geen aanvullende actie mogelijk, knelpunten zijn inmiddels opgelost en de uitvoering gestart versnelling niet mogelijk.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 60 Stelkampsveld**herstelmaatregelID:** 1886**herstelmaatregel:**

-1886 m3 omvormen agrarische gronden en nog niet kwalificerende natuurgraslanden naar schraalland, heiden en daarnaast lokaal broekbos en venvegetaties (H3130, H4010A, H4030, H6230vka, H6410, H7150, H7230, H91E0C)

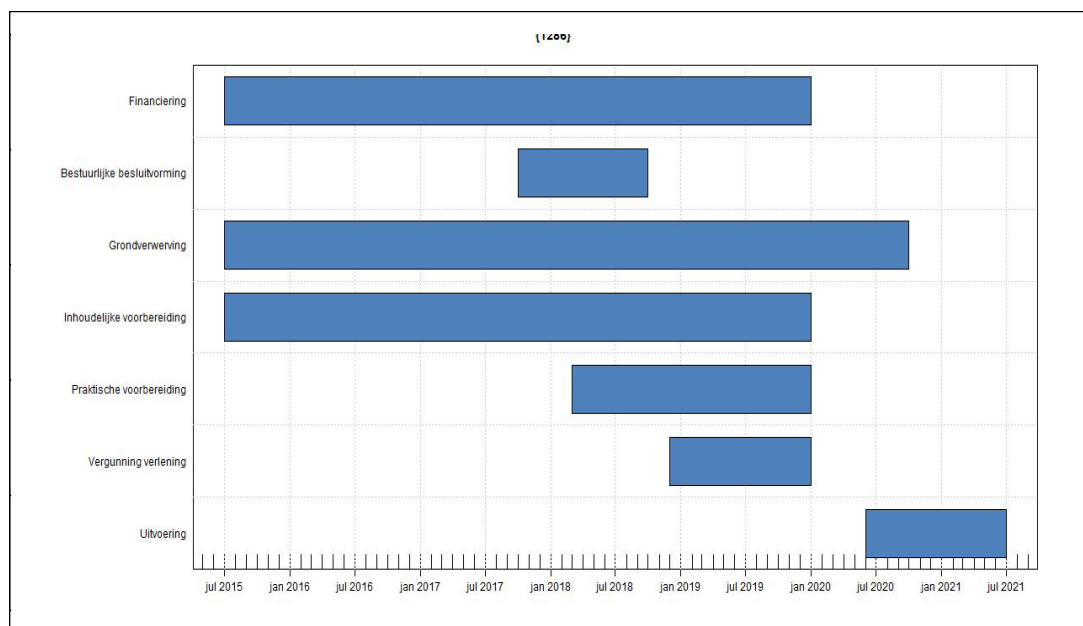
Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Bestuurlijke besluitvorming; Vergunningverlening

omschrijving: Knelpunten zijn vertraging door Pfas (extra onderzoek) en vertraging in start projectplan waterwet, omdat het sluiten van overeenkomsten met partijen voorafgaand aan het starten procedure langer heeft geduurd. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.

oplossing: Geen aanvullende actie mogelijk, knelpunten zijn inmiddels opgelost. Procedure projectplan waterwet wordt voorjaar 2020 gestart, waarna uitvoering eind 2020 kan starten. Uitvoering is gereed eind 2021.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 61 Korenburgerveen**herstelmaatregelID:** 1286**herstelmaatregel:**

-1286 M1B1: Dempen van de Parallelsloot en inrichten percelen in lijn met GGOR scenario L8a (hydrologisch herstel) (H3130, H6230, H6410, H7140A, H7210, H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland

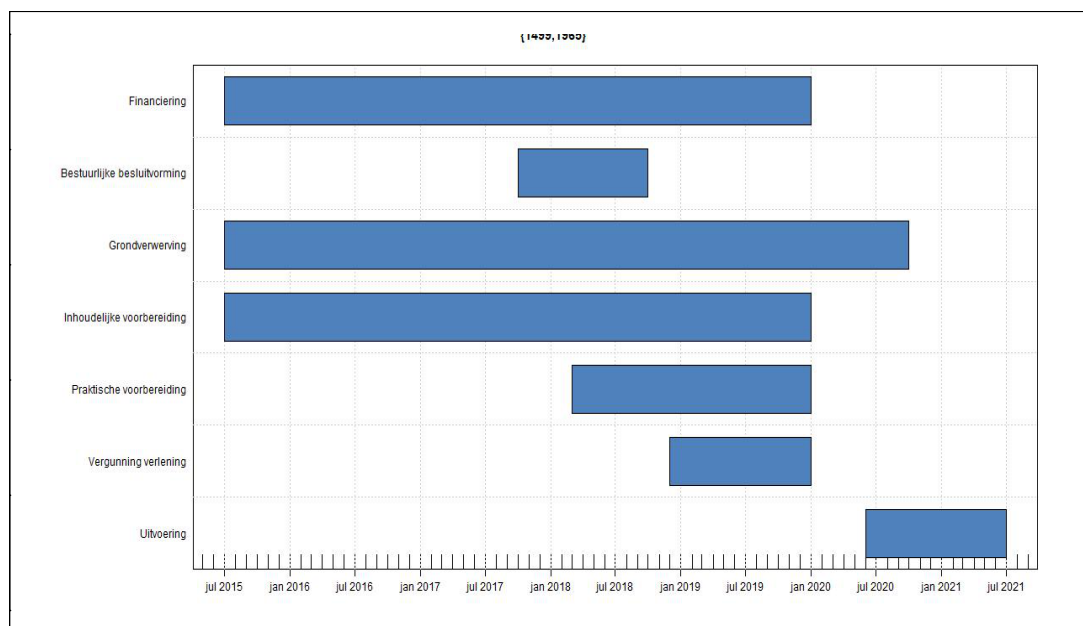
PAS-gebied: 61 Korenburgerveen

herstelmaatregelID: 1499, 1965

herstelmaatregel:

-1499 M1A: Gedeeltelijk dempen van de Schaarsbeek & inrichting percelen tussen Schaarsbeek en Parallelsloot (hydrologisch herstel) (H3130, H6230, H6410, H7140A, H7210, H91E0C)

-1965 M1E: Beeindigen onderbemaling enclave Kooiveldweg-zuid (H3130, H6230, H6410, H7140A)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

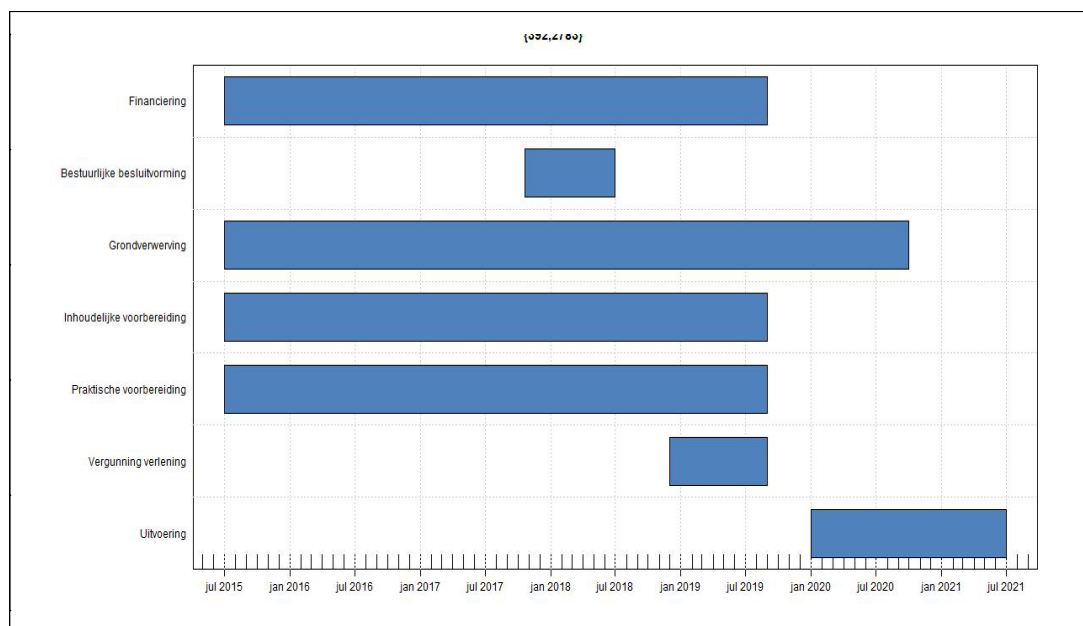
omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 62 Willinks Weust**herstelmaatregelID:** 392, 2783**herstelmaatregel:**

-0392 m1b Hydrologisch herstel: omvormen landbouwgrond naar natuur (H6230vka, H6410)

-2783 m1b Hydrologisch herstel: voorkomen, beperken, compenseren van natschade (H6230vka, H6410, H9160A)

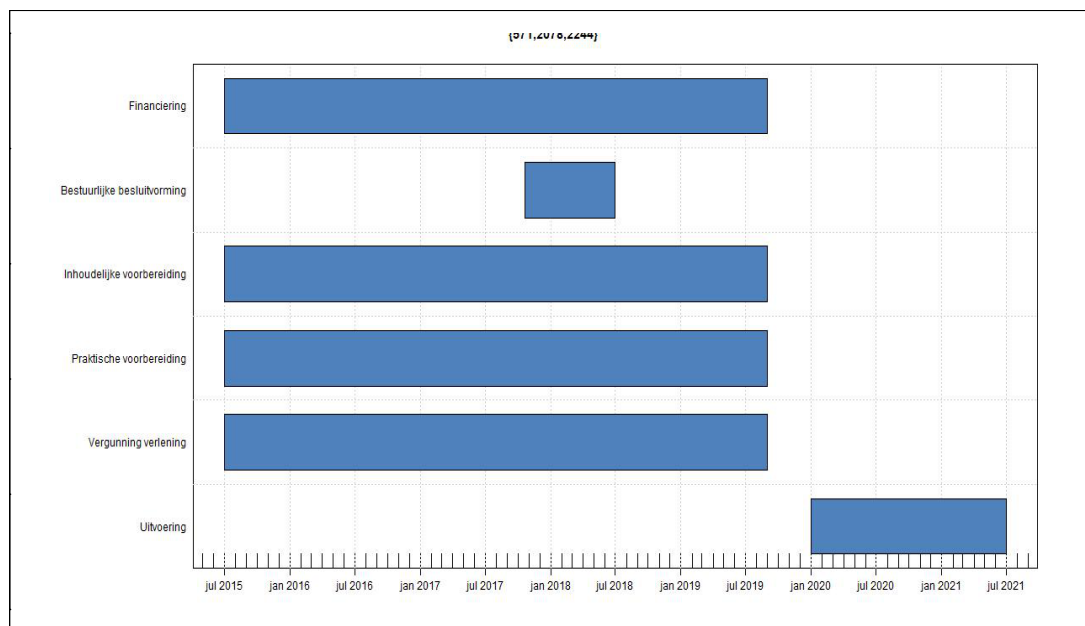
Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 62 Willinks Weust**herstelmaatregelID:** 571, 2078, 2244**herstelmaatregel:**

-0571 m6b Afgraven landbouwgrond (H6230vka, H6410)

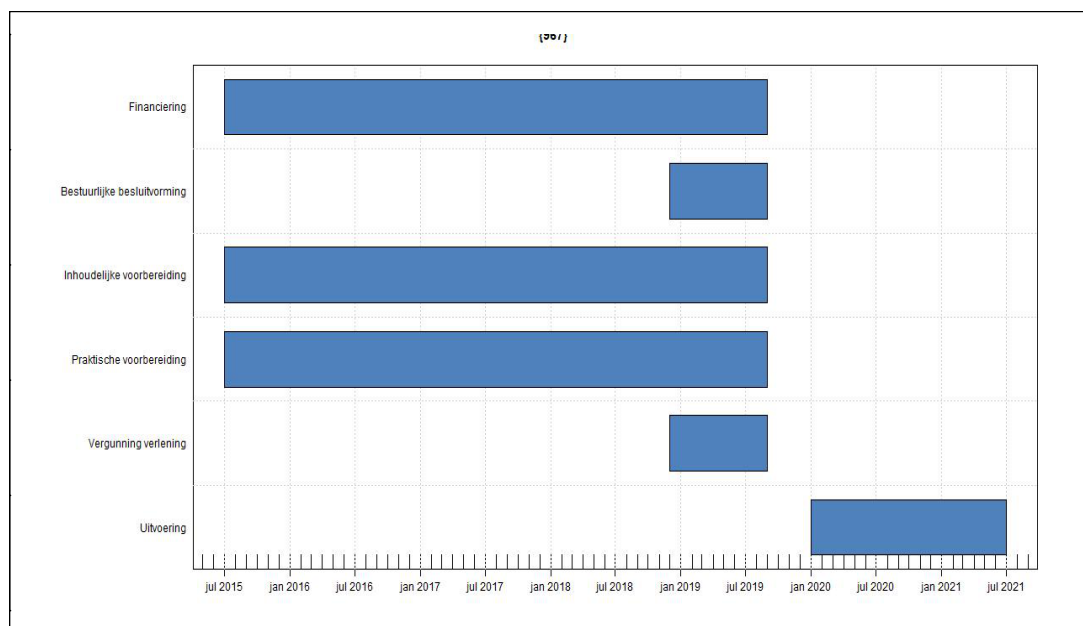
-2078 m5b Omvormen bos naar schraalland (H6230vka)

-2244 m6c Plaggen Witbolweide (H6230vka)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 62 Willinks Weust**herstelmaatregelID:** 967**herstelmaatregel:**

-0967 m1a Hydrologisch herstel door aanpassing ontwateringssysteem cf ggor-scenario 2 (H6230vka, H6410, H9160A)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

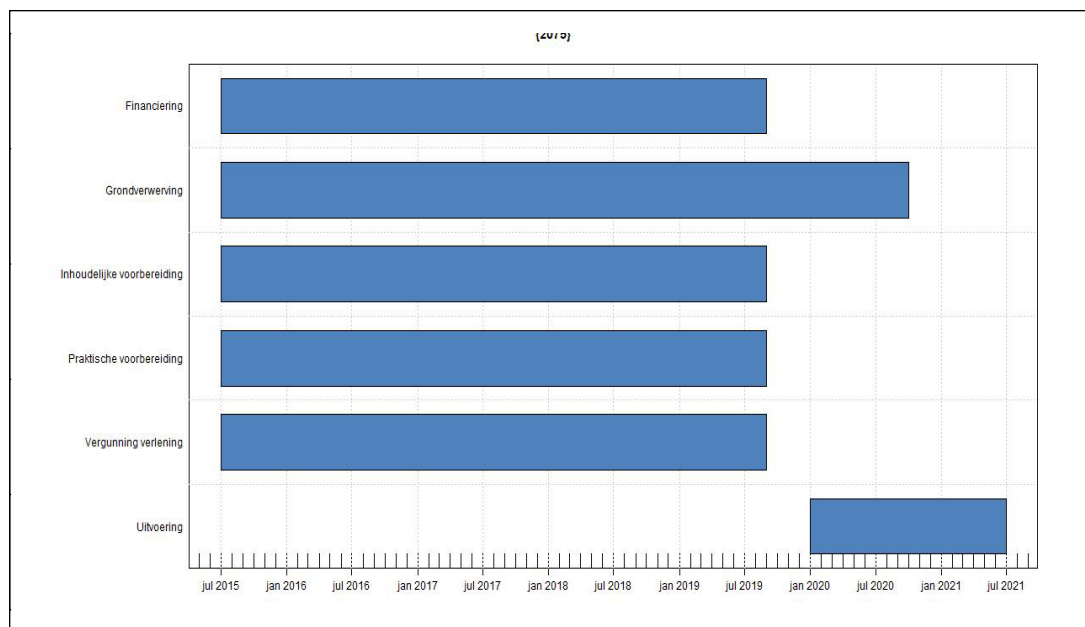
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland

PAS-gebied: 62 Willinks Weust

herstelmaatregelID: 2075

herstelmaatregel:

-2075 m6a Ontgronden (H6230vka, H6410)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland

PAS-gebied: 65 Binnenveld

herstelmaatregelID: 1308, 2327

herstelmaatregel:

-1308 verwerven landbouwgronden buiten N-2000 gebied (H6410)

-2327 verwerven landbouwgronden buiten N-2000 gebied (inclusief verwerving 1 bedrijf) (H7140A)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland**PAS-gebied:** 69 De Bruuk**herstelmaatregelID:** 25, 464, 1327, 1544, 2177**herstelmaatregel:**

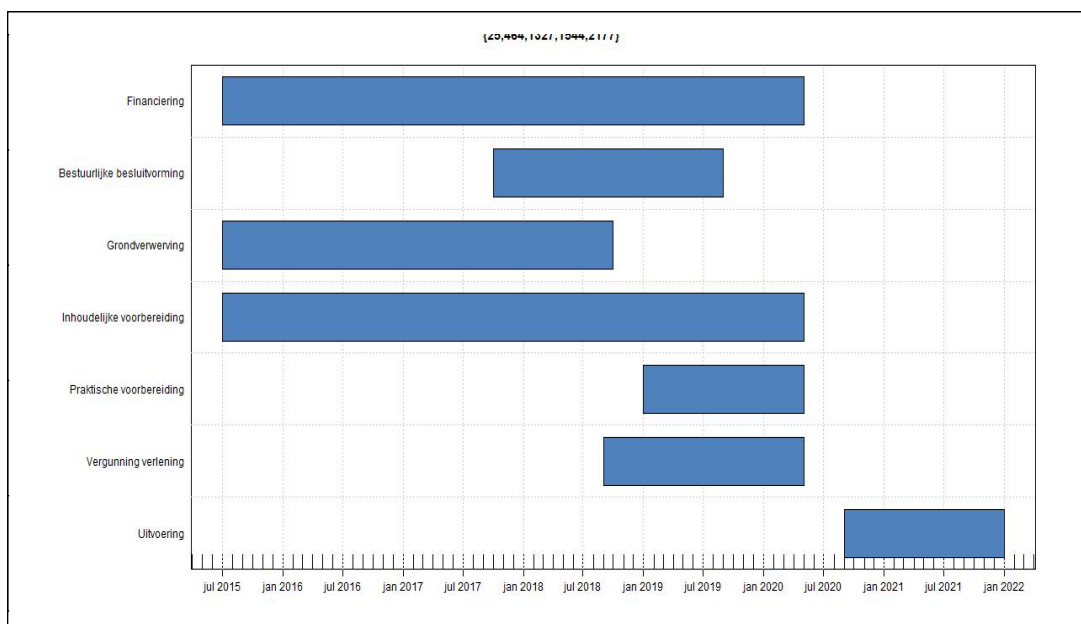
-0025 m4 peilverhoging Ashorstersloot ter hoogte van vuilstort (H6410)

-0464 m5b verondiepen, verbreden & belemen Ashorstersloot (bovenstrooms) (H6410)

-1327 m3 verondiepen, verbreden & belemen oostelijke leigraaf + verwijderen drainage naastliggende percelen (H6410)

-1544 m6 verondiepen, verbreden & belemen Ashorstersloot bij lage horst en plakse weg + verwijderen drainage naastgelegen percelen (H6410)

-2177 m5a verondiepen, verbreden & belemen Ashorstersloot + verwijderen drainage naastgelegen percelen (H6410)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Beschikbaar krijgen van grond;Uitvoering**omschrijving:** Grondverwerving in het gebied is vertraagd, inmiddels is alle benodigde grond in bezit. Uitvoering kan starten in september 2020. In verband met het natte gebied en broedvoelgeseizoen is niet alle uitvoering gereed voor 30 juni 2021 en wordt het restant na de zomer 2021 uitgevoerd.**oplossing:** Geen aanvullende actie mogelijk, grond is in bezit, uitvoering kan niet verder versneld.

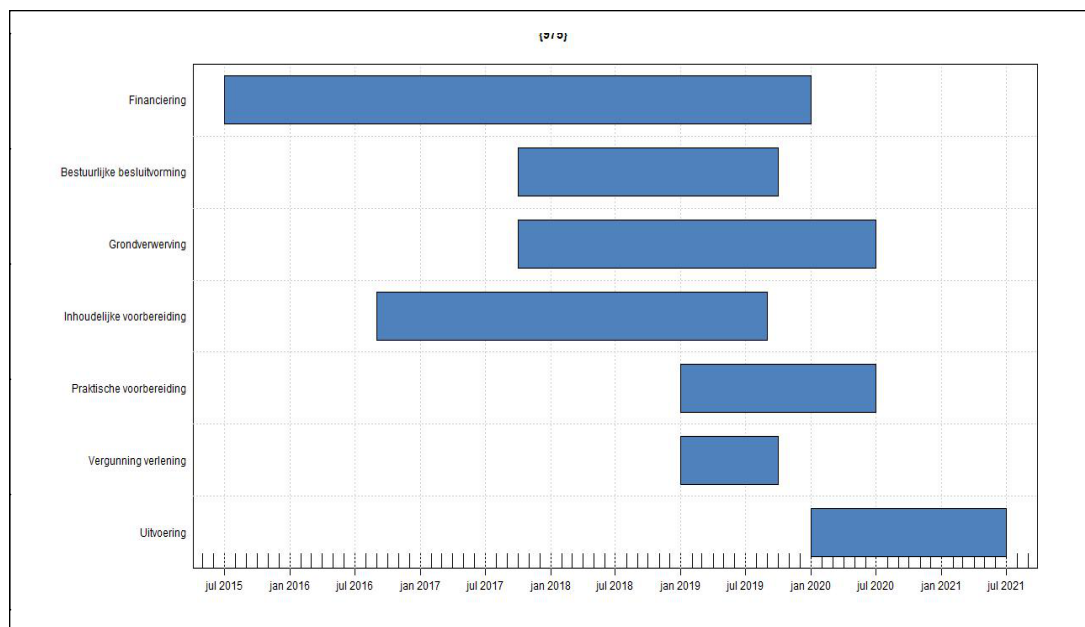
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Gelderland

PAS-gebied: 70 Lingegebied Diefdijk-Zuid

herstelmaatregelID: 975

herstelmaatregel:

-0975 m4. opheffen verdroging: aanleg en inrichting hydrologische bufferzone (H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

Provincie Limburg

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Limburg:

PAS-gebied	aantal
138 Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	1
142 Sint Jansberg	1
146 Sarsven en De Banen	1
147 Leudal	1
148 Swalmdal	2
150 Roerdal	1
153 Bunder- en Elslooërbos	1
154 Geleenbeekdal	1
156 Bemelerberg & Schiepersberg	1
157 Geuldal	1
158 Kunderberg	1
159 Sint Pietersberg & Jekerdal	1
161 Noorbeemden & Hoogbos	2

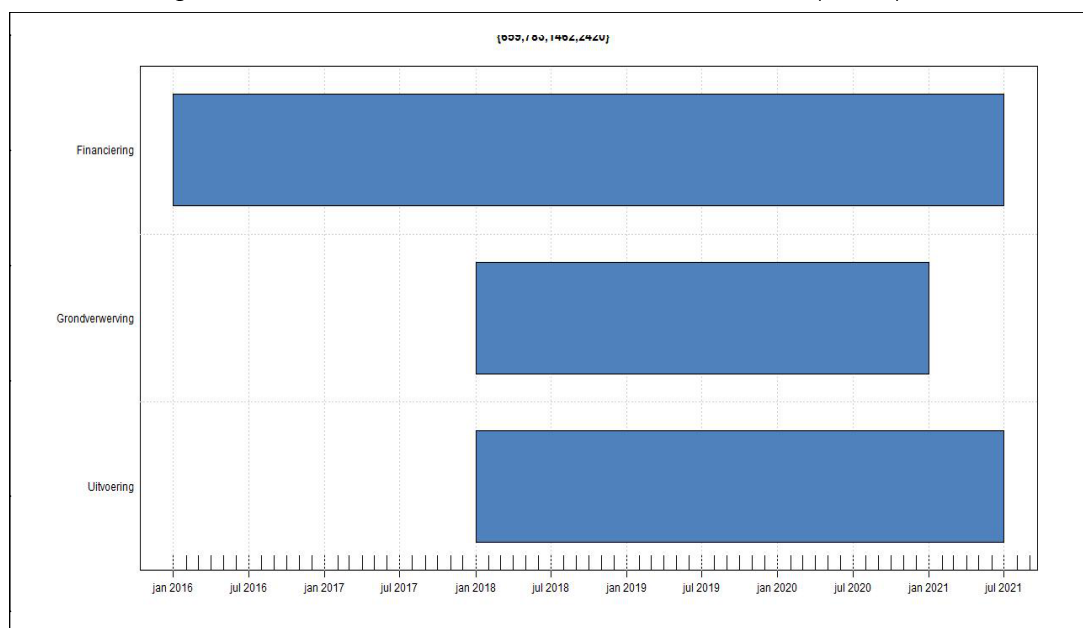
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 138 Weeter- en Budelerbergen Ringselven**herstelmaatregelID:** 659, 783, 1462, 2420**herstelmaatregel:**

-0659 H Geavanceerd peilbeheer rond weeterbos (H91D0)

-0783 H Herinrichten oude graaf (H91D0)

-1462 H Verhogen waterpeil; grondverwerving natschade (H3130, H91D0)

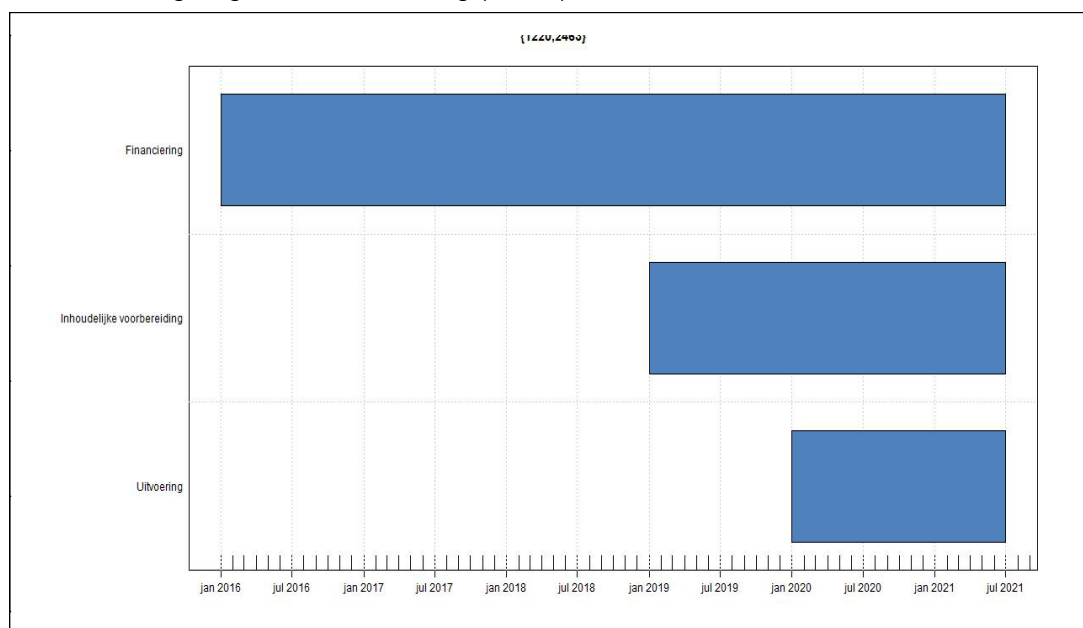
-2420 H Verhogen waterpeil door peilbeheer nabij kruispeel en de hoort (H7210)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 142 Sint Jansberg**herstelmaatregelID:** 1220, 2463**herstelmaatregel:**

-1220 Tb Stopzetten nitraatuitspoeling (H91E0C)

-2463 Tb Terugdringen nitraatuitspoeling (H7210)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg

PAS-gebied: 146 Sarsven en De Banen

herstelmaatregelID: 1551

herstelmaatregel:

-1551 H Peilgestuurde drainage (H3110, H3130, H3140hz)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

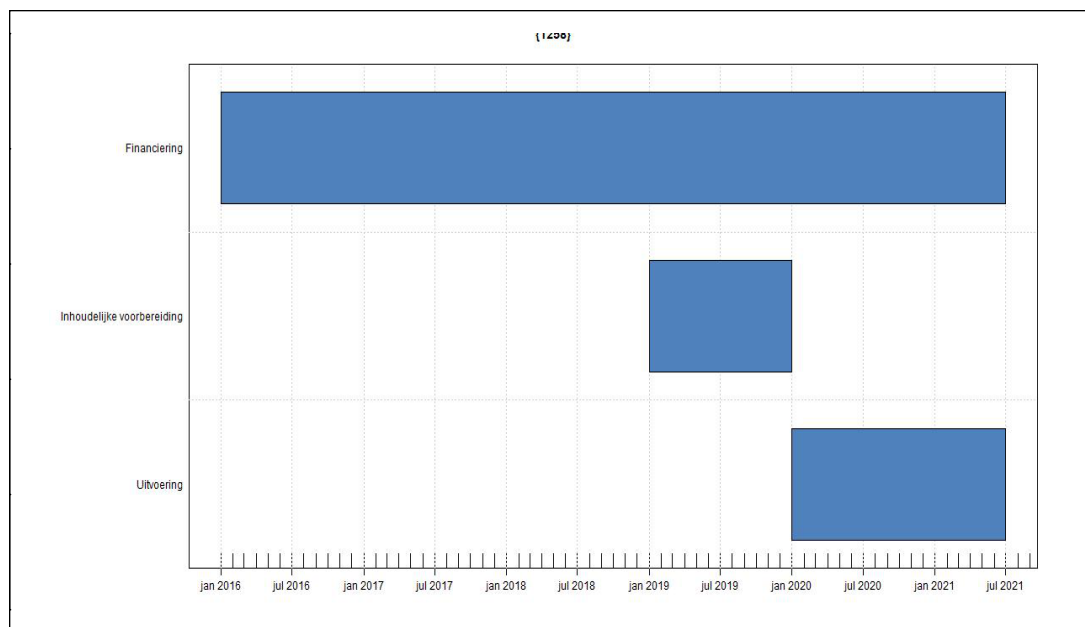
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg

PAS-gebied: 147 Leudal

herstelmaatregelID: 1258

herstelmaatregel:

-1258 M.147-9 Ophogen beekbodems (H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

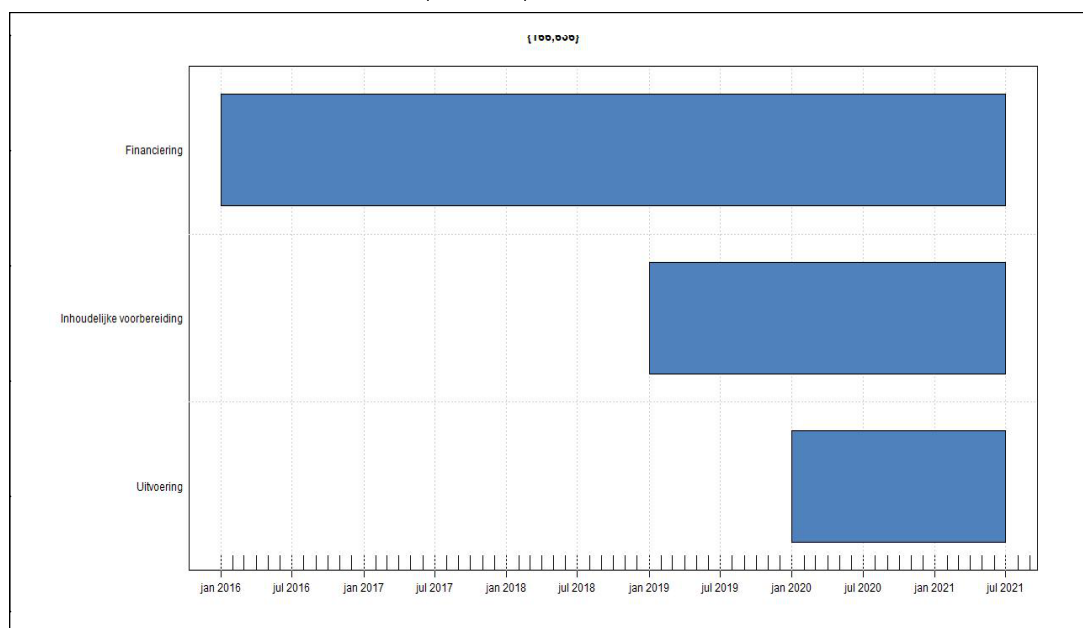
omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 148 Swalmdal**herstelmaatregelID:** 166, 636**herstelmaatregel:**

-0166 I Terugdringen riooloverstorten (H91E0C)

-0636 H Afkoppelen riooloverstorten (H91E0C)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Uitvoering**omschrijving:** Onduidelijkheid over trekker**oplossing:** trekker was niet duidelijk maar wordt nu uitgevoerd door de gemeente

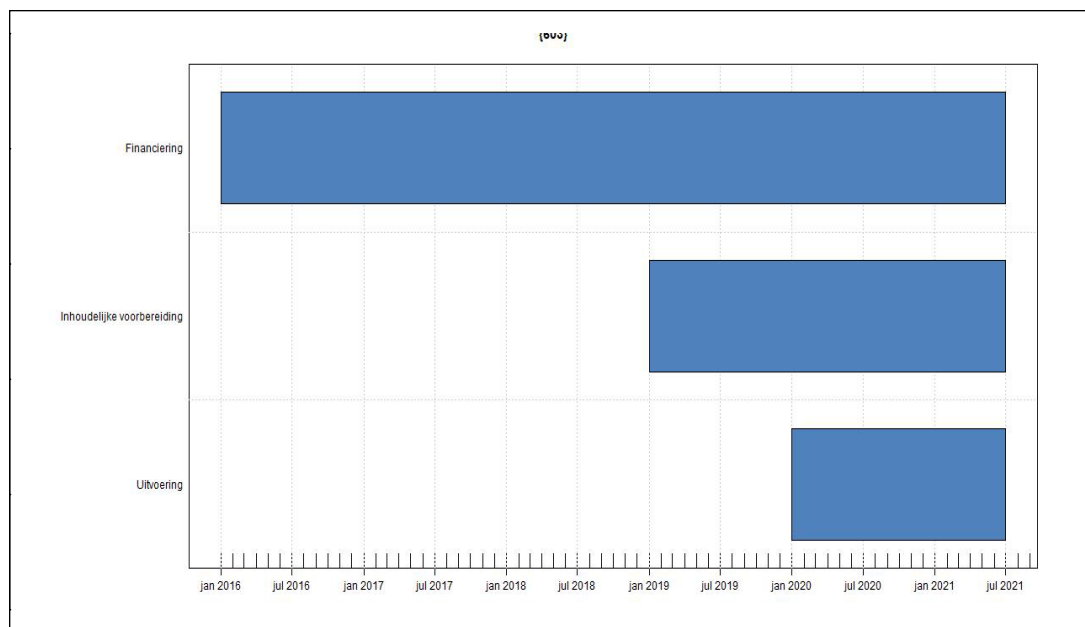
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg

PAS-gebied: 148 Swalmdal

herstelmaatregelID: 603

herstelmaatregel:

-0603 Vw Aankoop stroomdalgrasland (H6120)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

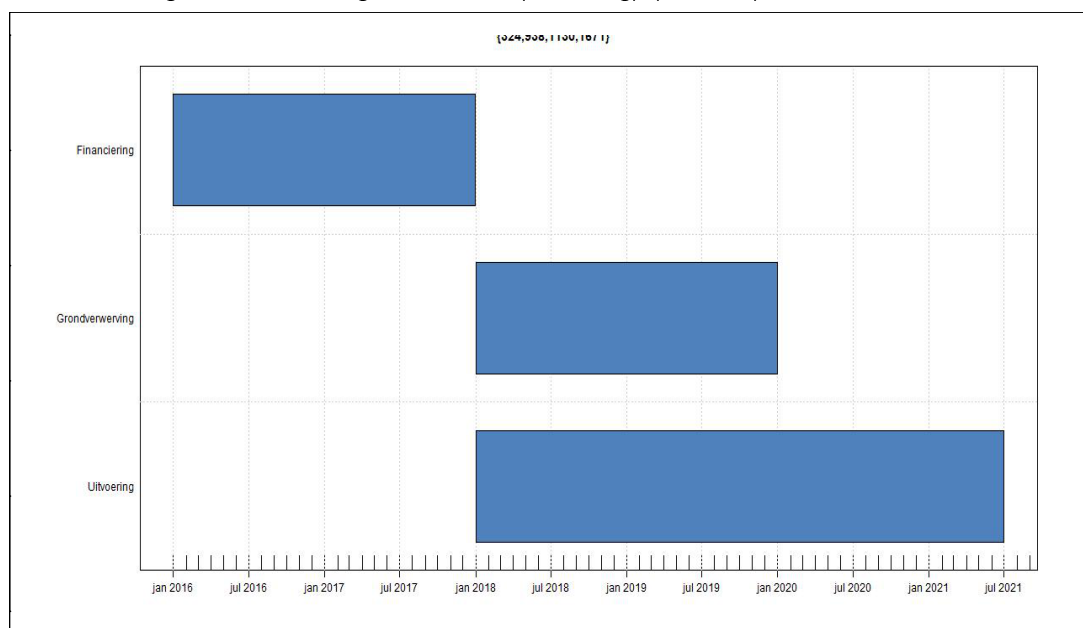
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 150 Roerdal**herstelmaatregelID:** 324, 938, 1130, 1671**herstelmaatregel:**

-0324 H afdammen sloten landgoed hoosden (H91E0C)

-0938 H realisatie en inrichting goud-groene natuurzone (H91D0, H91E0C)

-1130 H ggor-pas.maatregelen roer (H91D0, H91E0C)

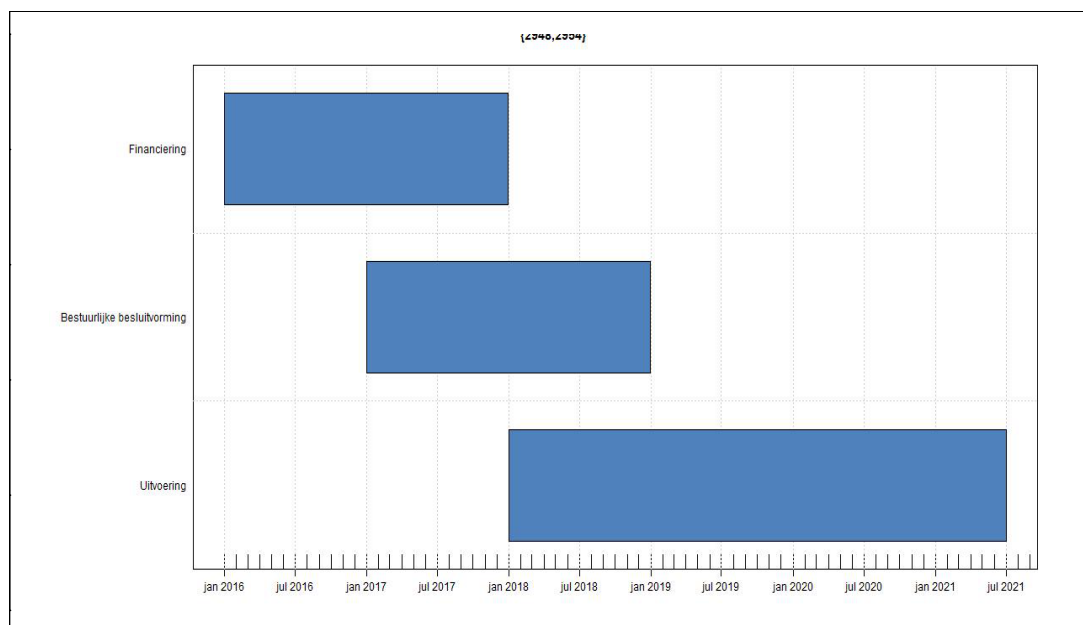
-1671 A aanleg bufferzone landgoed hoosden (inrichting) (H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 153 Bunder- en Elslooërbos**herstelmaatregelID:** 2948, 2954**herstelmaatregel:**

-2948 M.153-8 Aanleg bufferstroken, regenwaterbuffers en graften (beperking aanvoer voedingsstoffen) (H9160B)

-2954 M.153-14 Aanleg bufferstroken, regenwaterbuffers en graften (beperking aanvoer voedingsstoffen) (H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 154 Geleenbeekdal**herstelmaatregelID:** 79, 651, 693, 968, 1161, 1714, 1726, 2653**herstelmaatregel:**

-0079 H Opzetten waterpeil nabij habitatype (H91E0C)

-0651 Tb Terugdringen bemesting inzijggebieden (H91E0C)

-0693 A Inrichten bufferzones (H91E0C)

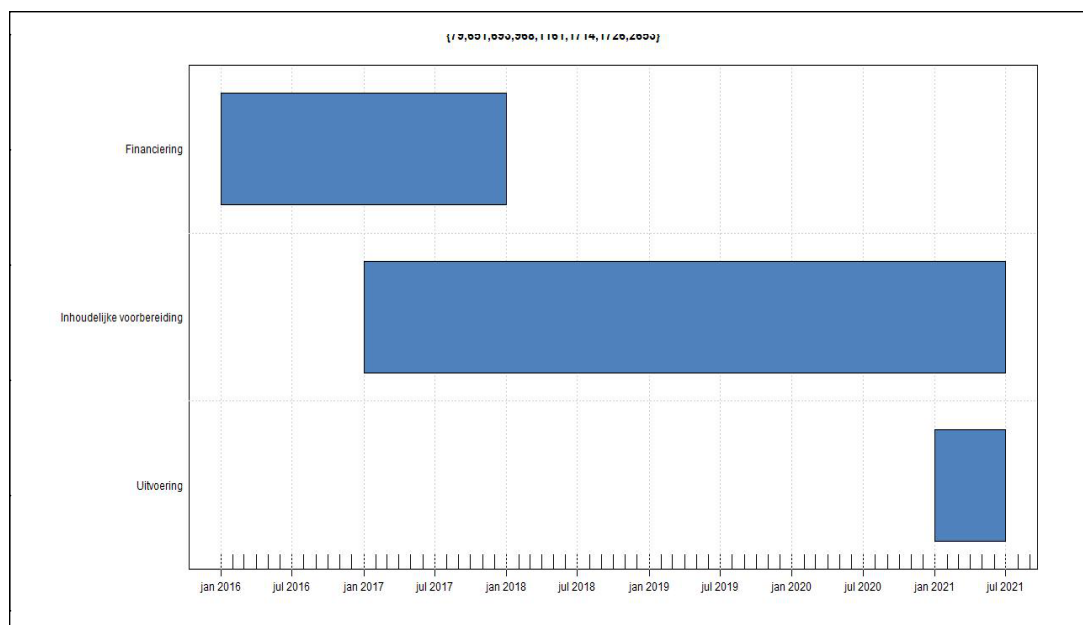
-0968 H Inrichten infiltratievoorziening (H91E0C)

-1161 Tb Terugdringen bemesting inzijggebieden (H7230)

-1714 Vw Verwerven en inrichten bufferzones (H7230)

-1726 A Inrichten bufferzones (H9120, H9160B)

-2653 H Ophogen beekbodem Hulsbergerbeek (H7230, H91E0C)

Prognose: Tijdigheid uitvoering maatregel staat onder druk.**Knelpunt:** Inhoudelijke voorbereiding**omschrijving:** De samenhang tussen maatregelen in het inzijggebied en effecten ervan zijn nog onvoldoende duidelijk. Tevens is de uitspraak van de Raad van State van invloed op de verdere aanpak.**oplossing:** Er wordt onderzoek uitgevoerd en als er meer duidelijkheid is over het al dan niet generiek toestaan van bemesting in het inzijggebied kan de aanpak van het gebied verder vorm worden gegeven.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 156 Bemelerberg Schiepersberg**herstelmaatregelID:** 578, 854, 1056, 1207, 2510**herstelmaatregel:**

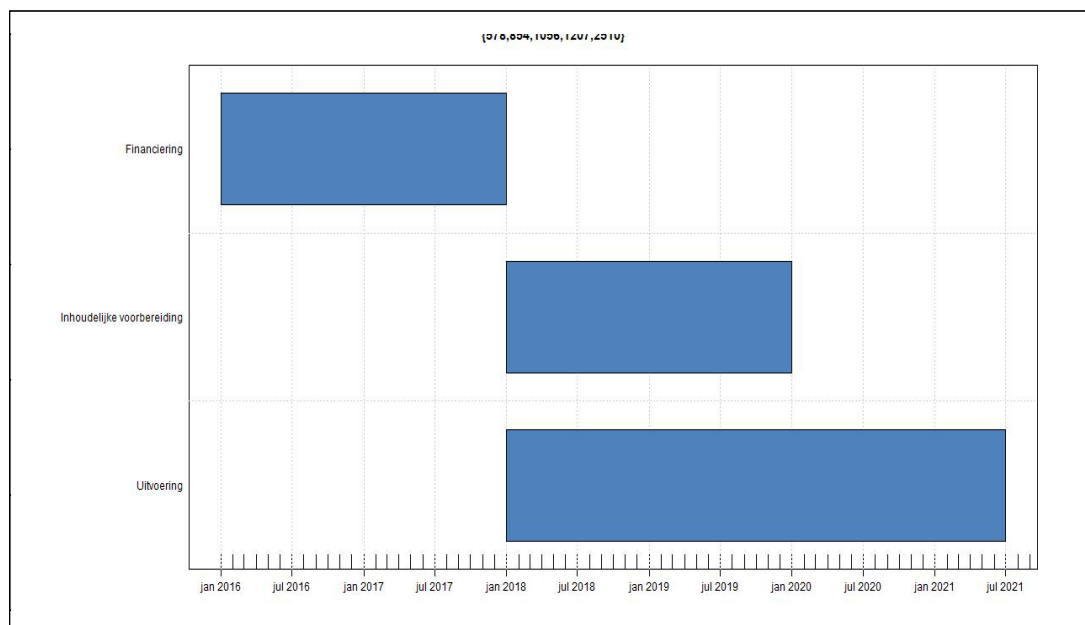
-0578 V Realiseren verbindingzones, inrichting (H6210)

-0854 A Aanleggen bufferzones langs bovenrand helling (invang meststoffen) (inrichten) (H9160B)

-1056 A Aanleggen bufferzones langs bovenrand helling (invang meststoffen) (inrichten) (H6210)

-1207 V Realiseren verbindingzones, inrichting (H6230)

-2510 A Aanleggen bufferzones langs bovenrand helling (invang meststoffen) (inrichten) (H6230)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg

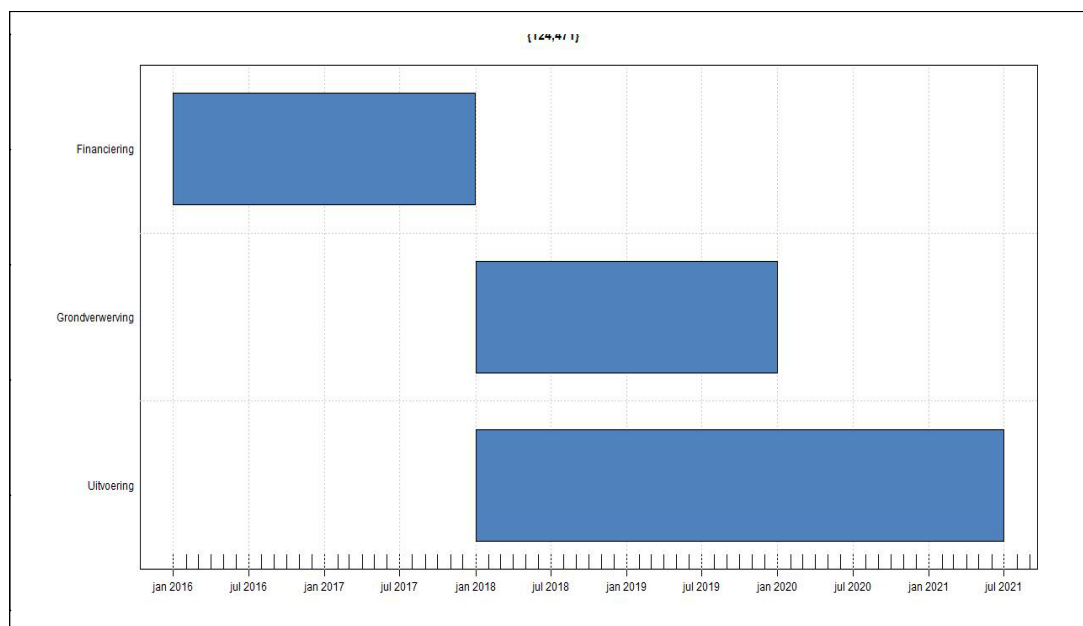
PAS-gebied: 157 Geuldal

herstelmaatregelID: 124, 471

herstelmaatregel:

-0124 H bescherming intrekgebieden (H7220, H7230)

-0471 A aanleggen bufferzones langs bovenrand helling (inrichten) (H6110, H6210, H6230, H7220, H9110, H9120, H9160B, H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

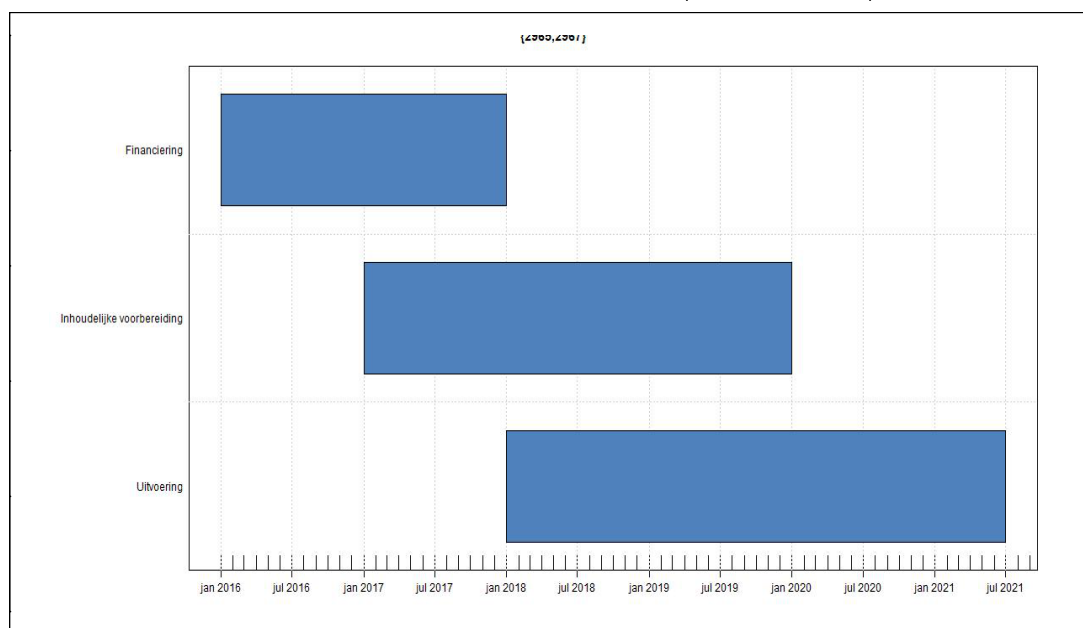
omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 158 Kunderberg**herstelmaatregelID:** 2965, 2967**herstelmaatregel:**

-2965 M.158-5 Realisatie NNN t.b.v. opheffen isolatie (H6210)

-2967 M.158-8 Inrichten bufferzone aan noordzijde Putberg (H6210, H9160B)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

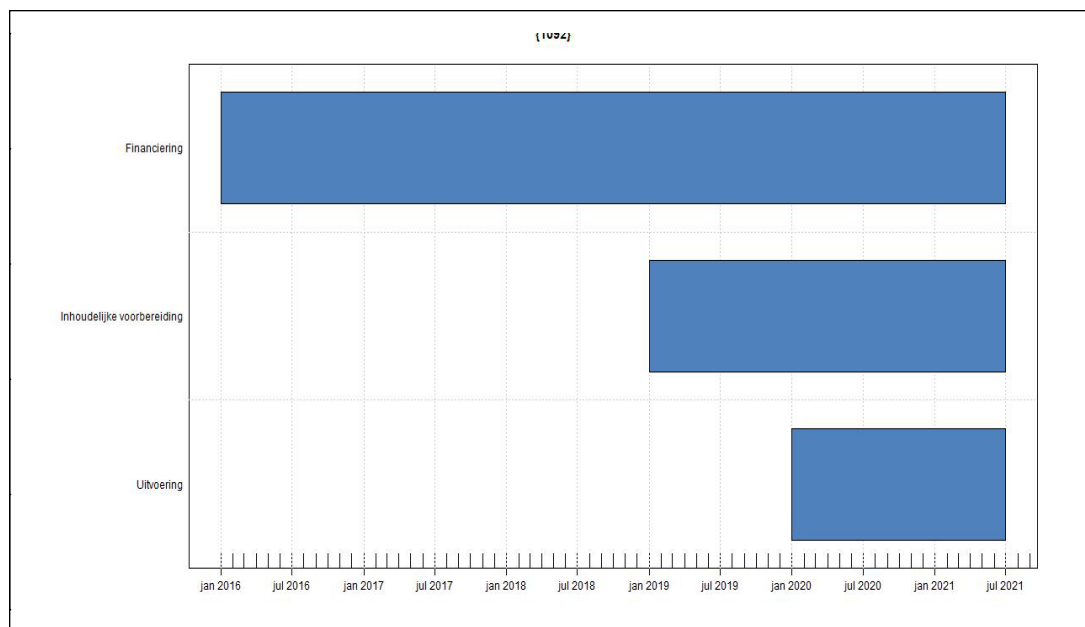
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg

PAS-gebied: 159 Sint Pietersberg Jekerdal

herstelmaatregelID: 1092

herstelmaatregel:

-1092 A aanleggen bufferzones langs nw-rand cannerbos (inrichten) (H9160B)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg

PAS-gebied: 161 Noorbeemden Hoogbos

herstelmaatregelID: 711

herstelmaatregel:

-0711 Tr Terugdringen riooloverstorten (H7220, H91E0C)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

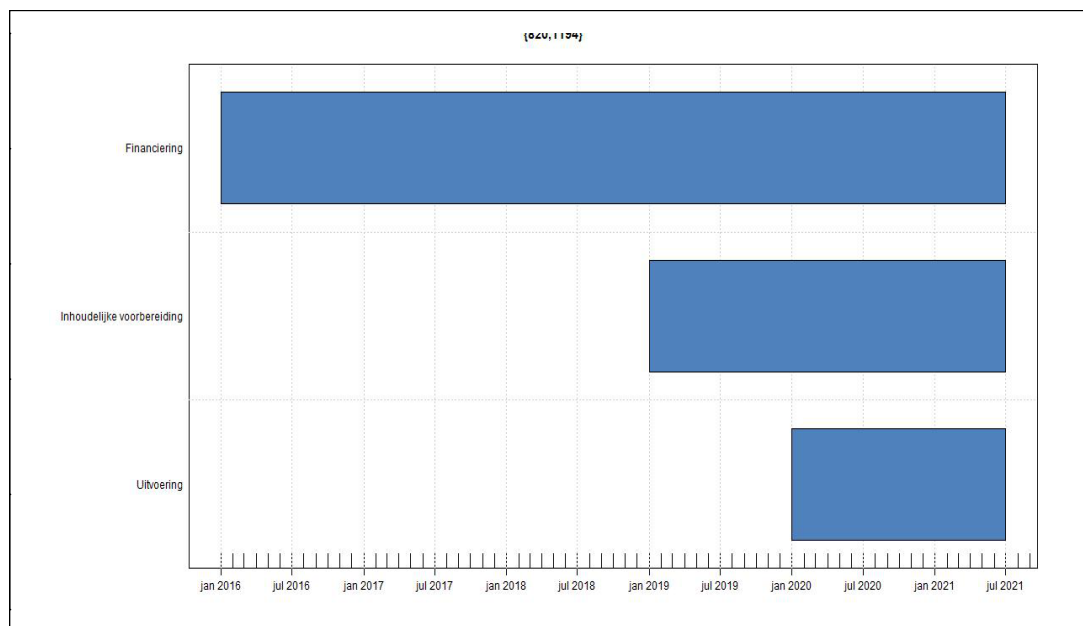
omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Limburg**PAS-gebied:** 161 Noorbeemden Hoogbos**herstelmaatregelID:** 820, 1194**herstelmaatregel:**

-0820 Tb Terugdringen bemesting in inzijsgebied noorbeemden (H7220, H91E0C)

-1194 Tb Terugdringen bemesting in beheersgebied hoogbos (H9160B)

Prognose: Tijdigheid uitvoering maatregel staat onder druk.**Knelpunt:** Inhoudelijke voorbereiding**omschrijving:** De samenhang tussen maatregelen in het inzijsgebied en effecten ervan zijn nog onvoldoende duidelijk. Tevens is de uitspraak van de Raad van State van invloed op de verdere aanpak.**oplossing:** Er wordt onderzoek uitgevoerd en als er meer duidelijkheid is over het al dan niet generiek toestaan van bemesting in het inzijsgebied kan de aanpak van het gebied verder vorm worden gegeven.

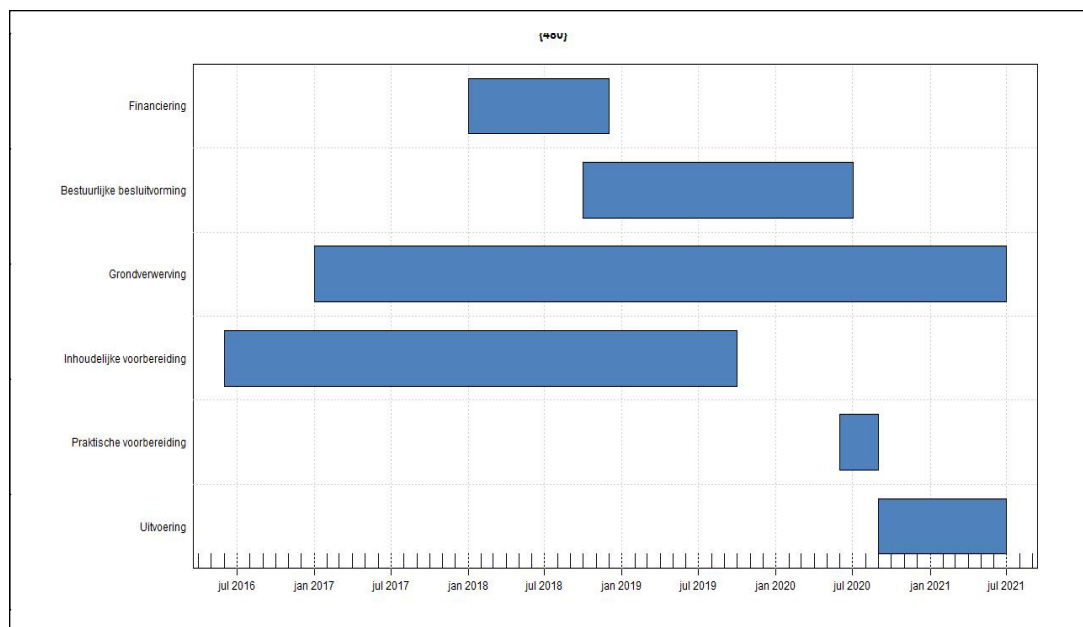
Provincie Noord-Brabant

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Noord-Brabant:

PAS-gebied	aantal
129 Ulvenhoutse Bos	1
131 Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	1
132 Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	1
134 Regte Heide & Riels Laag	1
137 Strabrechtse Heide & Beuven	1
139 Deurnsche Peel & Mariapeel	5
140 Groote Peel	4

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant**PAS-gebied:** 129 Ulvenhoutse Bos**herstelmaatregelID:** 480**herstelmaatregel:**

-0480 ophogen broekloop (H9160A, H91E0C)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Beschikbaar krijgen van grond**omschrijving:** Voor 2 percelen is waarschijnlijk onteigening nodig. In dat geval kan een deel van de Broekloop pas later dan 1-7-2021 worden ingericht (fase 2).**oplossing:** Een groot deel van de benodigde gronden is wel al beschikbaar. Fase 1 van hydrologisch herstel wordt daarom in 2020 al gestart. Bovendien is een groot deel van de maatregelen in bestaande natuur al uitgevoerd.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 131 Loonse en Drunense Duinen Leemkuilen

herstelmaatregelID: 9019

herstelmaatregel:

-9019 Hydrologisch herstel: herinrichtingsplan GGOR De Brand

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

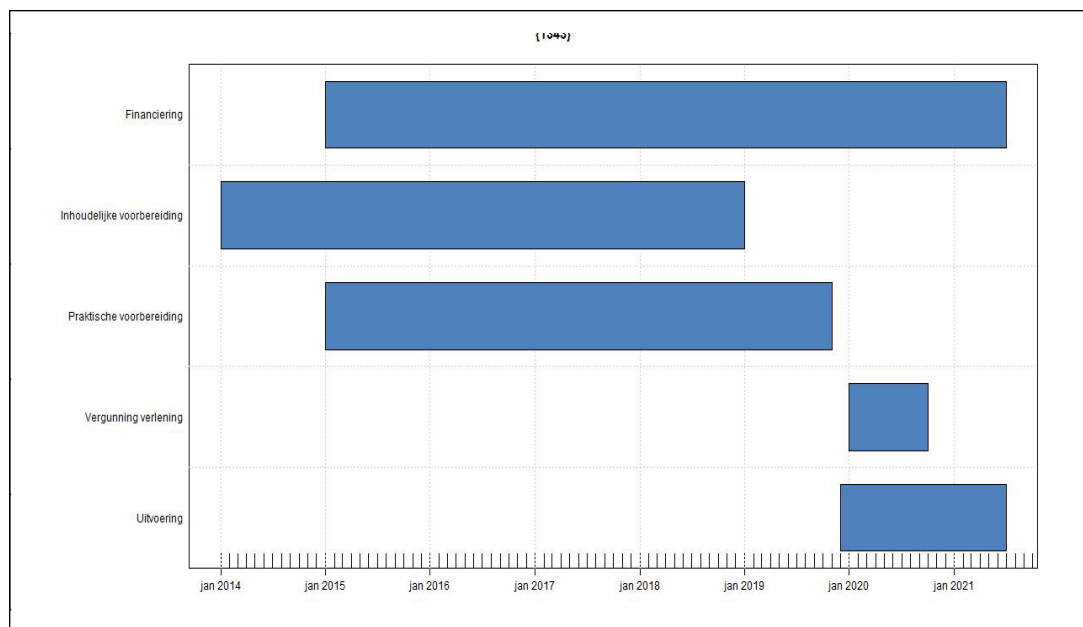
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 132 Vlijmens Ven, Moerputten Bossche Broek

herstelmaatregelID: 1343

herstelmaatregel:

-1343 Herstel hydrologie (H3140, H6410, H6510A, H7140A)

Prognose: Tijdigheid uitvoering maatregel staat onder druk.

Knelpunt: Vergunningverlening

omschrijving: De maatregelen zijn grotendeels gereed.

Het wachten is op vergunning voor stapsgewijs opzetten peil .

Randvoorwaarde hierbij is de de A2 niet onder mag lopen.

oplossing: Indien nodig extra onderzoek uitvoeren. Monitoren effecten peilopzet.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 134 Regte Heide Riels Laag

herstelmaatregelID: 8006

herstelmaatregel:

-8006 Hydrologisch herstel: Oude Leij; Poppelsche Leij fase 1; interne maatregelen fase 1

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 137 Strabrechtse Heide Beuven

herstelmaatregelID: 1549

herstelmaatregel:

-1549 stuwbeheer bij beuven om indien nodig droogval van de oevers te bewerkstelligen ophogen kade en maken van voorziening dat water uit het beuven door het marijkeven stroomt (H3110, H3130, H3160)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

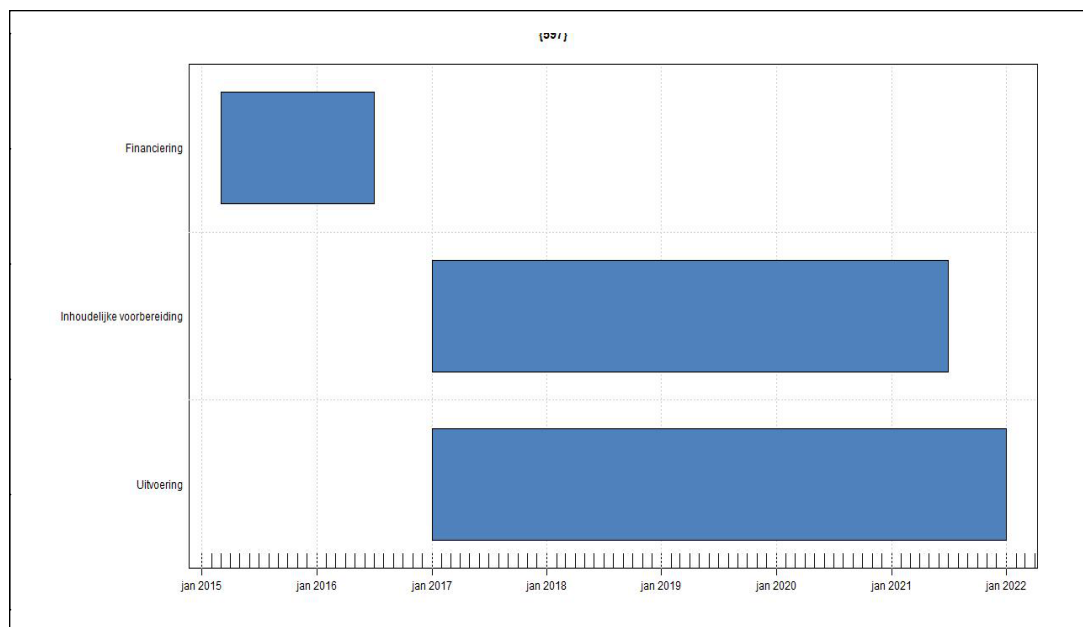
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 139 Deurnsche Peel Mariapeel

herstelmaatregelID: 597

herstelmaatregel:

-0597 D-H. Uitvoering van GGOR Nieuw Limburgs Peil (M.139/140-9) (H7110A, H7120ah)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.

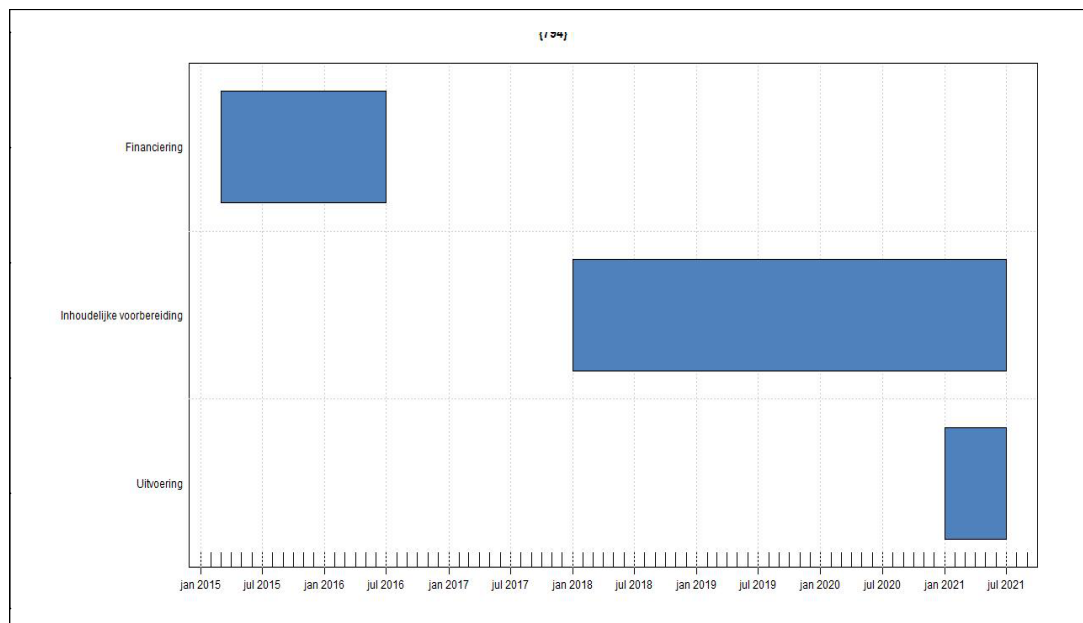
Knelpunt: Uitvoering

omschrijving: PM. toelichting provincie Limburg volgt nog

oplossing: PM. toelichting provincie Limburg volgt nog

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant**PAS-gebied:** 139 Deurnsche Peel Mariapeel**herstelmaatregelID:** 794**herstelmaatregel:**

-0794 Uitvoering van de maatregelen uit de systeemanalyse en het onderzoek naar verbetermogelijkheden voor de gebieden Zinkske, Heitrakse Peel en Groote Peel ten oosten van de provinciale weg; GGOR-achtig uitvoeringspakket (O.139/140-3) (H7120ah)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.

Knelpunt: NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant**PAS-gebied:** 139 Deurnsche Peel Mariapeel**herstelmaatregelID:** 1023, 2222**herstelmaatregel:**

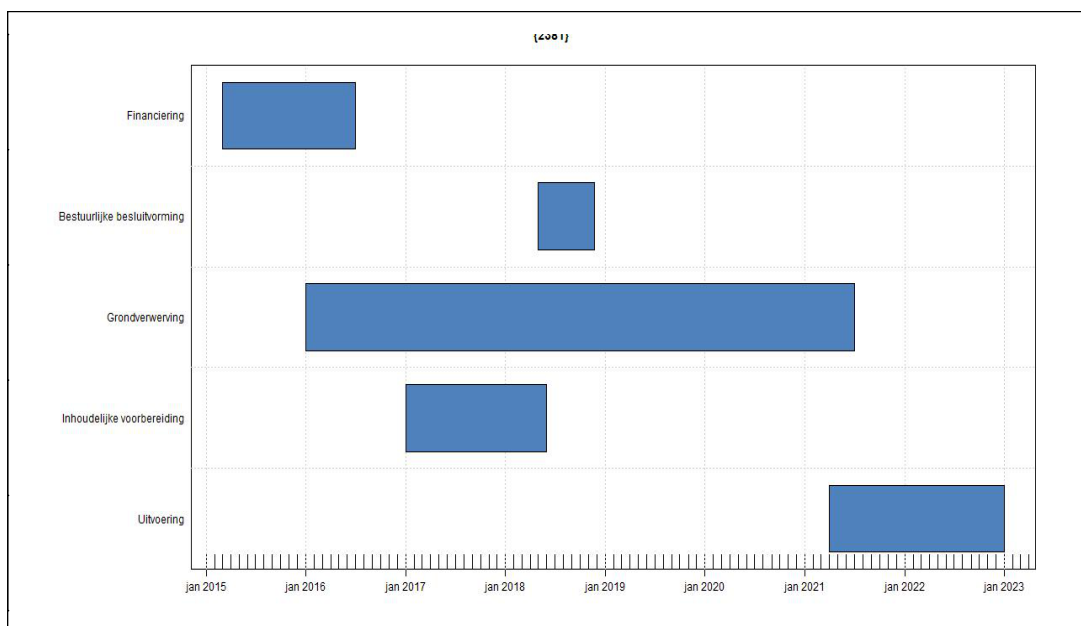
-1023 F. Uitvoering van GGOR De Bult (H7120ah)

-2222 I. Uitvoering IGU Peelvenen – Mariapeel (december 2012) met daarin verwerving en inrichting randzone Mariapeel en Grauwveen en uitvoering GGOR Nieuw Limburgs peil en LIFE-project Let the raised bogs grow. (M.139/140-7; M.139/140-8; M.139/140-9; M.139/140-10) (H7110A, H7120ah)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek**Prognose:** Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant**PAS-gebied:** 139 Deurnsche Peel Mariapeel**herstelmaatregelID:** 2381**herstelmaatregel:**

-2381 G. Uitvoering van GGOR Deurnsche Peel (versie 21-2-2011)* (H7120) voor zover niet opgenomen in de LIFE-aanvraag (M.139/140-9) (H7120ah)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Beschikbaar krijgen van grond

omschrijving: Uitvoering kan starten als PIP/Projectplan Waterwet onherroepelijk is. PIP/PPWW is in december 2018 vastgesteld, maar RvS behandeling van beroepen lijkt nu op zijn vroegst eind 2020 geagendeerd te worden.

Koninklijk Besluit onteigening is gereed, publicatie april 2020. De onteigeningsprocedure wacht ook op de uitspraak van de RvS (mrt 2021) voordat het laatste bod gedaan kan worden.

oplossing: Stuurgroep heeft besloten te starten met uitvoering als PIP/PPWW onherroepelijk is. Ondertussen wordt volop ingezet op grondverwerving, zodat aantal onteigeningen mogelijk tot minimum teruggebracht kan worden.

Vorbereiding van de uitvoering loopt volop, zodat de uitvoering zo snel mogelijk kan starten als het PIP/PPWW onherroepelijk is. Opdrachtverlening aannemer voor zomer 2020 gereed.

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 139 Deurnsche Peel Mariapeel

herstelmaatregelID: 2912

herstelmaatregel:

-2912 E. Uitvoering van het uitvoeringplan LIFE-project Let the raised bogs grow (Mariapeel-Deurnsche Peel)

- waarin o.a. fijnregeling hydrologie binnen de Mariapeel / Deurnsche Peel (compartimentering) incl de extra uitvoeringsmaatregelen – niet gedekt door LIFE, maar opgenomen in voorkeursscenario GGOR Inrichtingsvisie Deurnsche Peel 2010) (M.139/140-6; M.139/140-7; M.139/140-8; M.139/140-9; M.139/140-10) (H7110A, H7120ah)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 140 Groote Peel

herstelmaatregelID: 2919

herstelmaatregel:

-2919 C. Uitvoering van GGOR Groote Peel (versie Eindrapport dd. 21 januari 2009)*, inclusief Haalbaarheidsstudie peilopzet attentiezone Groote Peel dd. 1 april 2011 en de omleiding van de Eeuwelse Loop (Second opinion 8 januari 2013)

- voor zover niet opgenomen in de LIFE-aanvraag Groote Peel (M.139/140-9) (H7120ah)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

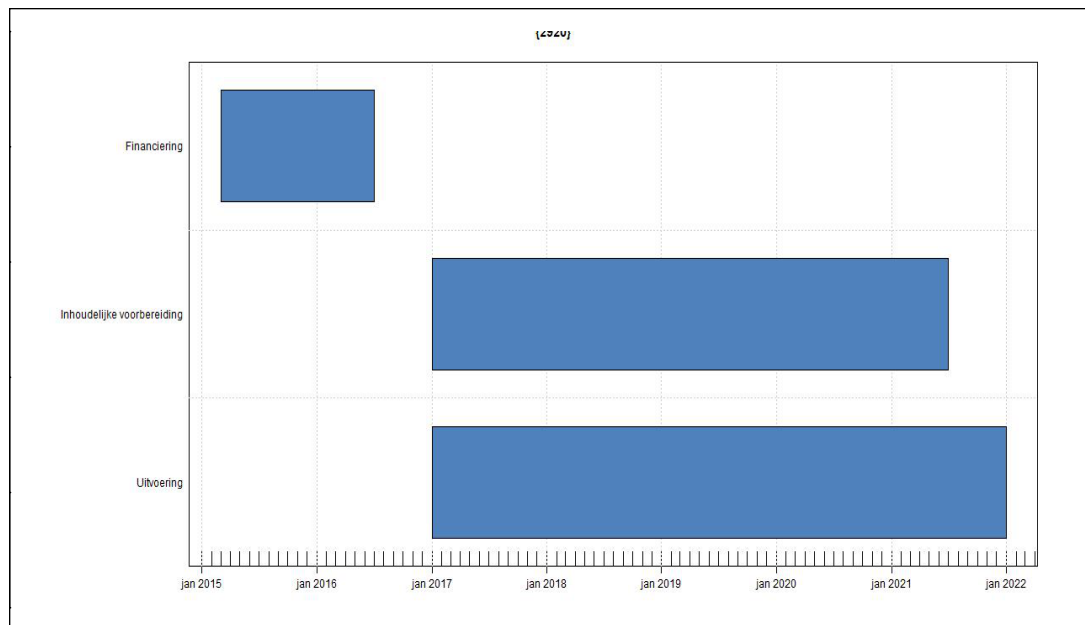
Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

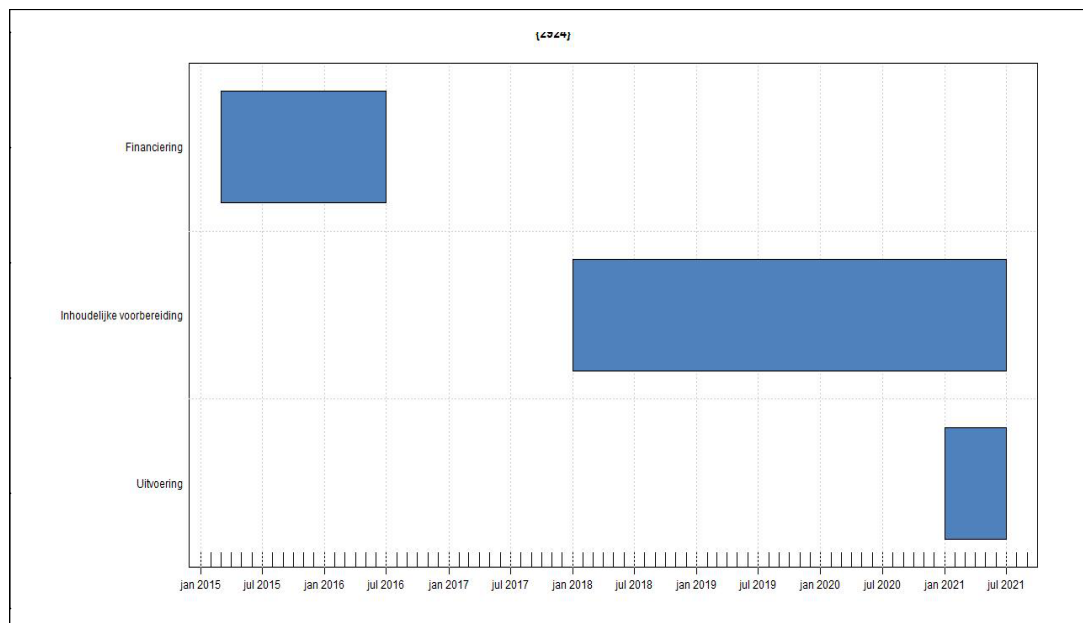
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant**PAS-gebied:** 140 Groote Peel**herstelmaatregelID:** 2920**herstelmaatregel:**

-2920 D-H. Uitvoering van GGOR Nieuw Limburgs Peil (M.139/140-9) (H7110A, H7120ah)

Prognose: Maatregel wordt niet tijdig uitgevoerd.**Knelpunt:** Uitvoering**omschrijving:** PM Toelichting provincie Limburg volgt nog**oplossing:** PM Toelichting provincie Limburg volgt nog

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant**PAS-gebied:** 140 Groote Peel**herstelmaatregelID:** 2924**herstelmaatregel:**

-2924 Uitvoering van de maatregelen uit de systeemanalyse en het onderzoek naar verbetermogelijkheden voor de gebieden ten oosten van de provinciale weg; GGOR-achtig uitvoeringspakket (O.139/140-3) (H7120ah)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed. Loopt door in de 2e periode van het voormalige PAS.

Knelpunt: NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Noord-Brabant

PAS-gebied: 140 Groote Peel

herstelmaatregelID: 8004

herstelmaatregel:

-8004 Hydrologische maatregelen: LIFE + Groote Peel

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

Provincie Overijssel

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Overijssel:

PAS-gebied	aantal
39 Vecht- en Beneden-Reggegebied	2
42 Sallandse Heuvelrug	1
45 Springendal & Dal van de Mosbeek	1
50 Landgoederen Oldenzaal	1

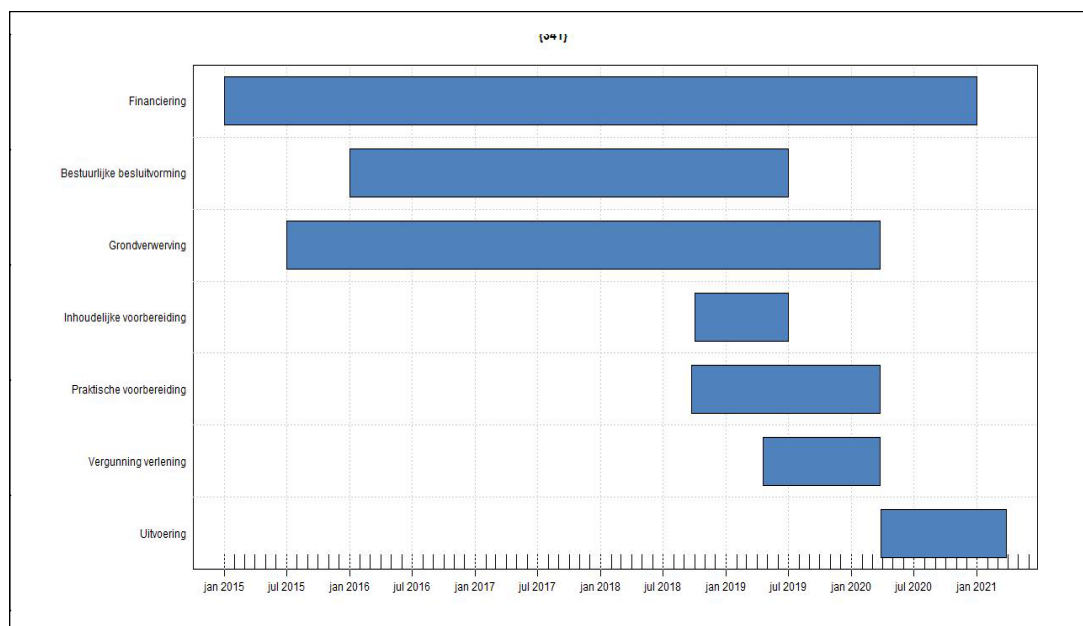
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Overijssel

PAS-gebied: 39 Vecht- en Beneden-Reggegebied

herstelmaatregelID: 341

herstelmaatregel:

-0341 M42 Stoppen bemesting en afgraven/uitmijnen fosfaatrijke toplaag in verworven percelen nieuwe natuur EHS (Vechtdal) (ontgronden) (H6120)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

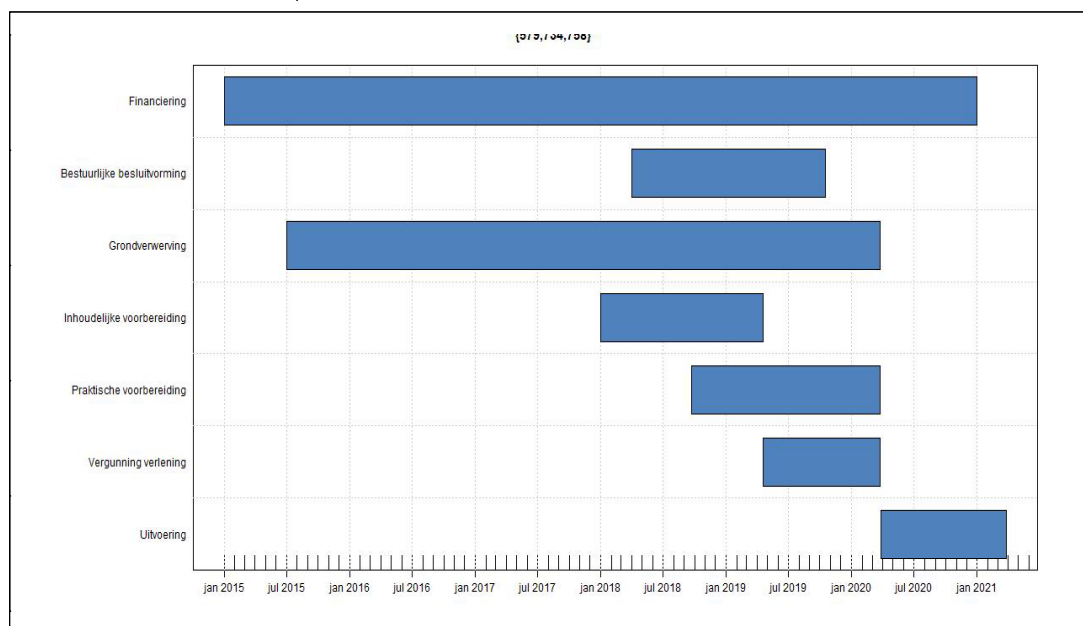
oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Overijssel**PAS-gebied:** 39 Vecht- en Beneden-Reggegebied**herstelmaatregelID:** 579, 734, 758**herstelmaatregel:**

-0579 M21 Stoppen bemesting en afgraven/uitmijnen fosfaatrijke toplaag (Eerderhooilanden, lage delen Eerder Achterbroek) (H91E0C)

-0734 M03c Verwerven, verwijderen ontwatering en inrichten percelen nieuwe natuur EHS in Eerderhooilanden (H3160, H4010A, H7110B, H7120, H7150, H91E0C)

-0758 M01e Pachtvrijmaken percelen EHS bestaande natuur in Eerder Achterbroek (H3160, H4010A, H7110B, H7150, H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.**Knelpunt:** NA**omschrijving:** NA**oplossing:** NA

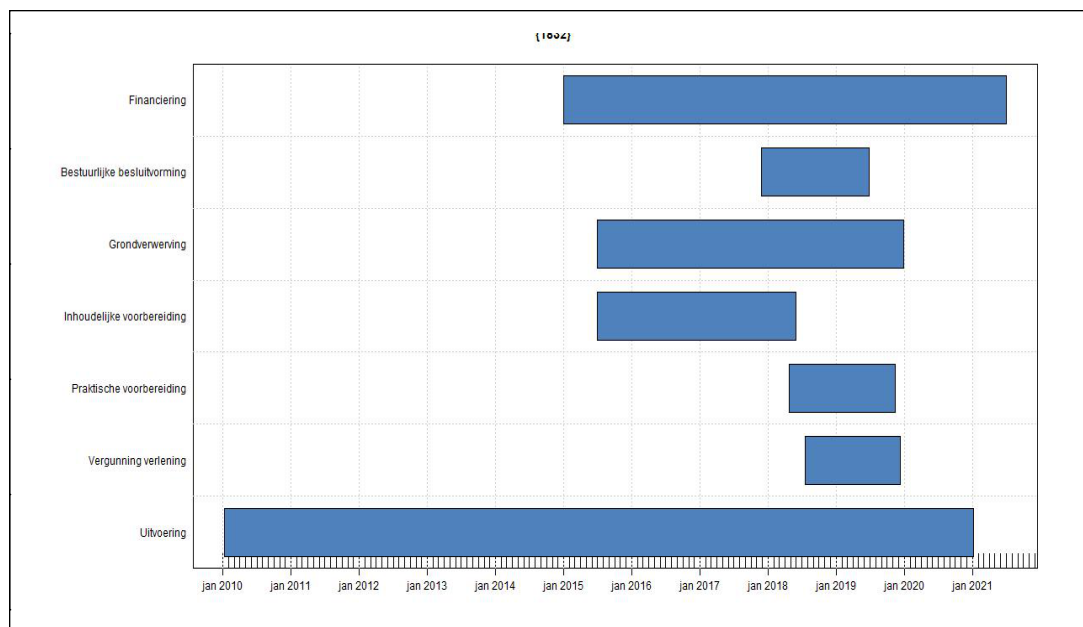
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Overijssel

PAS-gebied: 42 Sallandse Heuvelrug

herstelmaatregelID: 1832

herstelmaatregel:

-1832 afronden inrichting Zunasche heide (H4030)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

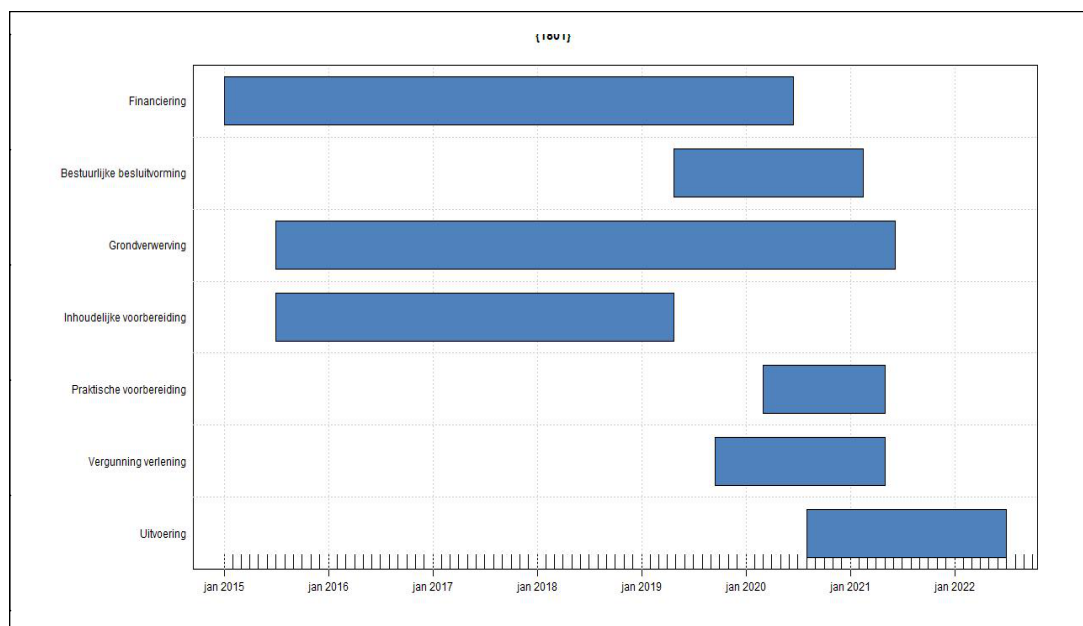
Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Overijssel**PAS-gebied:** 45 Springendal Dal van de Mosbeek**herstelmaatregelID:** 1801**herstelmaatregel:**

- 1801 M039 Omvormen landbouwgronden: stoppen bemesting, omvormen naar natuur (hakhout):
- smalle zone van Bovenesch langs huidige reservaat Hazelbekke (H7140A)

Prognose: Tijdigheid uitvoering maatregel staat onder druk.**Knelpunt:** Inhoudelijke voorbereiding**omschrijving:** Discussie over varianten Roezebeek**oplossing:** Bestuurders helpen om keuze voor variant te maken.

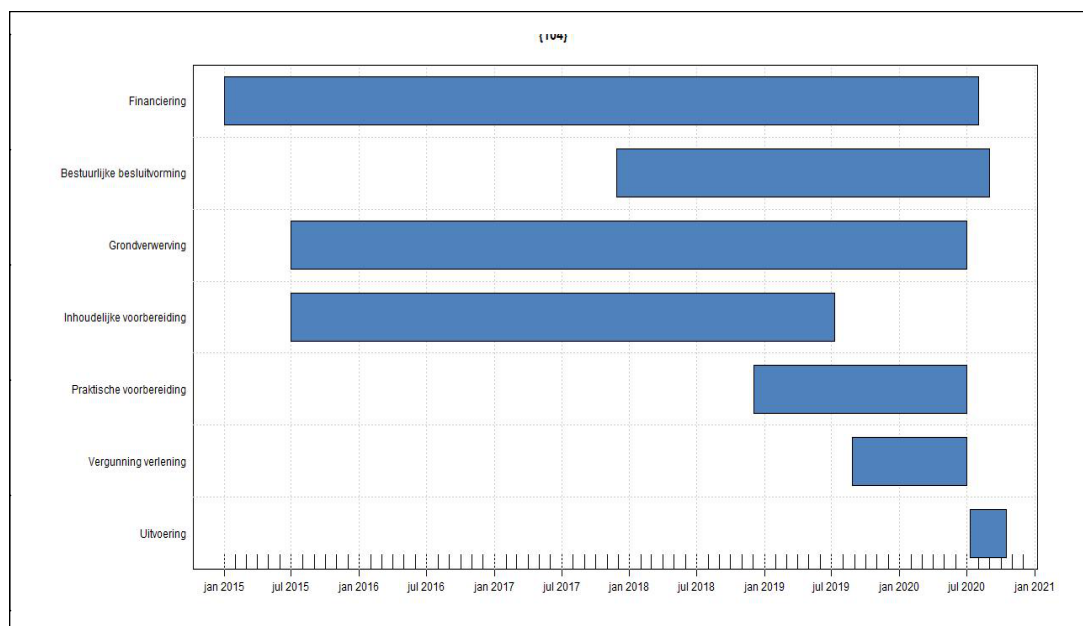
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Overijssel

PAS-gebied: 50 Landgoederen Oldenzaal

herstelmaatregelID: 104

herstelmaatregel:

-0104 M03b herinrichting Rossumerbeek: verwerven en inrichten gronden binnen en buiten N2000 (H9160A, H91E0C)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

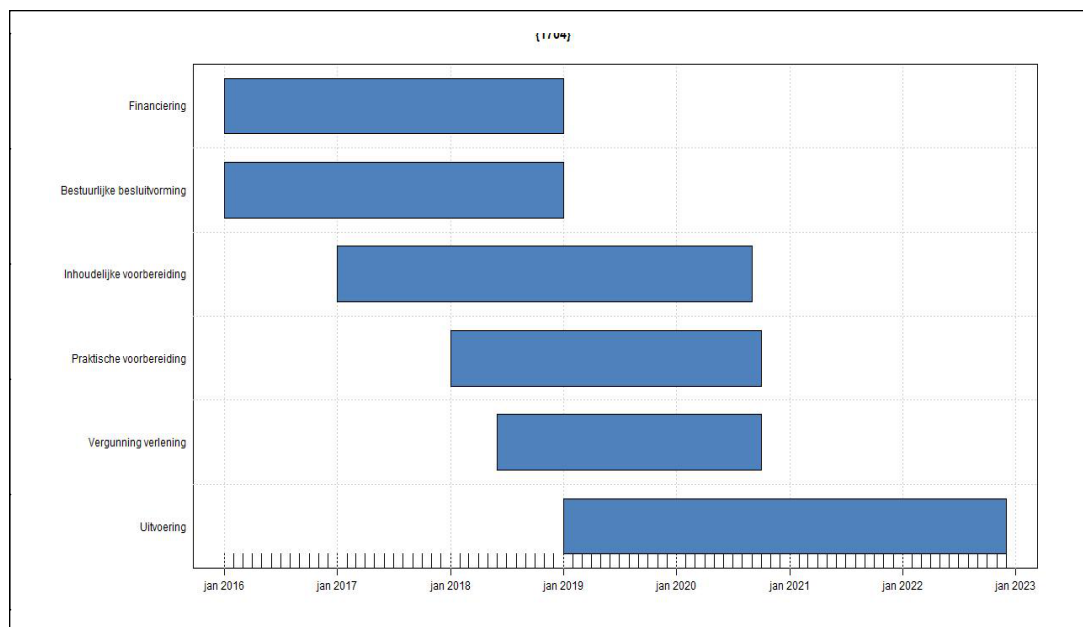
Provincie Utrecht

Overzicht van de PAS-gebieden met complexe inrichtingsprojecten voor verantwoordelijk bestuursorgaan Provincie Utrecht:

PAS-gebied	aantal
65 Binnenveld	1
82 Uiterwaarden Lek	1
83 Botshol	1

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Utrecht**PAS-gebied:** 65 Binnenveld**herstelmaatregelID:** 1704**herstelmaatregel:**

-1704 saneren vuilstorten (H7140A)

Prognose: Tijdigheid uitvoering maatregel staat onder druk.**Knelpunt:** Financiering;Uitvoering

omschrijving: De locatie bestaat uit twee eventueel te saneren vuilstorten. Een wordt in 2020 uitgevoerd. Naar aanleiding van die ervaring wordt bekeken of de tweede ook op dezelfde wijze gesaneerd gaat worden.

oplossing: Er wordt hard gewerkt aan deze sanering. Het is erg ingewikkeld wat de juiste beslissing is, ook voor het behoud van de habitattypen overigens.

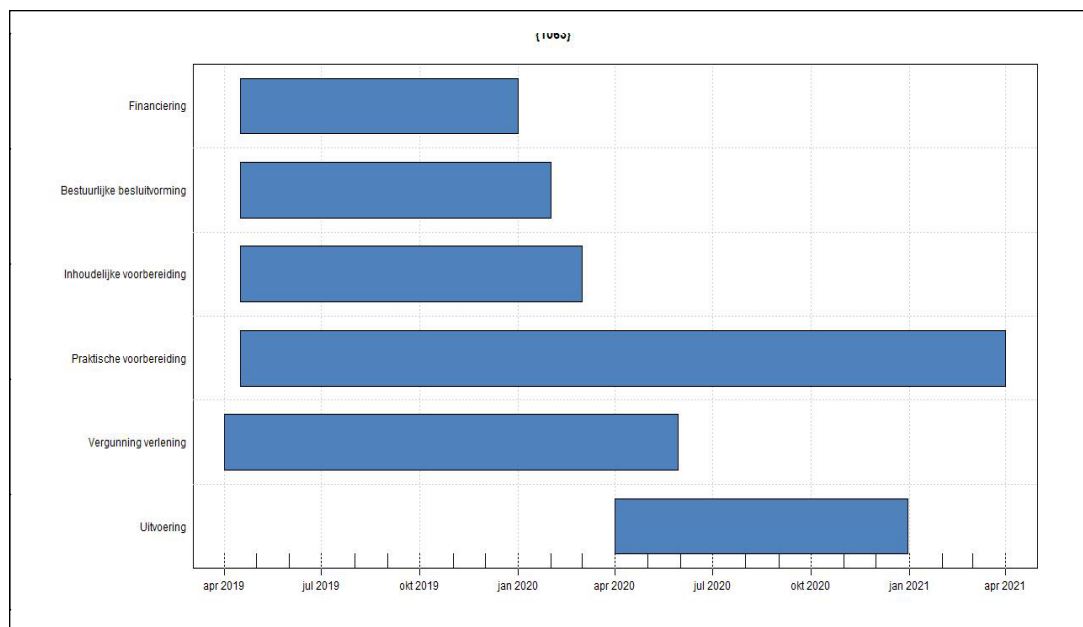
bevoegd bestuursorgaan: Provincie Utrecht

PAS-gebied: 82 Uiterwaarden Lek

herstelmaatregelID: 1063

herstelmaatregel:

-1063 2. maatregel tegen erosie De Horde (H6120)

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed.

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA

bevoegd bestuursorgaan: Provincie Utrecht

PAS-gebied: 83 Botshol

herstelmaatregelID: 2143

herstelmaatregel:

-2143 graven petgaten in combinatie met aanvier van oppervlaktewater via slenken/strokenplaggen.
(H7140B)

afgerond: Project is reeds afgerond; geen planningsgrafiek

Prognose: Maatregel naar verwachting tijdig gereed (reeds afgerond)

Knelpunt: NA

omschrijving: NA

oplossing: NA